

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Andra kammaren.

Nr 35.

Lördagen den 12 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning bankouts-kotets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-gående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyl-digheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en i ämnet väckt motion; och lämnades därvid enligt förut skedd an-teckning ordet till

*Ang. befrielse
för riksbanken
från skyl-
digheten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

Herr **Hamrin**, som yttrade: Herr talman! Jag föranleddes be-gära ordet, då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet åbe-ropade ett uttalande, som jag skulle fällt när jag inledde debatten. Det måste hava berott på något fullkomligt misstag eller någon fel-aktig upplysning som herr finansministern varit utsatt för, enär jag icke åberopat något som helst uttalande från hans sida som han gjort i sin egenskap av finansminister år 1921. För att icke hans och mitt anförande på denna punkt skola helt hänga i luften har jag nödgats besvåra kammaren att göra denna erinran till protokollet.

Vidare anförde

Herr **Bäcklund**: Herr talman, ärade kammarledamöter! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalade en sats som nat-URLigtvis är mycket bra och i många fall också är det riktiga. Han sade, att i tveksamma fall bör man icke handla. Jag undrar just, vem det är som handlat vid detta tillfälle. Enligt min mening är det herr statsrådet som handlat. Hade han icke handlat vid detta tillfälle, hade vi alldeles säkert den 15 maj fått den mycket omtalade guldmyntfoten återinförd utan någon som helst åtgärd. Den hade automatiskt kommit till stånd, därest icke herr statsrådet hade hand-lat som han gjort i detta fall och kommit med en proposition som förelagts riksdagen.

Nu är man ju alldeles klar på utgången i detta fall, och därför kanske det icke är mycket lönt att spilla många ord i denna fråga,

Andra kammarens protokoll 1923. Nr 35.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från skyl-
digheten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

men då jag har en avvikande mening har jag i alla fall velat säga något vid behandlingen av detta ärende. I propositionen nr 94 till innevarande års riksdag yttrade förutvarande finansministern sig på ett sätt, som man hade rätt att tro skulle vara kanske till och med det avgörande, när vi kommit till den 15 maj. Han säger där på sidan 4 i propositionen: »Man torde ock kunna hysa grundad förväntan, att den av riksbanksfullmäktige ifrågasatta förlängningen av befrielsen från sedelinlösningskyldigheten icke skall behöva vidare förnyas. Under sådana förhållanden har jag funnit mig böra tillstyrka bifall till fullmäktiges föreliggande förslag.» När den propositionen behandlades av bankoutskottet, tog man i regel inom utskottet ingen ställning till själva sakfrågan. Det var ju en förlängning av en lag, som vi tidigare hade haft, endast till den 15 maj, och med det uttalande som dåvarande finansministern gjort till propositionen fick man lätt den uppfattningen, att när vi kommit så långt fram som till den 15 maj kunde det ju hända, att denna fråga finge kopplas av utan något vidare, att man icke hade att förvänta någon proposition från statsrådets sida. Nu hava ju förhållandena utvecklats sig på det sättet, att den dåvarande finansministern icke behövt ändra uppfattning, åtminstone icke på det sättet att han behövt gå in med en proposition, däri han begärt en förlängning av lagen, utan den nuvarande finansministern har i stället kommit i den olyckliga situationen, att han behövt framlägga denna proposition och kanske också samtidigt fått korrigera en förut innehavd uppfattning. Det är ju för övrigt icke ovanligt, att man byter om åsikter i denna fråga. Jag tillhör ju en av dem som varit de ståndaktiga tennsoldaterna i bankoutskottet, när det gällt denna fråga, och följt fullmäktige så långt det varit möjligt. Vid det tillfälle, då propositionen nr 94 var före i utskottet, behövde man ju icke gå in på själva sakfrågan utan kunde gå in på en förlängning till den 15 maj, då ingen nämnvärd skada skedde med en så kort förlängning av lagen. Men då det nu gäller ytterligare förlängning och jag antar att, trots den begäres för kortare tid men med rätt för Kungl. Maj:t att kunna utöka denna, den väl i alla fall alldeles säkert kommer att gälla intill nästa riksdag, står riksdagen inför en situation, som den många gånger stått inför förut, nämligen att taga ställning till saken. Jag nämnde, att man hade grundad anledning antaga, att det icke skulle bli någon ny proposition. Om det icke blivit en ny proposition hade ingenting annat inträffat, än att guldmyntfoten återinförts automatiskt, det hade antagligen knappast varit någon människa som talat om detta, ty jag vill påminna om, att den första mars så utgick den ena delen av lagstiftningen i detta fall, som gällde ungefär hälften kan man säga av guldmyntfoten, och det skedde efter vad jag hört av förbi-seende, då man icke kom att begära förlängning därav. Vi ha alltså varit utan den lagen från den 1 mars och till nu, men icke finns det någon som kan påstå och icke har man påstått det heller, att det uppstått olägenheter därför att riksbanken under tiden varit skyldig att köpa guld i plants och att de som haft guld också kunnat få det präglat från myntverket, och så hade väl antagligen också skett, om

denna lag angående befrielse från sedelinlösen fått avkopplas automatiskt och man återgått till normala förhållanden. I båda fallen gäller det kan man säga rena kristidslagar, och man har ju hoppats och trott, att när vi voro komna så långt fram som i dag man skulle utan saknad kunna avvara båda dessa lagar, som nu äro föreslagna att antagas. Så har ingalunda blivit fallet, men jag nämnde att man varit utav med den ena från den 1 mars tills nu. Detta påpekades också i den debatt, som hölls här när propositionen nr 94 och därtill hörande bankoutskottsutlåtande behandlades. Dåvarande finansministern yttrade vid det tillfället, att kommer frågan möjligen igen till riksdagen skulle alldeles säkert båda lagarna följas åt, och det är väl detta som efterträdaren i ämbetet har ansett sig böra uppfylla, skulle jag tro, eftersom vi fått förslag till båda lagarna i detta fall, så att vi skulle hava icke endast upphävandet av sedelinlösningen i guld, utan riksbanken också skulle befrias från skyldighet att köpa guld i plants och likaså från skyldigheten att prägla guld om så påfordrades.

*Ang. befrielse
för riksbanken
från skyldigheten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

Nu kan man säga, att vad den senaste frågan beträffar hava fullmäktige sagt, att man icke ansåg någon fara hava varit för handen, när den lagen utgick den 1 mars, ty riksdagen var samlad, och hade någon fara varit på färde, hade man ju genast kunnat få denna lagstiftning till stånd igen. Ja, med samma rätt kan man fråga fullmäktige, om icke när man vågade vara med om det provet att upphäva hälften av denna lagstiftning angående guldspärren, man då också kunnat våga vara med om att göra ett prov även på den andra hälften under den tid riksdagen var samlad. Men då gick man fram i stället och begärde en lagstiftning för en kortare tid i taget, till dess riksdagen stod färdig att resa hem. Då går man och begär en förlängning och då lägges det i Kungl. Maj:ts och bankofullmäktiges och riksgäldsfullmäktiges händer, huruvida vi skola återgå till guldmyntfot eller icke. Jag anser, att det icke varit farligt, om man, när man vågade gå in för att göra ett prov på hälften av guldmyntfoten, också kunnat taga den andra hälften vid samma tillfälle, så att vi i dag kunnat stå i den situationen, att vi verkligen kunde se huru det verkade. Hade man så gjort, kunde det hava varit litet konsekvens i frågans behandling, men på detta sätt kan jag icke hjälpa, att jag är av den uppfattningen, att riksdagen faktiskt står inför en situation, som det naturligtvis är mycket svårt att taga ställning till. Å ena sidan har man riksbanksfullmäktiges yttrande, och det är ju ungefär i samma stil som det varit vid andra tillfällen, när vi behandlat denna fråga. Men å andra sidan har man icke nöjt sig enbart med detta, utan riksbankschefen och departementschefen hava hakat till en annan fråga också, som förut icke varit nämnd, och det är prisfluktuationerna i Amerika. Jag anser för min del och det har utskottet också förresten, att den åskådning, som både riksbankschefen och departementschefen hava haft i detta fall, alls icke varit anledningen till att man i utskottet gått in för att upphäva guldmyntfoten, utan man har helt och hållet tagit sin ståndpunkt med anledning av de för-

*Ang. befrielse
för riksbanken
från skyl-
digheten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

hållanden, som råda i Europa eller med andra ord i Ruhr. Banko-
utskottet har alltså på sätt och vis desavouerat den åskådning, som
gjorts gällande från riksbankschefen och departementschefen i detta
fall, och jag tror för min del, att även om priserna i Amerika komma
att fluktuera vare sig upp eller ned, så, oavsett om vi hava guld-
myntfot införd eller icke här i landet, komma vi — jag antar det åt-
minstone såvida vi vilja vara med på den internationella marknaden
— att också få följa de fluktuationer som Amerika trots allt kommer
att giva den internationella marknaden, och under sådana förhållan-
den kan jag icke förstå, att den saken egentligen skall inverka på
frågan, huruvida vi skola återgå till normala förhållanden och hava
guldmyntfot eller icke. Så har jag sett saken, och jag kan icke
hjälpa, att de skäl som anförts från de olika håll jag nämnde icke
kunnat verka övertygande på mig, utan jag har stannat inför den si-
tuationen att yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och det innebär
med andra ord, att vi skulle återgå till guldmyntfot och att bägge
dessa lagförslag, som finnas i både propositionen nr 228 och nr 229,
skulle avslås. Jag tror icke, att någon olycka skulle behöva gå över
landet av den anledningen, ty både bankofullmäktige och departe-
mentschefen hävda ju, att vi skola hålla oss i paritet med dollarn el-
ler med andra ord i paritet med guldet, vi skola följa guldets värde
och knyta vår krona samman med guldet, trots att vi icke skola taga
steget fullt ut och gå in för guldmyntfot. Jag kan icke följa dessa
sakkunniga personer på denna väg, utan jag anser, att när alla er-
känna, att ett normalt och ordentligt myntsysteem även i fortsättnin-
gen bör vara baserat på guldmyntfot, och då man på allt sätt söker
bibehålla denna paritet, då vore det också fullt riktigt — och jag an-
tar, att ingen vill bestrida det — att Sverige, som intar, om jag så
får uttrycka mig, den bästa ställningen i detta avseende i hela Eu-
ropa, också bleve det land, som återgick till normala förhållanden
allra först. Det vore helt naturligt. Och de skäl, som anförts där-
emot, ha åtminstone icke varit övertygande på mig. Utan jag har,
herr talman, icke kunnat annat än ställa mig på den ståndpunkten,
att vi nu böra återgå till normala förhållanden. Vi ha ju här i riks-
dagen så långt det varit möjligt upphävt den ena kristidslagen efter
den andra och ha icke längre velat bibehålla dem. Och det är klart,
att uppfattningarna varit rätt så delade vid sådana tillfällen. Men
det har i allmänhet visat sig, att har man väl kopplat av en sådan
där lag, så ha verkningarna i alla fall åtminstone icke blivit så för-
skräckligt farliga, som man kanske föreställt sig förut. Och så antar
jag, det skulle komma att gå även med denna fråga. Hade den au-
tomatiskt utan vare sig mycket tidningsskriveri eller stora debatter i
riksdagen kopplats av den 15 maj och man då hade återgått till gam-
la, normala förhållanden, så tror jag också, att ingen fara för landet
därmed hade uppstått.

Med anledning av vad jag sagt, herr talman, ber jag att få yrka
avslag såväl på Kungl. Maj:ts proposition som på utskottets hemstäl-
lan i förevarande utlåtande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

*Ang. befrielse
för riksbanken
från skyldigheten att
inlösa sedlar.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Voteringen utvisade 118 ja mot 30 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 jämte en i ämnet väckt motion; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens beslut i de uti §§ 1 och 2 här ovan omförmälda ärenden.

§ 4.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

§ 5.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 133 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående de allmänna läroverken samt två i samband därmed väckta motioner blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 92, i anledning av riksdagens år 1922 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1921.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Ang.
sjukhuset vid
Väster-
norrlands
regemente.

Punkten 2, angående sjukhuset vid Västernorrlands regemente, föredrogs härpå; och yttrade därvid

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Då jag i egenskap av chef för lantförsvarsdepartementet på sin tid haft något att skaffa med detta ärende, har jag begärt ordet. Och detta därför, att det förefaller mig, som om både statsrevisorerna i sin berättelse och jämväl sjukvårdsstyrelsen i sin avgivna förklaring ha uttalat sig på sådant sätt, att själva saken icke kommit fram på ett fullt tydligt och klart sätt.

Statsrevisorerna hava meddelat, att det har »verkställts inredning för en fullständig röntgenavdelning inom sjukhuset». Vidare meddela de, att »anordnandet av en sådan avdelning ingick i den ursprungliga planen för sjukhuset. 1921 års riksdag ansåg emellertid, att någon särskild röntgenavdelning icke borde anordnas vid detta sjukhus enär röntgenavdelning funnes inrättad vid civilt sjukhus i Sollefteå och hinder icke syntes möta för regementets sjuka att anlita densamma». I anledning härav vill jag meddela, att i de ritningar till detta sjukhus, som underställts riksdagens prövning och sedermera faststälts av Kungl. Maj:t, ingick röntgenavdelning. vadan sjukhuset, som är uppfört efter dessa ritningar, också upptog röntgenavdelning jämte den inredning, som en sådan skulle ha. Sedan åskade emellertid Kungl. Maj:t vid 1921 års riksdag anslag för röntgeninstrumentarium för denna avdelning. Denna proposition avslogs dock av riksdagen, väsentligen på grund av de upplysningar, som generalfältläkaren lämnade om att det fanns möjlighet att tillgodose det behov, som denna röntgenavdelning skulle fylla, vid civilt sjukhus i Sollefteå. Nu ha emellertid statsrevisorerna anmärkt, att röntgenavdelning fanns, och de hava därvid åberopat sig på 1921 års riksdagsbeslut. Men 1921 års riksdagsbeslut avsåg någonting helt annat. Och det ändamål, för vilket Kungl. Maj:t

vid 1921 års riksdag äskade medel, har icke tillgodosetts vid sjukhuset, och ifrågavarande utrustning finnes icke darsammastädes. Jag beklagar, att sjukvårdsstyrelsen i sin förklaring icke har lämnat tillräckligt tydliga och klara upplysningar om detta sakförhållande.

Sålunda: både statsrevisorernas erinran och sjukvårdsstyrelsens förklaring hänga strängt tagit i luften. Jag har endast velat göra detta meddelande till kammaren.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Sedan *punkten 4*, angående reglering av vissa sjuksköterskebefattningar, nu föredragits, anförde:

Fröken Wellin: Herr talman! Genom beslut av 1919 års riksdag ingrepo statsmakterna för första gången i sjuksköterskeväsendets utveckling och omdaning. Att sjuksköterskeväsendet genom detta beslut delvis lades in på nya banor var en helt naturlig följd. Då jag nu är i tillfälle att inför kammaren beröra denna fråga, kan jag icke underlåta att här framföra den svenska sjuksköterskekårens varma tacksamhet för detta riksdagens beslut, och jag ber att till detta få foga ett värdsamt tack för egen del.

Sverige, som redan förut på grund av vissa mera privata utbildningsanstalter stod högt i fråga om sjukvård och sjuksköterskeväsen, trädde genom detta riksdagsbeslut även delvis i täten för en modernare utveckling inom sjuksköterskeväsendet. Sedan gammalt är det ju så, att sjukvården har varit en kärleksgärning, icke ett arbete för pengar. Och att det så har kunnat vara har berott på de slutna anstalternas verksamhet, de s. k. modershusen, vilkas ekonomiska grund i mycket har varit baserad på filantropisk verksamhet. Men det ökade behovet av sjuksköterskor gjorde, att utvecklingen tvingas in på andra banor, och att utbildning av sköterskor måste föranstaltas vid sidan om dessa slutna anstalter. Därigenom inträdde en sekularisering eller, om man så vill, en demokratisering av sjuksköterskeväsendet. De på detta sätt utbildade sjuksköterskorna blevo helt hänvisade till sig själva, de blevo hänvisade att så att säga stå på egna ben och hade att utstå en ganska hård kamp under arbete för sitt levebröd. De stodo ju utan stöd, utanför modershusets stöd. För dem blev riksdagsbeslutet av 1919 till ovärderlig hjälp.

Nu kan man ju fråga sig: skall sjukvården vara en kärleksgärning, eller skall den vara ett betalt arbete? Ja, det kan ju vara en smaksak, vilken uppfattning man vill anlägga i det fallet. Men även om man personligen skulle önska, att sjukvården kunde

*Ang.
sjukhuset vid
Väster-
norrlands
regemente.
(Forts.)*

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.*

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

utövas blott och bart som en kärleksgärning, så måste man säga sig, att förhållandena utvecklat sig så, att detta numera icke låter sig göra. För min del vill jag uttala den förhoppningen, att dessa båda riktningar skola kunna förenas. Jag hoppas, att det skall visa sig, att sjukvården kan vara en gärning, som betalas, men att den ändock utövas i kärlek och med offervilja, att det inom sjuksköterskekåren kommer att fortleva hängivenhet för uppgiften. Och att sådan funnits där, det visar kårens ställning till frågan om åttatimmarsdagen, då som bekant sjuksköterskorna anhöllo, att den samma icke måtte tillämpas på deras arbete. Som sagt ha sjukvården och sjuksköterskeväsendet, särskilt utbildningen till sköterskor, tidigare varit en utveckling i frihet och varit byggd på gamla traditioner om att sjukvården endels varit en kärleksgärning, och att den därför skulle utövas för ringa ersättning. Men utvecklingen har ju, som nämnt, medfört en omvärdering av detta arbete. Det har blivit likställt med andra, och konsekvensen har naturligtvis då blivit högre löner, större kostnader för arbetsgivaren, som numera i detta fall kallas huvudmannen. Från huvudmannens sida förstår man då mycket väl, att det kan tyckas, som hade utvecklingen marscherat väl hastigt, gått för raskt. Men om man skulle jämföra sjuksköterskornas ställning med andra kvinnliga befattningshavares på andra områden, så tror jag, att man i alla fall får säga, att de åtminstone icke gått dessa förbi, snarare befinna de sig ännu efter dem. Det gäller enligt min mening i detta fall att väga mycket noga vid bestämmandet av ersättningen. Det skall utgå en skälig ersättning, men den skall icke vara så hög, att den lockar till sjukvården dem, som skulle gå dit för lönens skull, utan att ha tillräcklig håg för kallet, utan tillräcklig vilja att tjäna de lidande och utan hängivenhet, utan att vara beredda att bringa de offer, som denna arbetsuppgift för med sig. Jag tillåter mig säga det, att i detta fall har medicinalstyrelsens förslag varit väl avvägt. Medicinalstyrelsen har förvisso ej haft någon lätt uppgift att fylla, då det gällt att i praktiken föra ut och fullfölja riksdagens beslut, draga ut konsekvenserna därav och bringa reda och ordning inom förhållanden, som förut utvecklats kaotiskt. Styrelsen har vetat och känt begränsningen av sin makt. Den har stått på verklighetens mark och har icke avsett att träda in på statsmakternas befogenhet. Jag kan vittna om detta på grund av uttalanden, som gjorts till mig, icke bara nu i detta sammanhang, utan tidigare vid upprepade tillfällen under de gångna åren, då medicinalstyrelsen haft att planlägga och påbörja denna verksamhet. Medicinalstyrelsen har försökt att göra det bästa möjliga av de av statsmakterna fattade besluten. Den har sökt att på demokratisk, modernt utformad grund skapa ett enhetligt svenskt sjuksköterskeväsende till fromma för sjukvården och den lidande mänskligheten.

Nu kan man ju säga, att styrelsen kunde i fråga om dessa påtalade cirkulär ha tydligare framhållit, att det gällde önskemål och icke order. Ja, det må nu så vara, men då vill jag också säga, att riksdagen bör i ett fall som detta se till avsikterna och innehåll-

let, men icke alltför pedantiskt pröva formen. Jag har här cirku- *Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.*
(Forts.)

läret, och jag får säga, att om man läser det, så måste man se, att bakom medicinalstyrelsens skrivelse här står ett klart medvetande om, att medicinalstyrelsen icke har någon rättighet att påbjuda och befalla. Här säges, att det »synes böra» uppställas de och de villkoren, och beträffande dyrtidstillägget heter det att sådant »bör» utgå, vilket också upprepas i nästa cirkulär. Om nu landstingen och andra vederbörande ha missförstått dessa cirkulär, så bör ju ansvaret för detta missförstånd rimligtvis icke läggas enbart på medicinalstyrelsen, utan bör väl delas mellan dem som tagit del av cirkuläret och den, som utfärdat detsamma.

För övrigt är det min övertygelse, att medicinalstyrelsen har utgått dels därifrån, att statsmakternas beslut och styrelsens befohgenhet vore kända faktorer för dessa lokala myndigheter m. fl. och dels därifrån, att gemensamma strävanden mot ett visst mål här vore ett allmänt intresse. Jag må säga, att medicinalstyrelsen i detta senare fallet haft ett starkt stöd för denna sin uppfattning just i den varma förståelse och den offervilja, som landstingen och andra myndigheter ådagalagt i fråga om sjukvårdsväsendet. Statsrevisorerna och utskottet ha naturligtvis i fråga om sitt påpekande av detta cirkulär drivits av en känsla för nödvändigheten av att sparsamhet tillämpas på detta område. Denna uppfattning är naturligtvis värd allt erkännande. Det är ju givet, att sjukvården numera drager stora kostnader, och åter och åter möter man nya krav såsom en helt naturlig följd av de nya vetenskapliga landvinnin- gar, som göras. Men härigenom ställas också nya krav även på sjukvårdspersonalen, för att den skall kunna hålla jämna steg med utvecklingen; det fordras större och grundligare utbildning i många avseenden och större duglighet.

Enligt min mening kan samhället under nuvarande hårda tider icke bära dessa ökade bördor eller motsvara dessa stora fordringar utan en förståelsefull samverkan från alla håll, och naturligtvis är det att sparsamhet iakttages i fråga om förvaltningen icke det minst viktiga. Alla onödiga utgifter måste undvikas, och persona- len måste lära sig att lägga arbetet ekonomiskt. En väl skolad sjuksköterskekår med förståelse härför kan emellertid lätt tjäna in en sådan höjning av ersättningen för sitt arbete, som medicinal- styrelsen här har föreslagit. Jag vill här säga, att inom denna kår saknas icke förståelse för de ekonomiska synpunkterna, och från ledande håll därinom arbetas det målmedvetet och intensivt i denna riktning.

Herr talman, jag har givetvis intet yrkande att göra, men jag ber att få uttala den övertygelsen, att den framtida utvecklingen till fullo skall rättfärdiga den ställning medicinalstyrelsen intagit i denna fråga.

Herr **Karlsson** i Gasabäck: Herr talman! En stor del av vad den ärade talarinnan yttrade låg ju vid sidan av den sak det här

*Ang. reglering
av vissa
sjuusköterske-
befattningar.* gäller, varför jag i det avseendet icke har anledning att ingå i något bemötande.

(Forts.)

Vad statsrevisorerna här påpekat är ju, att medicinalstyrelsen i det cirkulär, varom här är fråga, gått längre än vad som avsågs i kungl. kungörelsen och varigenom lönerna för dessa sjuusköterskor blivit högre än vad meningen var, och landstingen och kommunerna hava härigeom under en svår depressionstid, åsamkats större utgifter än som varit nödigt.

Den föregående talaren nämnde, att innehållet i det cirkulär, som utskickats, från medicinalstyrelsen blott utgjordes av önskemål och påpekanden, men att inga påbud funnos däruti. Jag ber dock få påpeka, att oupphörligen förekommit i dessa cirkulär ordet »minst»; det talas om minst de och de löneförmånerna. Detta förklarar, att flertalet länsstyrelser verkligen fattat cirkuläret som ett påbud. De ha heller icke misstagit sig i det avseendet, och som ett bevis härpå kan jag framhålla, att då Västernorrlands läns landsting ingick till medicinalstyrelsen med anhållan att få lindringar i de villkor styrelsen uppställt, så avstyrkte medicinalstyrelsen framställningen, vilken också avsågs av Kungl. Maj:t.

Det står således enligt mitt förmenande fast, att medicinalstyrelsen här gått längre än som var avsett, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast några få ord. Jag kan för min del icke skriva under vad statsrevisorerna uttalat på sidan 29 i första delen av sin berättelse. Det heter där, att det syntts revisorerna ligga vikt uppå att icke genom ett godtyckligt handhavande av befogenheten att godkänna reglering för här ifrågakomna grupper av sjuusköterskor vederbörande huvudmän varda oskäligt betungade o. s. v. Jag vill då endast passa på att meddela, att i Örebro läns landsting ha vi för det första icke läst det cirkulär, varom här är fråga, som ett påbud från medicinalstyrelsen, och för det andra ha vi fattat vår uppgift så, att vi betrakta saken på det sätt, som den i realiteten bör betraktas, i det vi frågat oss: Är det eller är det icke oskäliga förmåner, som föreslagits av medicinalstyrelsen? I det avseendet vill jag säga, att vi för vår del icke funnit dessa förmåner i minsta mån oskäliga utan tvärtom ansett de lönesatser, som medicinalstyrelsen föreslagit, mycket naturliga. Utan att göra anspråk på att tala å landstingets vägnar får jag säga, att jag tycker, att medicinalstyrelsen har gjort sin enkla skyldighet, då styrelsen sökt åstadkomma ordning och reda härvidlag, särskilt när det gällt att fastställa under vilka villkor sjuusköterskorna kunde bli delaktiga i pensionsinrättning. Jag tycker alltså, att medicinalstyrelsen gjort nått opp vad den borde göra.

Jag har velat giva uttryck åt detta och kan för övrigt icke underlåta att stryka under en sak, som synes mig i hög grad behjärtansvärd, nämligen att dessa sköterskor i allmänhet och såvitt jag har mig bekant måste anses vara utslitna redan vid ganska unga år, vilket, enligt mitt sätt att se, också innebär, att man bör göra allt

vad göras kan, för att trygga deras pensionering. Intet oskäligt har föreslagits eller gjorts från medicinalstyrelsens sida.

Jag har velat yttra detta för att visa, vad jag har för uppfattning beträffande halten av statsrevisorernas anmärkning.

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Herr Uddenberg i Varberg: Herr talman! När jag läste igenom statsrevisorernas anmärkningar i § 7 under femte huvudtiteln, kunde jag icke hjälpa, att jag fick det intrycket, att revisorerna vände sig mot medicinalstyrelsens sätt att handhava denna fråga både sakligt och formellt.

I förra delen av § 7 uttalas någon kritik rörande genomförandet av regleringen av anstalts- och dispensärsköterskors avlöning i enlighet med de utav medicinalstyrelsen utfärdade normalförslagen i så måtto, att dessa avlöningar skulle vara för höga. Gentemot detta skall jag be att få understryka, att dessa båda slag av sköterskor ju äro specialutbildade och i avlöningshänseende därför komma att ställa sig dyrare än t. ex. en distriktssköterska. De båda förra slagen av sköterskor äro också helt upptagna av sin tjänst och ha ingen annan ersättning än sina löneförmåner, under det att andra kategorier av sköterskor ju därjämte äga att få ut ersättning enligt taxa för viss del av sin sjukvård.

Jag har under några år varit medlem av en dispensärstyrelse och kan av egen erfarenhet vitsorda, att det stöter på stora svårigheter att rekrytera denna kategori av sköterskor. Det är icke bara så, att deras tjänstgöring är mycket krävande ur fysisk synpunkt, det kräves också för denna form av sjukvård i hög grad de personliga egenskaperna, takt och urskillning. — Detta beträffande den rent sakliga sidan av saken.

Statsrevisorerna ha vidare vänt sig mot medicinalstyrelsens sätt att formellt behandla denna fråga, i det revisorerna kritisera det utkast till normalförslag, som skickats ut till vederbörande. Det gällde ju att få dessa sjuksköterskors löner reglerade så, att sköterskorna kunde bli delaktiga av folkskollärarnas m. fl. pensionsanstalt. Jag vill erinra om följande passus i medicinalstyrelsens normalförslag, vilken för övrigt gång på gång upprepas: »För att reglering av sjukskötersketjänst å anstalt i och för befattningens förenande med pensionsrätt skall kunna godkännas, *synas böra* uppställas följande fordringar» o. s. v. Detta är ju så villkorligt, att det synes mig, att man skall tolka föreskriften — jag vill icke säga illvilligt — men mycket egendomligt, om man skall kunna komma till det resultatet, att här föreligger ett absolut krav från styrelsens sida. Såvitt jag vet, är medicinalstyrelsen f. ö. icke ensam om att utfärda sådana normalförslag av tämligen bestämd karaktär.

När skolreformen genomfördes 1919, om jag minns rätt, så utfärdade skolöverstyrelsen en hel rad sådana normalförslag till instruktioner, läsordningar och dylikt, som sändes ut till de lokala skolstyrelserna. Jag har dem tyvärr inte till hands, men jag minnes, att de voro hållna i en mycket bestämd ton, fullständigt analoga

Ang. reglering i det hänseendet med det normalförslag medicinalstyrelsen nu utfärdad.
av vissa sjuksköterske-
befattningar.

(Forts.)

Rent praktiskt sett lär medicinalstyrelsen icke heller ha kunnat ordna saken på annat sätt, ty hade icke ett sådant normalförslag funnits, så skulle ju alla dessa lokala myndigheter, som ha med saken att skaffa, löst frågan var och en efter sitt huvud. Det skulle då ha blivit fullkomligt omöjliga förhållanden, och den enhetlighet, som utskottet och revisorerna efterlysa, skulle varit fullständigt borta. Att sedan rätta till saken skulle blivit en mycket långvarig historia och föranlett skriftväxlingar mellan de lokala myndigheterna och medicinalstyrelsen, vilket ju skulle medfört, att hela denna viktiga fråga om sköterskornas inträde i pensionsanstalten kommit att uppskjutas kanske under flera år på ett fullkomligt otillbörligt sätt.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men har önskat att dessa synpunkter skulle komma in i protokollet, när denna fråga behandlades.

Herr Norman: Herr talman! Jag skall icke ingå på frågan om själva löneförmånerna, utan vill endast framhålla, att det är ett obestridligt faktum, att medicinalstyrelsens cirkulär fått en sådan avfattning, att det av landstingen uppfattats såsom innehållande villkor eller vissa minimifordringar, för att sköterskorna skulle kunna vinna inträde i folkskollärarnas pensionsanstalt. Nu säger visserligen medicinalstyrelsen i sin förklaring över statsrevisorernas anmärkning, att styrelsen i sin cirkulärsskrivelse endast angivit, att dyrtidstillägget *borde* utgå enligt samma grunder och till minst samma belopp, som för statsanställda. Men formuleringen har dock blivit sådan, att flertalet av landets landsting tolkat cirkulärets betämmelse som ett oeftergivligt villkor. Kanske borde det icke tolkas så, men landstingen ha dock fått den uppfattningen, att medicinalstyrelsen här lämnat föreskrifter, något som medicinalstyrelsen, när det gäller dessa saker, icke har någon som helst befogenhet att göra. Statsrevisorerna ha anmärkt på detta förhållande, och statsutskottets övervägande majoritet — det finnes visserligen fyra reservanter, men de övriga tjugu ledamöterna äro eniga — har gillat denna anmärkning. Jag yrkar för min del, att denna omförmålan måtte läggas till handlingarna.

Herr Rydén: Jag skall be att uppriktigt få beklaga, att statsrevisorernas berättelse icke blott i det avseende, som herr förste vice talmannen nyss påtalade, utan även i åtskilliga andra stycken, visar en brist på vederhäftighet, som statsrevisorerna gjorde klokt i att för kommande tider söka undvika. Statsutskottet har ju ingen möjlighet att ingå i en detaljgranskning av statsrevisorernas anmärkningar, utan räknar med att de uppgifter, som lämnats av revisorerna, och passerat oanmärkta av den myndighet, som förklarar sig, skola vara riktiga. Utskottet har rätt att förutsätta detta, och det är därför ytterst beklagligt, att det skall kunna förekomma något sådant, som att uppgifter lämnas angående riksdagens beslut och innehållet

i t. ex. en byggnadsplan eller dylikt, samt det sedermera visar sig, att uppgifterna äro oriktiga. Det är ytterst beklagligt, säger jag, att det i revisorernas berättelse skall insmyga sig sådana felaktigheter, att både statsutskottet och revisorerna få skämmas en smula, när det kommer fram i kammaren såsom nyss skedde. Jag vill bevekande hemställa till de statsrevisorer, som skola arbeta i höst och i fortsättningen, att bemöda sig om att undersöka en sak mycket noga, innan anmärkning framställles. Jag skall icke uppdriva någon strid med statsrevisorer, men jag vill säga, att den som läser revisorernas berättelse och de förklaringar, som avgivits över anmärkningarna, skall snart finna, att det bokstavligen vimlar av fel och halvsanna uppgifter i revisorernas berättelse. Jag skulle beklaga, om det icke blir ändring i detta avseende.

*Ang. reglering
av vissa
sjuusköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Vad nu föreliggande fråga beträffar har jag den uppfattningen, att revisorer, icke heller här trängt till botten av ämnet i vad avser själva den rättsliga sidan av saken. Revisorer ha lagt en materiellt praktisk synpunkt på frågan, och beträffande denna skall jag icke ingå i någon diskussion. Den rättsliga sidan av saken är enligt min uppfattning alldeles klar; medicinalstyrelsen har haft fullkomligt rätt i sina åtgöranden. Jag har själv framlagt för riksdagen den proposition, på vilken medicinalstyrelsen har stött sig, och jag har följaktligen varit i tillfälle att tränga in i själva grunderna för denna sak. Propositionen vilade på grundvalen av ett betänkande med överdirektör Laurin som ordförande och ett par ledamöter av riksdagen som bisittare. Sakkunnige utgingo i sitt betänkande ifrån, att de landsting eller kommuner eller andra korporationer, som för sina tjänstemän och underlydande ville förvärva pensionsrätt i denna anstalt, skulle fylla vissa minimiprestationer, som av vederbörande statsmyndighet bestämdes. I vissa fall var det från början Kungl. Maj:t, som bestämde detta, men med den decentralisation, som genomfördes om jag minnes rätt 1920, då en del smärre ärenden överflyttades från Kungl. Maj:t till vederbörande centrala verk, blev det bland annat fastslaget, att den myndighet riksdagen lagt hos Kungl. Maj:t skulle överflyttas på medicinalstyrelsen. Min uppfattning beträffande det rent rättsliga är således, att medicinalstyrelsen obestriddligen varit i sin goda rätt, då styrelsen, stödd på riksdagens beslut, vidtagit den här påtalade åtgärden.

Huruvida medicinalstyrelsen gått fram på lämpligaste sätt, det är en fråga, som jag här icke skall ingå på, ty det skulle föra för långt och kunna ge anledning till en vidlyftig debatt. För övrigt finns det kanske icke möjlighet för mig att med tillräcklig kunskap om saken yttra mig i det fallet. Men det vill jag betona, att enligt min mening är det fullkomligt obestriddligt, att medicinalstyrelsen varit i sin fulla rätt, då styrelsen, stödd på riksdagen och Kungl. Maj:ts i laga ordning tillkomna beslut, handlat som den gjort. Personligen skulle jag vilja göra den reflexionen, att man från medicinalstyrelsens sida möjligen skulle kunnat förfara så, att styrelsen, i stället för att avfatta sitt cirkulär precis på detta sätt, låtit cirkuläret erhålla formen av råd. Det hade kanske varit klokt, men i den

Ang. reglering
av vissa
sjukesköterske-
befattningar.

(Forts.)

delen statsrevisorernas anmärkningar avse befogenheten av medicinalstyrelsens åtgärd här, är anmärkningen oberättigad, och statsrevisorerna ha, såvitt jag förstår, med orätt framställt sin anmärkning. Jag skall icke ingå vidare på den saken.

För min del tror jag icke att det skett någon så förfärligt stor riksolycka genom detta cirkulär. Hela detta resonemang, som statsrevisorerna fört, då de talat om att distriktssköterskornas löner skulle vara bindande och normerande för de stora lasarett, hela detta resonemang anser jag vara ren konstruktion. Riksdagen har aldrig sagt detta, utan det har revisorerna hittat på. Vad angår det statsrevisorerna om det fastställes en viss lönereglering för en operations- eller röntgensköterska vid ett stort lasarett i Stockholm och denna lön sättes högre än för distriktssköterskorna? Det är något, som riksdagen aldrig uttalat sig om, det är endast något som statsrevisorerna hittat på.

Man kan alltså icke betrakta denna sak som någon riksolycka, men då jag kanske icke är tillräckligt inne i förhållandena, skall jag icke ingå vidare på saken, utan har endast velat yttra mig om frågans rättsliga sida, och i det fallet är statsrevisorernas grundsyn felaktig, varför jag icke kunnat vara med om att biträda denna punkt i revisorernas berättelse.

Herr Lithander: Herr talman! Jag blev uppkallad, då herr Rydén gjorde gällande, att statsrevisorerna lagt i dagen brist på vederhäftighet. Jag får nu säga, att jag tar saken tämligen lugnt; det skulle nästan smärtat mig mera, om vi fått beröm av herr Rydén, men det ha vi icke fått.

Då nu herr Rydén vill göra gällande, att det formligen vimlar av fel i berättelsen, så vore jag tacksam om han ville specificera detta, så att det vore möjligt att få närmare reda på vad det var för fel han avsåg. Hans anförande nu var ju tämligen allmänt hållet och sådant, att man icke kan diskutera det på vanligt vis.

Jag vill också erinra om, att den första ärade talaren, fröken Wellin på Stockholmsbänken, icke gjorde något yrkande. Jag tror, att den uppfattning, som hon uttalade, nämligen att sjukvårdsverksamheten bör omhuldas från alla håll och att man skall visa känsla och förståelse för denna verksamhet, den uppfattningen delas säkert av hela kammaren och delas också av statsrevisorerna. Vad revisorerna här velat göra, det är att fästa uppmärksamheten på denna promemoria från medicinalstyrelsen, som faktiskt uppfattats såsom innebärande ett åliggande för vederbörande landsting m. fl., något som — och det har också understrukits under debatten — icke varit avsikten från början.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag kunde icke uraktlåta att begära ordet, när jag hörde herr Rydén yttra sig på det sätt han gjorde. Han sade icke blott, att statsrevisorernas berättelse är ovederhäftig, utan i slutet av sitt anförande framställde han också den frågan: »Vad angår det statsrevisorerna om det fastställes en

viss lönereglering för en operations- eller röntgensköterska vid ett stort lasarett i Stockholm och denna lön sättes högre än för distrikts-sköterskorna?» Ja, naturligtvis är jag i egenskap av statsrevisor under fjolåret och även vald därtill för i år, herr Rydén mycket tacksam för de välvilliga råd han givit, men utöver dessa råd och framför dessa råd, herr Rydén, står ju den instruktion, som gäller för statsrevisorerna. Jag tror icke jag säger för mycket, om jag säger, att statsrevisorerna i fortsättningen mer komma att fästa sig vid vad denna instruktion innehåller än vid de goda råd, som äro givna av herr Rydén. Det är ändå litet för mycket, även om det är herr Rydén, som gör det, att stiga upp och tala på sådant sätt, som han här har gjort. Jag vågar med bestämdhet påstå, att herr Rydéns uttalande om statsrevisorernas berättelse är felaktigt. Berättelsen är icke ovederhäftig, och den är hällen i mycket värdig och vederhäftig ton. Revisorerna ha, som jag nämnde, följt den instruktion, som är utfärdad för riksdagens revisorer, och där heter det bland annat »att revisorerna skola granska allt, som till ett tillförlitligt om-döme om statsverkets tillstånd och förvaltning kan anses erforderligt». Vidare heter det: »Finna revisorerna något i övrigt vid förvaltningen att erinra, skola de sådant i berättelsen anmärka.»

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Nu kan det naturligtvis i en revisionsberättelse, det må vara statsrevisionernas berättelse eller någon annan revisionsberättelse, finnas delade meningar om en eller annan detalj eller erinran i berättelsen. Som ju herrarna alla ha sig bekant, bedrives statsrevisorernas arbete på så sätt, att revisorerna dela upp sig på tre avdelningar. Därför blir det ju så, att de ärenden, som granskas och behandlas på de olika avdelningarna, icke kunna lika ingående kontrolleras av samtliga revisorer, utan det blir huvudsakligen de, som sitta på den avdelning, där ett visst ärende föredrages, som komma särskilt in i frågan. Därför kan det också förekomma, att inom revisionen finnas något delade meningar om en och annan detalj, även om icke denna meningsskiljaktighet kommer till uttryck i form av en reservation. Inom parentes kan jag säga, att vid den punkt, som vi nu behandla, har jag för min personliga del haft en något avvikande mening från majoritetens, fast jag icke ansett det vara nödigt att låta denna min avvikande mening komma till synes i berättelsen.

Nu säger herr Rydén, att det vimlar av felaktigheter i revisionsberättelsen. Den saken har också påpekats av herr Lithander, som även frågade vad alla dessa fel, som berättelsen vimlade av, kunde röra. Ja, det kommer naturligtvis att bli delade meningar om den saken mellan herr Rydén och statsrevisorerna, det förstår jag mycket väl, men jag tror icke det skulle skada, om herr Rydén ville taga upp dessa felaktigheter i tidningspressen omedelbart efter berättelsens avgivande. Särskilt under de senaste åren har det ju varit en livlig debatt om revisorernas erinringar och anmärkningar; i synnerhet under 1921 var det en livlig pressdebatt om den revisionsberättelse, som då avgavs. Jag tror icke det är nyttigt för staten eller samhället, om riksdagen skulle slå in på de vägar, som herr Rydén har gjort och på ett dylikt sätt ignorera och förlöjliga alla

Ang. reglering
av vissa
sjuusköterske-
befattningar.

(Forts.)

de erinringar, som göras av statsrevisorerna. Det kommer icke att gagna någon. Man kan väl förstå, när anmärkningar göras, att de skrika, som bli träffade. Det är ju icke ovanligt och nästan vid varje tillfälle är det naturligtvis någon, som känner sig särskilt träffad och försöker få hjälp och medhåll för sin uppfattning att här ha statsrevisorerna varit ute i ogjort väder. Ser man frågan sakligt, ställer den sig dock något annorlunda.

Under de två senaste åren har, som jag nämnde, statsrevisorernas berättelse kanske blivit mera diskuterad än vanligt. Men om vi se efter huru de tidigare avgivna berättelserna te sig, så skola vi finna, att statsrevisorerna även förr tagit upp en del erinringar och anmärkningar, som icke varit så stora i och för sig, men som ändå varit av den art, att statsrevisorerna ansett, att de behövde göra erinringar därom. Herr Rydén har själv under flera år varit statsrevisor, och om herrarna se efter i de berättelser, som undertecknats av bland andra herr Rydén, så skola herrarna finna anmärkningar, införa vilka ni ställa er frågande, huruvida det där verkligen var något att göra anmärkning på från statsrevisorernas sida. Nu har herr Rydén icke, som man eljest många gånger skrivit i pressen, talat om en hel del småsaker, rena struntsaker o. dyl., som det icke vore skäl för statsrevisorerna att gå in på. Ja, men om herr Rydén icke nu uttryckte sig på samma sätt, var det väl dock hans mening att giva tillkänna, att han icke kunde gilla dylikt från statsrevisorernas sida.

Jag skall icke gå igenom alla de revisionsberättelser, som herr Rydén varit med om att underskriva; jag skall endast taga fram några fall för att visa, att det icke är stor skillnad på revisorernas anmärkningar nu och förr. Jag vill dock icke säga, att de exempel jag här drar fram, vittna om ovederhäftighet eller att anmärkningarna varit av den art, att de icke behövde upptagas av statsrevisorerna.

1910 års statsrevisor erinrade om, att man vid Norrköpings läroverk för annonsering om höstterminen hade utbetalat 345 kronor och 50 öre. Ja, allting är ju relativt här i världen, men skulle en sådan anmärkning från statsrevisorerna komma fram i våra dagar, en anmärkning, som gäller endast tre, fyrahundra kronor, så skulle många anse, att det väl vore litet futtigt och ingenting att fästa avseende vid. I en annan revisionsberättelse, även den undertecknad av herr Rydén, finner jag, att revisorerna vid något tillfälle varit uppe vid Hantverkargatan och besökt mynt- och justeringsverkets lokaler. Revisorerna yttra härom, att besöket icke givit anledning till annan erinran, än att »då en tillämnad utvidgning av nämnda gata lär komma att föranleda rivning av en av verkets byggnader och anordnande i dess ställe av nya lokaler, man bör kunna motse att vid sålunda förestående byggnadsföretag, beträffande förvaringen av verkets metaller och mynt, fullt betryggande anordningar varda vidtagna». Om vi i fjolårets revisionsberättelse hade haft ett sådant intetsägende uttalande är det icke omöjligt att man skulle sagt: Ja, det är väl på senaste tiden, som man börjat skriva revisionsberättelser på sådant sätt.

Jag kan nämna en annan punkt — den är icke så liten, som i det första exemplet — som visar, att det icke är så olika nu mot förr. Sålunda anmärkte statsrevisorerna vid ett tillfälle, även den gången med herr Rydén's underskrift, om jag minns rätt, att vid beskickningen i Kristiania hade renskrivningskostnaderna uppgått till 1,200 kronor. Det svarades från beskickningen, att det var visst inte någon onödig utgift, utan det betydde tvärtom, att man hade en person, som var helt anställd vid beskickningen mot denna ersättning, och genom att ordna saken på detta sätt hade man sparat in pengar.

*Ang. reglering
av vissa
sjuusköterske-
befattningar.
(Forts.)*

År 1911 hade statsrevisorerna varit uppe i Norrland och besökt Hernösand, varvid det befunnits att vid tullkammaren därstädes saknades järnluckor till skydd mot eldfara framför packhusets fönster mot gården. Jag tycker för min del, att detta knappast var någonting att anmärka på, förutsatt naturligtvis att frånvaron av järnluckorna icke var farlig ur brandsäkerhetssynpunkt. I de inkomna förklaringarna över denna anmärkning visades emellertid med intyg från Städernas allmänna brandstodsbolag, att frånvaron av järnluckorna i fråga icke i någon mån förhöjde brandförsäkringen för den i tullhuset förvarade egendomen.

Ja, herr talman, jag har velat visa på dessa exempel, när herr Rydén talar om ovederhäftighet o. dyl. Jag förmodar, att herr Rydén egentligen icke menar det såsom han uttryckte sig, utan att han närmast åsyftar, att det är en del erinringar och anmärkningar i revisionsberättelsen, vilka i realiteten icke äro så värst stora, och att det var dessa anmärkningar, som han ville beteckna som ovederhäftiga.

Vad den nu föredragna punkten beträffar har jag, herr talman, intet annat yrkande än det som är framställt av utskottet, men jag har icke kunnat underlåta att på sätt jag nu har gjort, rikta detta mitt anförande till herr Rydén, då jag anser att vi litet var i vårt arbete, när vi följa de instruktioner, som äro utfärdade för oss, och då ingen kan visa att vi brutit mot dessa, böra vara befriade från sådana uttryck, som herr Rydén i dag kastat statsrevisorerna i ansiktet.

Herr Norman: Jag är delvis förekommen av den föregående ärade talaren. Jag begärde också ordet med anledning av herr Rydén's anförande och vill i själva sakfrågan endast erinra därom, att herr Rydén själv erkände, att medicinalstyrelsens cirkulär kanske borde givits en annan avfattning än som skett. Därmed skall jag i det hänseendet låta mig nöja.

Men då herr Rydén skulle påpeka, att statsrevisorernas berättelse i år vimlade av felaktigheter och oriktiga och halvsanna uppgifter, som han uttryckte sig, så ber jag för min del få säga att när en ledamot av statsutskottet och till på köpet vice ordföranden på den avdelningen, som har berättelsen under sin speciella granskning, har kommit till den uppfattningen, då förefaller det mig att pliktuppfyllelsen i fråga om granskning från avdelningens sida lämnar synnerligen mycket övrigt att önska, eftersom avdelningen icke till

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

statsutskottet in pleno gjort någon som helst erinran i det stycket. Är den uppgiften riktig och herr Rydén i fortsättningen vill stå för sitt påstående, att berättelsen vimlar av fel och halvsanna uppgifter, då ber jag, som ledamot av statsutskottet få anhålla, att herr Rydén ville till statsutskottet framföra dessa anmärkningar, så att statsutskottet in pleno finge tillfälle att närmare betrakta dem, och om dessa uppgifter varit oriktiga, vi, som äro medlemmar av statsrevisionen, kunde få tillfälle att inför statsutskottet i första hand göra avbön för våra stora felaktigheter. När nu icke någon som helst erinran framkommit från avdelningens sida och vice ordföranden på avdelningen icke förut gjort några påpekanden i det stycket, får jag tolka de yttranden, som nu framkommit, såsom överord, som jag hoppas att herr Rydén är villig att antingen omedelbart taga tillbaka eller omedelbart lämna belägg för. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Då jag på statsutskottets andra avdelning deltagit i granskningen av revisorernas berättelse, ber jag att redan från början få säga, att jag kommit till en motsatt uppfattning, än min ärade kamrat på avdelningen, herr Rydén. Jag tror det är riktigt, att det sägs ifrån med kraft och offentligt, att statsrevisionens uppgift icke är av den beskaffenheten, att den bör erhålla tillrättavisning därför, att den kommer med sina anmärkningar på missförhållanden här och var i landet. Jag tror tvärtom, att riksdagen bör se till, att dess revisorer icke mista sin auktoritet genom bristande stöd av riksdagen, ty det är ju förutsättningen för att deras granskning skall vara av någon betydelse.

Vad nu detta ärende angår, så vill jag säga från början, att denna anmärkning gäller inte avlöningarnas storlek. Nu söker man föra in i debatten frågan om sjuksköterskornas låga avlöning och jag vill då säga, att jag för min del är av samma mening, som de, som anse, att de, som ha denna ansträngande sysselsättning, böra få en någorlunda ordentlig avlöning. Jag tror, att dessa sjuksköterskor alltför mycket underskattas i sin trogna och maktpåliggande gärning.

Men det är icke den saken det här gäller, utan vad statsrevisorerne här ha anmärkt och statsutskottet funnit vara befogat, det är, att ett ämbetsverk börjat skriva lagar för våra kommuner. Det är mot detta ämbetsmannastyre, som vi från kommunalt håll måste inlägga vår bestämda protest. Under årtionden ha vi i denna kammare från landstingshåll försökt att bevara och bevaka denna kommunernas självbestämmanderätt, både vad landstingen och primärkommunerna beträffar. Här är ett område, där man sökt inskrida mot landstingens egen bestämmanderätt i lönefrågor.

Jag tillhör ett landsting och detta landstings ekonomiråd, och där ha vi haft denna fråga uppe vid flerfaldiga sammanträden. Att vi till sist tvingades att falla undan för medicinalstyrelsen, berodde därpå att vi annars hade vägrats delaktighet i pensionsinrättningen för våra sjuksköterskor. Ett annat län, nämligen Västmanlands län, hade större motståndskraft än vi och det slapp därför undan att följa

medicinalstyrelsens förslag. Alltså, det ena landstinget faller undan, men det andra landstinget protesterar och är nog starkt att hålla på sin rätt, och då faller ämbetsverket i stället undan. Det är detta egendomliga sätt att tillämpa författningar i olika län, som jag funnit anmärkningsvärt, och jag måste på det kraftigaste instämma i revisorernas uttalande på denna punkt.

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Kungl. Maj:t har lagt en del av den beslutanderätt som riksdagen medgivit Kungl. Maj:t i ämbetsverkens händer, och jag skall villigt medgiva, att med den stora arbetsbörda, som vilar på regeringen, är det inte möjligt för denna att ständigt vaka i alla detaljer huru denna rätt skötes. Men när det gäller så viktiga saker som i föreliggande fall — där man ålagt landsting och primärkommuner att uppfylla vissa ekonomiska förpliktelser vid äventyr att de eljest icke komma i åtnjutande av den ena eller andra förmånen — måste man bestämt reagera från kommunalt intresserat håll. Jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i anslutning till den föreliggande punkten.

Såsom jag uppfattade saken — och såsom det säkerligen också förhåller sig — förelåg det år 1919 en kunglig proposition i ifrågavarande ärende, vilken behandlades av bankoutskottet. Propositionen stödde sig på ett omfattande sakkunnigbetänkande, som den i allt väsentligt följde. Själva grundprincipen i propositionen var, att staten härvidlag uppställde den fordran, att en s. k. hushållningssällskap eller annan samfällighet, skulle föreskriva, med godkännande av den myndighet som finge uppdrag i detta avseende, uppfyllande av vissa villkor beträffande anställning, kompetens, tjänstgöringstid, löner o. s. v., innan inträde i pensionsanstalten kunde medges. Var och en som söker inträde, måste alltså ställa sig dylika av staten uppställda villkor till efterrättelse. Kungl. Maj:t har sedan bemyndigat medicinalstyrelsen att i detta fall handla i dess ställe, liksom lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen och skolöverstyrelsen på sina områden fått motsvarande bemyndiganden. Medicinalstyrelsen har heller icke uppställt något villkor, som icke är lagligt eller ej förutsett i den proposition, vilken framlades år 1919 och vilken resulterade i det reglemente, vars 1 kap. 5 § det här är fråga om att tolka. Detta är min uppfattning i rättsfrågan, och den har icke kunnat vederläggas.

Jag har inte velat gå in på något slags lämplighetsprövning i detta fall av det skäl, som jag nyss angav, nämligen att jag inte känner mig fullt kompetent härtill. I varje fall: om låt oss säga direktionen för Malmö stads allmänna sjukhus gör en ansökan hos medicinalstyrelsen om att få lönerreglering fastställd för sina sköterskor och därefter inträde i pensionsanstalten vinnes, rör det sig blott om ett mellanhavande mellan nämnda direktion och medicinalstyrelsen, ett mellanhavande alltså, varöver statsrevisorerna icke,

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

enligt vad jag kan finna, ha att avge något yttrande — det är ingen som bött dem göra detta.

Jag har för min del icke tänkt mig att här företaga någon större vidräkning med det sätt, på vilket statsrevisorerna i år ansett sig böra fylla sitt uppdrag, om det icke varit så, att statsutskottet nyss drabbades av den nesan, tack vare revisorerna, att beslås med framförandet av oriktiga uppgifter. Vid en föregående punkt, beträffande vilken herr förste vice talmannen yttrade sig, uppvisades det nämligen, att revisorerna lämnat ett felaktigt referat av ett visst riksdagsbeslut. Vederbörande myndighet hade sedan i sitt svar lämnat förhållandet oanmärkt, och statsutskottet, som skulle taga ställning till saken och som tyckte, att man trätt riksdagens beslut för nära, hade icke tid och möjlighet att granska de ritningar, som det rörde sig om, eller eljest undersöka det hela i grund och botten. Den dåvarande försvarsministern kunde också i det yttrande han nyss höll i kammaren påvisa, att felaktiga upplysningar lämnats. Det är väl ursäktligt, om man blir förbittrad, när man på detta sätt, tack vare statsrevisorernas oriktiga uppgifter, kommer att stå nästan som en narr. Detta har åtminstone jag ingen benägenhet för, och detta var orsaken till, att jag kanske var litet explosiv i mitt yttrande, men detta hade kanske litet var i min ställning blivit. Min uppfattning är nämligen, att de uppgifter som lämnas av statsrevisorerna, måste vara absolut korrekta; de få icke vara felaktiga, de få icke vara så att säga avklippta på mitten och ge en falsk föreställning om det hela. Jag har inte gått tillväga som jag gjorde i fjol, då jag, intresserad att se vad den nya metod var värd som statsrevisorerna tillämpade, gick igenom de olika paragraferna i berättelsen och gjorde upp en förteckning över de fel som förekommo. Kanske är det i detta avseende bättre i år än i fjol, men jag är övertygad om, att om jag satte mig ned och ginge igenom dessa saker, skulle jag om några timmar hitta åtskilliga felaktigheter. Jag skall blott ur minnet taga några exempel på sådana felaktigheter eller halvriktiga upplysningar eller vad man skall kalla det, vilka förekomma i revisionsberättelsen.

Jag börjar då med anmärkningen rörande Svenska Akademiens ordbok. Statsrevisorerna ha där förfarit så, att de lämnat en redogörelse för ärendets gång fram till den tidpunkt, då omläggningen av ordboksarbetet skedde. Sedan klipper revisionsmajoriteten av helt enkelt, och genom att på detta sätt skära av på mitten, lämnar berättelsen en felaktig och ofullständig bild av vad som härvidlag förekommit. Det finns visserligen reservanter inom revisionen — det vill jag gärna erkänna — som anse, att detta är ett illojalt och oriktigt sätt att referera och som därför ifyllt vad som fattats genom att också medtaga den andra delen av redogörelsen i fråga.

Jag kommer vidare ihåg, för att nu i en hastig vändning taga ett annat exempel, att revisorerna vid framställningen av sin enligt mitt förmenande största och mest graverande anmärkning, nämligen om vattenfallsstyrelsens sätt att köpa vattenfall, icke ens där

lämnat en riktig bild av händelseförloppet, detta framför allt genom att i sin berättelse komma med kronologiskt icke ordnade uppgifter.

Jag skall ur högen taga ett annat exempel, som väckte mycket uppseende på sin tid. Jag syftar här på uppgiften om, att tull- och traktatkommittén å statens bekostnad givit en stor middag, något som man gjorde mycket stort nummer av. Det visade sig emellertid sedermera, att det var en regeringens åtgärd, som låg till grund för den saken, men den relaterades på detta sätt.

Jag kommer vidare ihåg åtskilliga rena sifferfel, som förekomma i revisionsberättelsen, och detta är ju också remarkabelt, ehuru statsrevisorerna icke alltid kunna göras ansvariga för de uppgifter i detta avseende, som myndigheterna framlägga.

Med ledning av det allmänna intryck jag har av det sätt, på vilket revisorerna skött sig, om jag dömer efter fjolårets och även, fastän i mindre utsträckning, av årets revisionsberättelse, måste jag säga, att skillnaden mellan förr och nu består däri, att tidigare ansåg man, att statsrevisorerna aldrig skulle göra en anmärkning, om de icke efter undersökning funne den vara ofrånkomligt riktig. Det måste lämnas, ansåg man, ett absolut objektivt referat; det skulle icke få vara möjligt för andra att rikta något klander på den punkten. Oändligt många gånger inträffade det, under de fem år jag var med i statsrevisionen, att vi helt avstodo från att göra en anmärkning hellre än att framställa en sådan, som icke grundade sig på en ordentlig utredning.

Vad sedan karaktären av revisorernas anmärkningar i övrigt beträffar, så kan det visserligen vara sant, som herr Lindqvist i Kosta menade, att man skulle kunna uppleta smärre anmärkningar även från tidigare statsrevisioner. Jag har aldrig gjort någon invändning mot, att när revisorerna göra sina iakttagelser ute i landet och de icke omedelbart kunna rätta till ett missförhållande, det sker ett omnämnande även om det blott rör sig om småsaker. Men vad jag däremot opponerat mig mot, är det sätt att alltför mycket fästa sig vid bagateller, som nu förekommer. Om man läser igenom revisorernas berättelser under tidigare år, skall man finna, att de höllo sig i allmänhet till de större frågorna. Ett år gingo vi t. ex. igenom alla upphandlingar från de olika verkens sida för att därigenom se, i vad mån kartell- och trustbildningar arbetade på att skruva upp priserna, och två år höllo vi på, innan den paragraf rörande skogsförvaltningen var färdig, som medförde en ökad behållning för staten, som med hänsyn till förhållandena under kristiden, kunde uppskattas till lågt beräknat 100 miljoner kronor. Vi sysslade kanske inte så mycket med en mera reportagemässig statsrevision, utan granskningen hade på den tiden delvis en annan karaktär. Nu är det nya tider och nya seder, men jag har velat ge uttryck åt den uppfattning jag hyser i detta avseende, en uppfattning som jag inte trodde skulle framkalla en så ryslig storm, som här uppkommit, ehuru jag kanske var litet explosiv nyss i förbittringen över, att statsutskottet blivit kuggat vid den närmast föregående punkten.

Jag skulle alltså vilja hemställa till herrar revisorer, att när

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

*Ang. reglering
av vissa
sjuusköterske-
befattningar.
(Forts.)*

berättelser i framtiden skrivas, man ser till, att det inte lämnas sådana uppgifter, att myndigheterna gång efter annan kunna slå revisorerna på fingrarna. Det bör inte kunna få sägas, att den ena eller andra uppgiften är oriktig eller i varje fall icke fullständigt sann — då är det mycket bättre att låta bli att göra anmärkningar. Såsom det nu är, är det inte riksdagen utan revisorerna själva, som undergräva statsrevisionens myndighet. Vad revisorerna sagt bör vara kungssord, och det bör inte finnas något utrymme för en invändning om, att det icke föreligger ett pålitligt och fullt objektivt referat.

Nu får jag väl hela svärmen av revisorer över mig ännu en gång. Jag hade inte tänkt att yttra mig i den riktning jag här gjort — det tjänar ju ingenting till — och det hade väl inte heller skett, om det inte varit så förargligt vad som hände vid den förra punkten.

Herr Eurén: Herr talman! I själva verket är jag delvis förekommen av den föregående ärade talaren.

Jag skall endast hålla mig till den fråga, som det här närmast gäller, och ber då att få uttrycka den meningen, att i den mån ifrågasättande anmälan skall utgöra ett klander av medicinalstyrelsen, den synes mig vara fullkomligt förfelad. Här har riksdagen beslutat en pensionsinrättning för sjuusköterskor, riksdagen har överlämnat åt Kungl. Maj:t att uppgöra villkoren för sjuusköterskornas tillgodonjutande av pensionen, och Kungl. Maj:t har sedan överlämnat denna angelägenhet åt medicinalstyrelsen. Styrelsen har därefter i cirkulär till landstingen och kommunerna angivit de villkor, man ansett lämpliga, och detta har dessutom skett under en blygsam form — icke som en ovillkorlig fordran utan snarare som en önskan. De villkor, som medicinalstyrelsen framställt, äro vidare synnerligen rimliga. Jag kan inte fatta, huru revisorerna under sådana förhållanden kunna komma med anmälan mot styrelsen. Jag måste röra denna sak till alla delar instämma med herr Rydén.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag är i visst avseende förekommen av den siste talaren. Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning av herr Normans anförande. Och då vidare herr Bengtsson i Norup talade om, att man skulle värna statsrevisionens auktoritet i detta sammanhang, ber jag att fullt och helt få understryka vad herr Rydén yttrade i sitt sista anförande. Revisorerna måste enligt min uppfattning vara synnerligen varsamma vid framställandet av sina anmärkningar. Det förefaller av herr Normans anförande, som om revisorerna skulle göra anspråk på att vara ofelbara. Jag behöver bara erinra om, att revisorerna inte ha mer än två månader till sitt förfogande, och att det därför är helt enkelt orimligt begärt, att de då icke skulle kunna göra sig skyldiga till något misstag.

Något så fruktansvärt som att herr Norman skulle göra avbön inför statsutskottet har säkerligen herr Rydén icke någon gång vågat tänka sig, långt mindre ifrågasätta. Dylikt äro vi sannerligen icke vana vid, inte från det hållet åtminstone. Jag anser, att revisorerna

i fjol valde en oriktig väg, då de gåvo anledning till ett sådant slående på reklamtrumman, som händelsen blev. Här skulle man minsann få se på något extra, här skulle det bli något av, menade man! Och vad blev resultatet? Ja, mina herrar, jag tror, att man framdeles bör tala litet tystare om den saken.

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Herr Borggren: Herr talman! Jag kan inte finna, att man har anledning klandra medicinalstyrelsen för de villkor, som uppställt beträffande löneförmånerna åt sjuksköterskor av olika slag.

Då min ärade vän, herr Bengtsson i Norup, yttrade sig för en stund sedan, nämnde han i förbigående, att han för sin del icke hade någonting emot de föreslagna lönerna i och för sig och att han inte alls ville opponera sig emot, att sjuksköterskorna komme att erhålla de förmåner, som de borde ha. Lika fullt klandrade han medicinalstyrelsen för det formulär som utsänts. Nu är emellertid saken den, att både herr Bengtsson i Norup och jag sitta i ekonomirådet för Kristianstads läns landsting, och jag känner mycket väl till, att majoriteten där visst icke ville vara med om så höga löner, som medicinalstyrelsen föreslagit, utan ville hava dem betydligt lägre. Även på sköterskornas ålderstillägg vill man pruta med 50 kronor. Jag får för min del säga, att den dag det från medicinalstyrelsen kom meddelande till ekonomirådet därom, att sköterskorna icke skulle vinna inträde i pensionskassan, med mindre landstinget uppfyllde de villkor, som bestämdes av medicinalstyrelsen, blev jag mycket glad. Jag anser, i likhet med herr Bengtsson i Norup, att det är ett ansvarsfullt arbete, som dessa sköterskor ha sig anförtrott, och jag menar, att det är mycket berättigat, om någon hjälp från medicinalstyrelsens sida lämnas, så att deras löner i varje fall bli ungefär likställda med de löner, som utgå på andra håll.

Jag har för min del, herr talman, intet yrkande att göra. Jag har bara velat visa, att nog är det nödvändigt, att medicinalstyrelsen uppgjort dylika direktiv. I annat fall hade sköterskorna kommit i en mycket dålig ställning, vad lönevillkoren beträffar.

Herr Norman: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att bemöta det anförande av herr Rydén, som gick ut på att med exempel styrka det berättigade i de grava anmärkningar, som framställdes mot statsrevisorerna, då han yttrade, att deras senaste berättelse vimlade av fel och halvsanna uppgifter.

Herr Rydén kom då först in på en punkt, som tidigare varit föremål för kammarrens behandling. Jag var tyvärr inte inne i kammarren, när punkten här diskuterades, och hade därför inte tillfälle bemöta de yttranden, som då synas ha förekommit. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det påpekande av revisorerna, som gällde sjukhuset vid Västernorrlands regemente, icke skedde i form av någon anmärkning, någon omförmälan till riksdagen, utan man bara talade om för riksdagen den iakttagelsen som gjorts, att trots att riksdagen icke beslutat någon röntgenavdelnings införande på sjukhuset, det likväl där fanns anordningar för en sådan avdel-

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

ning. Då vi revisorer på denna punkt icke gjort något annat än omnämnt vad vi sett på platsen, föreföll det oss egendomligt, att den andra avdelningen av statsutskottet av en så ringa orsak gjorde en formlig omförmålan till riksdagen; detta överraskade oss verkligen. När emellertid avdelningen funnit förhållandet vara anmärkningsvärt, så är detta en sak för sig. Jag kan emellertid begagna tillfället att här säga, att när riksdagen avslagit förslaget om särskild röntgenavdelning och det oaktat en särskild lokal för röntgenavdelningen kommit till stånd på platsen, skulle detta förhållande, låt vara att icke några maskinella utrustningar förefunnos, vara rätt anmärkningsvärt. Detta om den saken och om den ovederhäftighet, som enligt herr Rydén skulle ha visats på denna punkt.

Sedan framförde herr Rydén som den andra stora angreppspunkten och som belägg på de många felaktigheter och halvsanna uppgifter, av vilka årets revisionsberättelse vimlar, den omständigheten, att vissa uppgifter rörande vattenfallsstyrelsens köp av vattenfall icke förekommo i kronologisk ordning. Nåväl, det kan så vara att berättelsen lämnar något i formellt avseende övrigt att önska, men att kalla detta för ett vimlande av halvsanna uppgifter, förefaller väl starkt.

Den tredje graverande anmärkning, som herr Rydén framställde, gällde revisionens påpekande om en tull- och traktatkommitténs middag, som sedermera befanns icke ha varit anordnad av kommittén. Därmed förhöll det sig emellertid på det sättet, att då statsrevisorerna granskade kommitténs verifikationer, fanns det bland dessa en kvittens rörande ifrågavarande middag. Med hänsyn till det oerhört omfattande arbetsmaterial, som föreligger för statsrevisionen, är det alldeles omöjligt — det borde herr Rydén lätt förstå — att i alla fall springa till myndigheterna och fråga, om verkligen verifikationerna äro dem tillhöriga, när myndigheterna ifråga lämnat dem som sina egna verifikationer. Vi upptäckte denna middagsnota bland tull- och traktatkommitténs räkenskaper, fann den anmärkningsvärd och gjorde ett litet påpekande om saken.

Att nu på grund av nämnda tre punkter, som jag sålunda tror mig ha tillräckligt belyst, fälla den kategoriska domen, att statsrevisorernas berättelse i år vimlar av fel och oriktigheter, torde få karakteriseras som minst sagt ett mycket starkt överord. Jag tager också ad notam herr Rydéns erkännande, att yttrandet fälldes en smula i hettan — det märktes nog.

Sedan vill jag ytterligare, efter som diskussionen kommit att utveckla sig till en slags principdebatt om statsrevisionen och revisionsberättelserna i allmänhet, säga, att de jämförelser, som gjordes mellan revisionsarbetet tidigare och revisionsarbetet för närvarande icke äro hållbara. Det är dock en viss skillnad i förutsättningarna för denna revision numera och tidigare. Tiden för revisionsarbetet är densamma: två månader. Men det material, som statsrevisorerna skola behandla, är ett helt annat än förr. Vi känna alla till den oerhörda ansvällning av statens ämbetsverk, statens utgifter och allt som ligger under statsrevisionens granskning, som försiggått de se-

naste åren. När man skall granska hela detta material och den oerhörda mängden av handlingar av olika slag, är det givet, att det är ett vida större arbetsfält man nu har att röra sig på. Det finns ingen möjlighet att så grundligt undersöka varje särskild punkt, som kunnat ske tidigare, när materialet var mindre omfångsrikt.

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Det har också klandrats, att revisorerna upptagit anmärkningar av relativt liten betydelse. Därmed förhåller det sig på följande sätt. Man kan under revisionsarbetet ibland komma underfund med, att inom en viss styrelse, inom ett visst ämbetsverk råder en viss tendens till bristande varsamhet vid användandet av statens medel. Om revisorerna då göra en anmärkning därom, att man inom nämnda ämbetsverk eller styrelse funnit, att man icke tillbörligt beaktat vikten av sparsamhet, vad blir då följden av ett sådant påpekande? Jo, i förklaringen från vederbörande myndighet heter det naturligtvis, att som revisionen icke pekat på några särskilt angivna fall, kan denna generella anmärkning icke föranleda någon förklaring från myndighetens sida, och därmed går det hela i sumpen, när saken kommer inför statsutskottet. Men om man nu finner, att det inom vissa verk råder en tendens till slöseri, och man kan illustrera den generella anmärkningen med vissa exempel, låt vara att de sedda var för sig kunna sägas vara skäligen obetydliga, är läget ett annat. Vi ha gått tillväga på det sättet vid avfattandet av årets revisionsberättelse.

Jag skall taga ett exempel härvidlag, låt oss säga byggnadsstyrelsen. Vi ha framställt anmärkning därom, att det vid en viss statsinrättning inköpts en flaggstång, som kostade 450 kronor. Detta är ju rätt mycket, tycker man, men sett ur statsfinansiell synpunkt är det obetydligt. Vi ha vidare pekat på, att för konsultation rörande samma flaggstång har till en arkitekt utbetalats 75 kronor. I och för sig spela dessa 75 kronor ingen roll, men sett i sammanhang med det hela, blir det dock inte så litet. Vi ha sett, att inom byggnadsstyrelsen åtskilliga gånger ha förekommit, att man handskats mindre varsamt med statens medel, och vi ha tagit oss friheten att peka på en hel del fall, som — jag upprepar det — sedda var för sig äro obetydliga, men tillsammans illustrera ett missförhållande, som vi velat lägga fram för riksdagen. Men nu komma ledamöterna av statsutskottets andra avdelning och ignorera dessa anmärkningar, särskilt vissa av herrarna där! Huruvida detta beror på att de varit med om tidigare revisioner, då revisionsberättelserna inte tytt på ett så intensivt arbete som nu är fallet, skall jag inte uttala mig om. Jag tror i varje fall, att vi ha gjort vår plikt och att vi kunna känna oss tillfreds med, att vi gjort vad som varit oss möjligt i syfte att väl utföra det uppdrag, som riksdagen givit oss.

För övrigt vill jag, när det talades om att anmärkningar blivit vederlagda av myndigheterna, säga, att det är mycket sällan man finner, att de som träffas av en anmärkning, utan vidare erkänna anmärkningens berättigande. Man söker naturligtvis alltid någon förklaringsgrund till sitt förfaringsätt, och vill ställa det klandrade

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.*
(Forts.)

förhållandet i bästa möjliga dager. Jag trodde verkligen, att de anmärkningar som framstälts och vilka vittna om en samvetsgrann strävan att klargöra vissa missförhållanden, snarare borde ha mötts av gillande från deras sida, vilkas förtroendemän statsrevisorerna äro, än av det klander som här framkommit, enligt vad det synes mig i oträngt mål.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Lithander**: Herr talman! Jag har redan tidigare med några ord berört den föreliggande frågan, men då debatten vid denna punkt kommit att röra sig om statsrevisionens verksamhet överhuvud taget, hoppas jag att herr talmannen tillåter mig att i korthet bemöta vad som sagts under debatten.

Ett revisionsuppdrag är ingalunda en angenäm befattning, och det är klart, att när revisionen omfattar allt mellan himmel och jord, hela förvaltningen från början till slut, skall man här och var kunna träffa ömma punkter, där försvarare av både det ena och det andra finnas. Jag begärde emellertid ordet närmast för att bemöta herr Rydén:s sista anförande. Jag hade nämligen i mitt förra yttrande begärt, att herr Rydén skulle ge belägg för de anmärkningar mot revisionen, som han framställde. Han nämnde då till en början Härnösands sjukhus, en punkt, som emellertid den siste ärade talaren berörde. Sedan gjorde han gällande, att statsrevisorerna i ett fall klippt av sitt referat på mitten, stannat på halva vägen så att säga, och ehuru han icke nämnde vad han syftade på, måste det ha varit Svenska akademien:s ordbok, om man får döma efter den pressdebatt som förekommit och med den kännedom man har om vad som ligger herr Rydén nära. Jag vill då påpeka, att revisorerna ha sagt i sin berättelse å sidan 46, att »numera har dock utgivningen påskyndats, så att omkring 7 häften beräknas utkomma under år 1922».

Ehuru vi egentligen här komma in på ett annat ämne, kan det måhända tillåtas mig att i detta avseende säga ett par ord. Betecknande är härvidlag, att man offrat c:a 8,000 kronor på att utreda det enda ordet »flamma». Ja, nog tror jag, att en flamma många gånger kan kosta 8,000 kronor, men staten bör åtminstone inte betala! Vidare: ordet »änka» finnes upptaget i ordboken, stavat med e, men — fastän man vet att detta arbete inte kan vara avslutat förrän efter 35 år — står det bara: »Enka, se änka». Jag frågar: vem får någonsin se den änkan? Det är mycket i den vägen, som man kunde påvisa. Man har i alla fall, trots herr Rydén:s utsago, gått rätt grundligt tillväga från statsrevisorernas sida.

Vidare vill jag beträffande tull- och traktatkommittén säga, att när vi funno av papperen, att denna kommitté, som kostat bortåt halvannan miljon kronor utan att inbringa så mycket som för ett öres värde, om man tänker på tullinkomster och därmed sammanhängande traktater — bortsett från det arbete, som vissa professorer utfört mot särskild ersättning — anordnat en festmiddag, som kommittén själv inte hade medel till utan som man lät utrikesdepartementet betala med begagnande av som det hette, »besparingar», (fast det inte

fanns några besparingar!), ansågo vi oss verkligen ha skyldighet att göra anmärkning därvidlag.

Herr Rydén har alltså kommit med endast två belägg på alla de felaktigheter, varav statsrevisorernas berättelse skulle vimla. Jag är tacksam, om det kan sägas här på samma sätt som i romanerna: »Fortsättning följer».

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag vill till en början framhålla det egendomliga i, att herr Rydén, som anlade en så hög ton emot revisorerna, endast i en av de elva punkter, som betänkan- det omfattar, funnit anledning att reservera sig, och för övrigt varit med om att i tio punkter stödjade revisionen.

Gentemot herr Anderson i Råstock vill jag säga, att jag tror, det är mycket viktigt, att man söker värna om statsrevisionens auktoritet, så att man icke utan vidare ger dem rätt, som äro missbelättna med de framställda anmärkningarna. Statsutskottet har försökt att gå in i prövning av alla de punkter, som kommit på tal, och där man inte funnit, att statsrevisorerna haft rätt i sina anmärkningar, ha de inte heller fått något stöd. Vid den punkt exempelvis, som rör Svenska akademins ordbok, har det ansetts, att reservanterna inom revisionen haft mera fog för sin ståndpunkt än dess majoritet, och det har därför hemställts, att denna anmärkning skulle lämnas utan avseende.

Vad förevarande ärende beträffar, till vilket jag än en gång återkommer, måste jag konstatera den skillnad mellan det sätt, på vilket herr Eurén å ena sidan och herr Borggren m. fl. talare å andra sidan uppfattat medicinalstyrelsens cirkulär. Herr Eurén sade, att medicinalstyrelsen »blygsamt vädjat» till landstingen i denna sak, under det andra talare uttalat sin tacksamhet för de *direktiv*, som kommit från medicinalstyrelsen. Vilket är nu det rätta? Jag skulle dessutom vilja fråga herr Eurén: vad fanns det för anledning för medicinalstyrelsen att ge efter för Västmanlands läns lansting, när man icke föll undan för andra landsting? Bör icke ett ämbetsverk tillämpa en enhetlig princip för hela landet; hur kan man eljest fordra, att allmänheten skall ha förtroende för de författningar, som skickas ut från ämbetsverken? Förklaras kanske det hela därav, att Västmanlands läns landsting hade en kraftig direktör, som så vuxit in i ärendenas behandling, att han kunde resa upp till Stockholm och övertyga vederbörande i medicinalstyrelsen? Därom vet jag intet, men jag anser den möjligheten inte otrolig.

Det gäller på detta område, att Kungl. Maj:t inte utan vidare lämnar bestämmanderätten i ämbetsverkens händer; i annat fall bli resultaten otillfredsställande. Nyligen framlades det t. ex. ett förslag därom, att andelsslakterierna i hela landet skulle, för att veterinärerna skulle bliva pensionsberättigade, vara skyldiga att avlöna dem på visst sätt, med vissa belopp o. s. v. Men vad har medicinalstyrelsen för rätt att bestämma lönerna för veterinärerna vid andelsslakterierna? Detta försök lyckades inte heller. Ett annat exempel. Man fordrade att hushållningssällskapens sekreterare för att bliva

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

pensionsberättigade, skulle ha avlagt studentexamen. En av vårt lands bästa sekreterare i hushållningssällskapen herr Ekeröth i Kristianstads län, vilken har erkännandet att vara en mycket duktig man, och har genomgått lantbruksinstitut, är agronom och blivit enhälligt antagen till sekreterare i hushållningssällskapet, skulle icke få komma in i pensionskassan, därför att han icke tagit studentexamen! Är det rim och reson, att vi här i landet skola ställas under ett sådant ämbetsmannastyre? Här är det icke fråga om ministerstyre, utan vad värre är om ett ämbetsmannastyre, och jag hoppas, att denna kammare skall värna om kommunernas självbestämmanderätt och vaka över att ämbetsverken förhindras att i framtiden utfärda kungörelser av egen maktfullkomlighet.

Häruti instämde herrar *Persson* i Fritorp och *Magnusson* i Tumhult.

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Det har redan sagts så mycket i denna fråga, att det egentligen icke är anledning att vidare yttra sig i densamma. Jag blev emellertid uppkallad av herr *Anderson* i Råstock, som yttrade, att statsrevisorerna icke finge göra anspråk på att vara ofelbara. Nej, herr *Anderson* i Råstock, vi göra ingalunda anspråk på att vara ofelbara. Vi kunna naturligtvis göra misstag likaväl vi som andra människor — och somliga av oss kanske ännu mer — men vad vi göra anspråk på är, att man icke i våra uttalanden inlägger annat än vi åsyftat. Detta har skett under debatten, då det antyddes, att vi av ren illvilja söka framställa anmärkningar. Så är icke fallet. Beträffande föreliggande fråga har det tydligt och klart blivit påvisat, att de personer, som ha erfarenhet från sina landstingsområden, varit besvärade av de cirkulär, som utsänts från medicinalstyrelsen, och jag tror, att deras vittnesmål i detta fall måste gälla mera än herr *Rydén*s utsago och utsagorna från andra håll. Detta om den saken.

Herr *Rydén* yttrade, att vi icke kunnat komma fram med en enda erinran utan att ha blivit vederlagda av respektive myndigheter. Jag skulle vilja fråga, om herr *Rydén* kan påvisa några fall, då ämbets- och tjänstemän icke sökt vederlägga även vad tidigare statsrevisor sagt. Det skulle vara bra besynnerligt, om man inte sökte klara sig så gott man kunde, och om det sedan finns riksdagsmän, som taga vederbörandes parti, blir det naturligtvis mycket lätt för dem att få frågan så lagd, att det blir hemul för det påstående, att revisorernas erinringar varit obefogade.

Man bör enligt min mening taga på dessa saker med större försiktighet än herr *Rydén* gjorde. Jag är den förste att beklaga, om vi på vissa punkter gjort oss skyldiga till misstag, men jag vill framhålla, att det ingalunda är av illvilja, som detta i så fall skett; naturligtvis beror det då på ett förbiseende å den avdelnings sida, som granskat dessa saker. Det är beklagligt, om något dylikt inträffat i vissa fall — jag tänker närmast på den erinran, som gjordes av herr förste vice talmannen.

Jag skall inte upptaga tiden längre utan vill sluta med att lägga en bestämd gensaga mot det sätt, som tillämpats av vissa kammarkamrater och som går ut på att nedgöra det arbete, som utförts av statsrevisorerna. Statsrevisorerna ha fullgjort sin verksamhet efter bästa förstånd och med utgångspunkt från den uppfattning, som de hysa i dessa frågor. Jag menar då, att man inte har anledning att såsom här skett söka hudflänga och korsfästa dem för det arbete, som de verkställt.

*Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)*

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! Jag begärde ordet huvudsakligen för att till protokollet konstatera min stora tillfredsställelse över att herr Rydén nyss erkände, att han gått för långt i sitt första yttrande. Jag vill vidare säga, att när herr Lithander nu senast talade om tull- och traktatkommitténs bekanta middag, gav han en motivering för revisorernas åtgöranden, som helt och hållet får stå för herr Lithanders egen räkning. Tillåt mig då, att när denna sak nu kommit på tal, ange min personliga syn på densamma! Här förekommer bland räkenskaperna en utgift, stor särskilt ur en arbetares synpunkt, och när de som äro vana vid att leva under bättre ekonomiska förhållanden anse, att man här handskats med statens pengar på ett oförsvarligt sätt och vill påvisa detta, kan jag omöjligen som arbetare, som arbetarrepresentant, som socialdemokrat, vara med om att reservera mig mot ett sådant påpekande som detta.

Sedan ber jag att få säga ett par ord rörande en av de punkter, som herr Rydén talade om, nämligen Svenska akademiens ordbok. Jag förstår så väl, att det om en sådan sak kan råda delade meningar. Så har även varit händelsen i statsrevisionen, men vad är det i själva verket, som revisionen sagt? Jo, det heter i början: »Vid granskning av Svenska akademiens räkenskaper hava revisorerna särskilt uppmärksammat de kostnader, som föranledas av Svenska akademiens ordboksarbete.» Sedan relateras vad som förekommit och slutligen anföres: »De nu omförmälda förhållandena i fråga om Svenska akademiens ordboksarbete hava revisorerna ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.» Reservationen inom revisionen är nu utförligare; den innehåller mer än vad jag skulle tro att man har orsak till. Detta beror väl delvis därpå, att reservanterna erhållit en del uppgifter av dem, som äro närmast intresserade av saken, *efter det* revisionens majoritet varit överens om, att någonting skulle skrivas härvidlag.

Det föll mig i minnet, att även under den tid herr Rydén var statsrevisor, blev det fråga om ett ordboksarbete, nämligen rörande Gottlandsmalet. Denna ordbok hade också svårt att komma ut — och som den icke omfattade så stort material, ansåg man, att de som sysslade med saken borde raska på en smula och inte använda så lång tid på arbetet. Detta föranledde, att även herr Rydén var med om att skriva i revisionsberättelsen, att revisorerna ville framhålla önskvärdheten av att ordboksarbetet bedrevs så, att det så snart som möjligt kunde fullbordas. Kontentan i statsrevisionens nu

Ang. reglering
av vissa
sjuksköterske-
befattningar.
(Forts.)

ifrågavarande berättelse är även här densamma: man vill se till, att ordboksarbetet påskyndas i största möjliga grad. Jag tycker verkligen inte, att det är så stor skillnad mellan det uttalande, som herr Rydén varit med om att på sin tid ansluta sig till, och det som här är i fråga.

Sedan talade herr Rydén om att revisorerna förr i tiden upp-
togo de stora frågorna och sysslade bland annat med monopol- och
trustväsendet — man ville undersöka, sade han, i vad mån staten
blivit uppskörtad genom monopolväsendet. Ja, även i dessa dagar
finns det de, som vilja, att statsrevisorerna skola syssla med mono-
pol och trustbildningar, men vi ha för vår del haft den uppfatt-
ningen, att dessa stora frågor ligga utanför statsrevisorernas verk-
samhet, när man nämligen icke kan sammanknipa dem, såsom på
sin tid skedde, med exempelvis statens upphandlingsväsende. Stats-
revisorerna ha icke rätt att syssla med enskilda monopol och truster.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga punk-
ten till handlingarna.

Ang.
vissa av bygg-
nadsstyrelsen
utbetalade
arkitekt-
arvoden.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 5*, angående vissa av
byggnadsstyrelsen utbetalade arkitektarvoden, anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har inte tänkt göra något annat
yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag hoppas alltså, att
den skrivelse, som här åstadkommes, resulterar i att det blir ett ned-
bringande av arkitektarvodena och arkitekttaxan vid statens bygg-
nadsföretag.

Men jag har begärt ordet för att samtidigt uttala den önskan
och den förmodan, att denna utredning utav arkitekttaxan och arki-
tektarvodena även skulle kunna utsträckas till att omfatta möjlig-
heter för att skydda landstingen och kommunerna särskilt i deras
mellanhavanden med de s. k. länsarkitekterna, som lyda under bygg-
nadsstyrelsen.

Det är nämligen ett förhållande, som man konstaterat på flera
håll, att dessa länsarkitekter, när de utföra någonting för lands-
tingen och kommunerna med avseende på ritningar o. d., så debitera
de arkitektarvoden, som äro oerhört dryga. Jag tror, att man kan
ha anledning att föra fram den saken i det här sammanhanget, så
att utredningen även får omfatta detta, ty det är ju på det sättet, att
delvis ingår det statsanslag i kostnaderna för byggnader, som åstad-
kommas t. ex. för landstingen.

Det var ju för övrigt på det sättet, när dessa länsarkitekter en
gång kommo till, att man hade den uppfattningen och den tron —
och det var väl också meningen med institutionens tillskapande —
att dessa länsarkitekter skulle kunna användas i större utsträckning
icke blott i statens verksamhet utan jämväl för landstingen och kom-
munerna; och man trodde givetvis på den tiden, att detta skulle med-
föra ekonomiska fördelar och besparingar för landstingen och kom-

munerna. Men så har faktiskt icke blivit fallet, åtminstone på en hel del platser, utan tvärtom har det blivit på det sättet, att tillskapandet av denna institution medfört ett ekonomiskt belastande av landstingen och kommunerna. Jag har en viss erfarenhet av den saken, och jag har hört även från andra landsting och från en hel del kommuner, att man har samma erfarenhet därvidlag. När det gäller att taga ut denna ersättning, så förhåller det sig nämligen så, att vederbörande arkitekter hålla mycket styvt på, att denna oerhört dryga taxa, som finnes, skall tillämpas ända till det yttersta. Detta kan resultera uti och har resulterat i att, när det t. ex. gäller ett sanatorium på en 150 platser eller något sådant, det kan inträffa, att själva arkitektarvodena springa upp till en summa på 70—80,000 kronor. Det blir ett oerhört drygt belastande av landstingen, och liknande kan inträffa och har inträffat när det gäller kommunerna.

*Ang.
vissa av bygg-
nadsstyrelsen
utbetalade
arkitekt-
arvoden.
(Forts.)*

Det ingår ju, som sagt, statsanslag i vissa fall, även när det gäller uppförandet av nämnda anstaltsbyggnader för landstingens och kommunernas räkning. Jag har alltså den uppfattningen, att, när man gör denna utredning, kan man ha rätt att påfordra, det Kungl. Maj:t — jag såg för övrigt herr kommunikationsministern inne för en stund sedan — även tager upp den frågan till behandling, nämligen att undersöka möjligheterna för ett inskränkande av länsarkitekternas rätt att taga ut obegränsade arvoden utav landsting och kommuner.

Jag har som sagt inget annat yrkande att göra än på bifall till utskottets förslag, men jag har velat i detta sammanhang påpeka denna sak, så att även den kan bli föremål för undersökning i den kommande utredningen.

Herr Nilsson i Antnäs instämde häruti.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har ingenting att i och för sig invända mot den framställning, som herr Hage gjorde, att låta utredningen omfatta även de andra områden, varom herr Hage talade. Men jag tillåter mig framhålla, att det redan nu finnes sammanslutningar både på landstingens och kommunernas område, och att man sålunda har möjlighet att även på andra vägar komma till rätta med det här problemet. Detta gör, att, på samma gång som man erhåller för ifrågavarande uppgifter särskilt utbildade specialister, man också kan hålla kostnaderna inom rimliga gränser.

Det var endast detta lilla påpekande jag ville göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6—9.

Lades till handlingarna.

Ang.
förevär för
kronans räk-
ning av vissa
vattenfall.

Härpå föredrogs *punkten 10*, angående vattenfallsstyrelsens förvärv för kronans räkning av vissa vattenfall i Ängermanälvens och Indalsälvens flodområden. Därvid yttrade:

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! På denna punkt återfinner man den enligt min mening mest betydande av statsrevisionens anmärkningar, nämligen mot kungl. vattenfallsstyrelsen för dess vattenfallsaffärer med bröderna Webjörn. Dessa herrar Webjörn ha använts av vattenfallsstyrelsen som ett slags kommissionärer, och för detta kommissionärskap ha de betingat sig en ersättning av 162,500 kronor, vilka utbetalats av statsverket.

Men samtidigt handlade herrarna Webjörn med vattenfall, och vi finna här en liten tablå, varav framgår att t. ex. en komplex av vattenfall, som inköptes för 96,500 kronor i slutet av år 1917, sedan såldes till vattenfallsstyrelsen år 1918 för sammanlagt 271,260 kronor. Det var således en synnerligen vacker affär. Statsrevisorerna ha beräknat, att herrarna Webjörn på alla dessa affärer med vattenfallsstyrelsen, inklusive sitt samtida kommissionärsarvode, gjort en nettovinst på ungefär 800,000 kronor. När man nu läser vattenfallsstyrelsens förklaring över dessa affärer, så tycker jag, att de ha ett visst släktttycke med förklaringarna på sin tid rörande elektrotermiska bolaget i Trollhättan.

Vattenfallsstyrelsen säger beträffande bröderna Webjörn, att »de hava därvid — som vid alla affärssuppgörelser är brukligt — räknat med viss handelsvinst, som dock näppeligen torde uppgå till det av revisorerna beräknade beloppet». Det är allt vattenfallsstyrelsen har att svara, och den ger sig icke alls in på, hur mycket den verkliga vinsten varit, utan förmenar endast, att den torde näppeligen uppgå till det av revisorerna beräknade beloppet.

På ett annat ställe säger vattenfallsstyrelsen, att den kan icke begripa, hur revisorerna fått reda på vad herrarna Webjörn fått betala för dessa vattenfall, men uttalar den förmodan, att revisorerna gått till lagfartsprotokollen.

Beträffande den anmärkning, som revisorerna gjort, att Kungl. Maj:t, när vattenfallsstyrelsen begärde fastställelse av dessa vattenfallsaffärer, icke underrättades, hur mycket herrarna Webjörn själva betalat för ifrågavarande vattenfall, så svarar vattenfallsstyrelsen, att den har icke att göra med dessa tidigare priser, utan räknade uteslutande med vad vattenfallen ungefär voro värda. Ja styrelsen gör vidare gällande, att det skulle vara förmånliga affärer, som sålunda gjordes.

Nu undras verkligen, om det kan kallas för någon fin affär utav vattenfallsstyrelsen, när den t. ex. för ett vattenfall, som ett år av enskild person köpes för 14,000 kronor, sedan året därpå betalar 80,000 kronor för samma vattenfall. Ty man kan väl utgå ifrån, att trots den värdestegring, som under krisären ägt rum, så ha inte värdena stigit så oerhört hastigt, att de tredubblats på ett år. Vidare förhåller det sig nu så, att det är ganska svårt att överhuvud taget bedöma värdet av vattenfall, ty att t. ex. icke genom någon

jämförelse med vad Stockholms stad betalt för sina vattenfall erhålla någon ledning därutinnan går näppeligen.

Jag undrar verkligen, om vattenfallsstyrelsen i det här fallet har förfarit med statens intressen på ett sätt, som kan vara förenligt med dess skyldighet att vårda sig väl om desamma. Det blir absolut på det sättet, att om vattenfallsstyrelsen överbetalat vattenfallen, så blir det ytterst konsumenterna av elektrisk kraft, som få betala högre avgifter för elektrisk energi än vad annars skulle vara behövt.

Jag yrkade därför i statsutskottet, att anmärkningen härvidlag skulle skärpas, men det ansågs att den i den form den förelåg hade tillräcklig skärpa.

Vidare anfördes ej. Punkten lades till handlingarna.

Uti *punkten 11* anmälde utskottet, att utskottet vid behandlingen av riksdagens revisorers förevarande berättelse, utöver vad utskottet i punkterna 1—10 anfört beträffande däri omförmälda ärenden, ej funnit de av revisorerna gjorda anmälanden och erinringar vara av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Oscar Olsson, Pålsson, P. A. Bergström, Jansson* i Falun, *Olsson* i Kullenbergstorp, *Norman* och *Persson* i Fritorp, vilka ansett, att vad revisorerna under statens järnvägar, § 4, anfört i fråga om förvaltningen av Mora—Vänerns järnväg bort föranleda utskottet att därom till riksdagen göra en omförmälan.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag har tagit ordet i den här punkten i anledning av statsrevisorernas anmärkning mot kostnaderna för fattigvårdsinspektionen. Statsrevisorerna säga så här: »Med hänsyn till de *jämförelsevis* dryga kostnader fattigvårdsinspektionen medfört, synes det kunna ifrågasättas, huruvida icke åtgärder för kostnadernas minskande skulle kunna vidtagas. Då inspektionen nu varit i verksamhet under flera år, synas undersökningarna beträffande förhållandena inom fattigvården i samtliga kommuner hunnit framskrida så långt, att de ur fattigvårdssynpunkt viktigaste rönen gjorts. Besök å samma orter torde i framtiden icke behöva så ofta företagas, och torde konsulenternas antal såsom följd härav kunna minskas.» Ja, man talar till en början om de *jämförelsevis* dryga kostnaderna. Nu vet jag icke, vad statsrevisorerna jämföra dessa kostnader med, men jag förmodar, att man jämför dem med kostnaderna för skolinspektionen; men då förhåller det sig så, att under föregående år kostade skolinspektionen 716,000 kronor, under det kostnaderna för fattigvårdsinspektionen stannade på 175,000 kronor. Nu kan man kanske säga, att det är mera besvärligt med denna skolinspektion; men om jag tänker på förhållandena i min egen hem-

Ang.
förväro för
kronans räk-
ning av vissa
vattenfall.
(Forts.)

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

(Forts.)

församling, ställer det sig annorlunda. Där finnes ett 30-tal skolklasser fördelade på fyra skolor, under det att det finnes dels en fattigvårdsanstalt och dels 208 understödstagare, som personligen skola besökas av konsulenten, om han skall göra sin plikt. Jag menar alltså, att från min synpunkt sett är det vida besvärligare med fattigvårds- än med skolinspektionen, och när den förra ställer sig på en så låg utgiftssumma som 175,000 kronor i jämförelse med den senare på 716,000 kronor, så borde statsrevisorerna ingenting ha att säga.

När man nu säger: »Då inspektionen varit i verksamhet under flera år, synas undersökningarna beträffande förhållandena inom fattigvården i samtliga kommuner hunnit framskrida så långt, att de ur fattigvårdssynpunkt viktigaste rönen gjorts», så skall jag naturligtvis ge statsrevisorerna rätt i, att konsulenterna vunnit erfarenhet; men när man vidare säger, att »besök å samma orter torde i framtiden icke behöva så ofta företagas, och torde konsulenternas antal såsom följd härav kunna minskas», så visar detta, att man icke är inne i förhållandena. Ty, herr talman, det är ju så, att fattigvårdskonsulenten hinner besöka ett fattigvårdssamhälle endast ungefär vart tredje år, inte oftare, och då hinner han inte göra någon grundlig inspektion i den öppna fattigvården utan bara göra s. k. stickprov. Tycka verkligen statsrevisorerna, att denna inspektion sker för ofta och att man kan minska på densamma? Jag tycker det är alldeles rosenrasande att komma med något sådant som att man, när man inte hinner inspektera mera än vart tredje år, skall börja avkoppla. *Det vittnar i högsta grad om bristande förståelse för de ting, som man uttalar sig om, på samma gång som det vittnar om hög grad av liknöjdhet för de gamla fattiga människorna i detta land.* När jag säger detta, måste jag naturligtvis erkänna, att statsrevisorerna varit nitiska, *men jag kan icke beteckna det annat än som 'ovist' nit.*

För att man skall få en liten bild, hur fattigvården ännu bedrivs i detta land, skall jag tillåta mig läsa upp en tidningsartikel av den 29 januari i år, som lyder så här: »Under den senast gångna veckan ha, skriver Sm. F., i Värnamo socken ett sjukdomsfall inträffat, som blivit orsaken till att interiörer från fattigvården i socknen blottats, vilka ställa fattigvårdsstyrelsen och främst dess ordförande, förre landstingsmannen Carl S. Johansson i Vällersten, i en allt annat än fördelaktig dager.

I ena fallet rör det en 76-årig gumma, Gustava Persson, Hyltegårde, Hörle, som sedan flera år tillbaka bott ensam i sin avlägset belägna stuga. Vid ett sjukbesök i Hörle i fredags fick provinsialläkaren dr G. Lundskog, Värnamo, kännedom om att gumman ifråga sedan en vecka legat sjuk. Dr Lundskog, som anade att det ej stod rätt till med vården av den sjuka, erbjöd sig att besöka henne, men fick den något egendomliga upplysningen, att vägen till stugan, där gumman bodde, var i det närmaste ofarbar. Trots denna upplysning gjorde emellertid dr Lundskog omedelbart ett besök hos den sjuka och berättar själv om besöket, att gumman sedan en vecka legat

sjuk i lunginflammation utan någon som helst tillsyn eller vård. I samma rum som gumman befann sig även 6 à 7 höns, som varit hennes enda sällskap i ensamheten. Allt i rummet vittnade för övrigt om armod och vanvård, och hur det skulle stå till med renligheten kan ju var och en, med tanke på stugans innevånare, förstå. Genom dr Lundskogs försorg transporterades gumman omedelbart till Värnamo sjukstuga, där hon emellertid natten till söndagen avled.

Ordföranden i fattigvårdsstyrelsen Carl S. Johansson, Vällersten, har på förfrågan av dr L. om orsakerna till att fattigvårdsstyrelsen ej ingripit, avgivit svaret, att då gumman ej själv ville ha annan vård ansåg han, att fattigvårdsstyrelsen ej kunde göra något åt saken. Detta svar vittnar ju bättre än annat dels om liknande liknighet från denne välbärgade sockenpotentats sida gentemot de fattiga och nödlidande i samhället och dels om den djupaste okunnighet om fattigvårdslagens föreskrifter. Ty även om gumman ej själv önskade någon skötsel, var det ju fattigvårdsstyrelsens solklara plikt att tillse, att den sjuka fick vård antingen å fattigvårdsinrättningen eller i hemmet.

Det andra fallet gäller en 70 år gammal gumma, som de senare åren varit hemlös och vandrat omkring i bygderna tills hon för en tid sedan på grund av sjukdom intogs på sjukstugan i Värnamo. Här uppgav gumman själv, att hennes hemort var Gällaryd. Vid hänvändelse till fattigvårdsstyrelsen i Gällaryd meddelades dock, att gummans hemort var Värnamo socken, under det att Carl S. Johansson upplyste, att hemorten var Värnamo stad. Alltnog, när gumman utskrevs från sjukhuset sände dr Lundskog henne till Värnamo sockens ålderdomshem i Sörsjö, men fick omedelbart meddelande från Carl S. Johansson, att gumman genast skulle utvisas från ålderdomshemmet, trots att hennes hemortsrätt ännu ej är utredd och hon alltså åter blivit nödsakad börja sitt vandrareliv, vilket även påpekades av dr Lundskog.

Ovan relaterade händelse talar ju egentligen för sig själv, men man kan ändå inte undgå att förvåna sig över att en fattigvårdsstyrelse kan så fullständigt ignorera gällande fattigvårdslag och endast handla efter sitt eget hårda godtycke.»

Ja, det är sannerligen icke i enstaka smålandssocknar som något sådant sker, utan det finnes många, många ställen här i landet, där fattigvården bedrivs på det sättet. Statens fattigvårdsinspektör har haft den här saken till bemötande, och i stället för att ge statsrevisionen en ordentlig näsbränna, vilket den enligt min mening förtjänar, så har han, den humana karl som han är, svarat synnerligen undfallande. Han säger nämligen så här: »Beträffande skriftväxlingen är det min avsikt att härutinnan giva konsulenterna vissa ytterligare direktiv, och i fråga om telefonen torde böra övervägas, om ej genom en något utsträckt rätt till fria tjänstesamtal eller andra åtgärder detta bekväma och relativt billiga förbindelsemedel i större utsträckning kunde användas till ordnandet av sådana frågor, som ej nödvändigtvis kräva besök i vederbörande kommuner. De försök, som under de senaste åren föranstalltats, att konsulenterna på vissa för

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

(Forts.)

fattigvårdsstyrelserna kungjorda dagar äro tillgängliga å sin expedition för besök av ordförandena och andra intresserade, torde böra utsträckas därhän, att dylika mottagningstider förekomma även å andra centrala platser i länen.» Ja, receptet duger naturligtvis alldeles utmärkt, så länge det gäller sådana kommuner, där fattigvårdsstyrelsen eller fattigvårdsstyrelsens ordförande är intresserad av sin gärning, men vi veta väl alla, att i en mycket stor del kommuner här i landet väljer man ej till fattigvårdsordförande den, som är mest intresserad och som bäst passar för uppdraget, utan den, som håller hårdast om pungen; och ifrån deras sida skötes fattigvården på det sätt, som revisorerna fattat en så brinnande förkärlek till och anse så utmärkt. Där hjälper det sannerligen icke att säga, att vi sätta in en annons, att den och den dagen träffas fattigvårdskonsulenten på den platsen; ty sådana personer i fattigvården, som ovan nämnts, önska helst slippa se fattigvårdskonsulenten. Det finnes väl heller ingen, som inbillar sig, att man i sådana fall går till fattigvårdskonsulenten; nej, konsulenten måste personligen fara ut och se till understödstagarna såväl i den öppna fattigvården som i anstalten, om det skall bli någonting av. Jag vill med detta säga, att jag icke tror, att vad som från statens fattigvårdsinspektör föreslås i hans svarsskrivelse på statsrevisorernas anmärkning kommer att lända till något.

Ja, herr talman, *jag har velat säga detta för att ifrån min sida framhålla, att jag icke kan vara med på statsrevisorernas sätt att endast lägga krassa ekonomiska synpunkter, då det gäller omvårdnaden av gamla fattiga, svaga, arma människor i detta land.*

Herr Lindskog: Herr talman! Då för en kort stund sedan i debatten om statsrevisorernas berättelse här i kammaren gick hett och häftigt till, så kom också på tal svenska akademien ordboksarbete. Men enligt vad jag inhämtade hos vår erfarne talman, fann jag lämpligast att vänta med vad jag hade att yttra tills vi kommo in på den nu föredragna punkten.

I fråga om nämnda ordboksarbete har jag ej kunnat låta det stanna vid de ord, som här blivit nämnda. Ty jag menar verkligen, att det är vissa oriktigheter, som kommit fram i statsrevisorernas berättelse på denna punkt. Å vissa håll har det yttrats hårda ord om statsrevisorerna; man har sagt, att deras berättelse vimlar av fel. Å andra sidan har man bestritt detta och fordrat belägg för felaktigheterna, och man har tyckt, att riksdagen borde stödja statsrevisorernas arbete. Jag tycker att varken den ena eller andra ståndpunkten riktigt kan upprätthållas. Det förefaller mig, som om herr Rydén omdöme, att revisionsberättelsen vimlar av felaktigheter, är alltför starkt, men den meningen, att riksdagen skall stödja statsrevisorernas arbete även i den del, där det föreligger oriktigheter, tyder, tror jag, på en missuppfattning av vad riksdagen har för uppgift.

Man har nu särskilt talat om ordboksarbetet. Herr Lithander, som försvarade anmärkningen, framdrog två — jag medger det —

mycket allvarliga exempel. Det ena var det fasaväckande, att »flamma» skulle kosta 8,000 kronor — herr Lithander medgav att i levande livet kunde sådant få förekomma, men att det skulle få förekomma i en bok och dessutom i ett vetenskapligt arbete, fann han otillständigt! Vidare tyckte herr Lithander, att detta att få gå och vänta på »änkan» i över 32 år, överstege åtminstone vad hans tålamod kunde finna sig i.

Nu medger jag, att detta låter hemskt, men jag kan inte underlåta att peka på, hur det faktiska förhållandet är. Här har under många år pågått ett ordboksarbete, som verkligen skötts i byråkratiskt takt — jag skulle nästan vilja säga med statsdrift: långsamt och därför också dyrt. För ett par år sedan kom det emellertid en ung drivande kraft, som satte en väldig fart i arbetet, så att det samma nu går ungefär tre eller fyra gånger fortare än förut. Men naturligtvis kostar detta något mera än tidigare. Nu ha statsrevisorerna anmärkt, dels att arbetet går långsamt — detta är alltså en anmärkning, som kommer för sent — dels att arbetet är för dyrt, och detta senare beror just därpå, att arbetet nu går mycket fortare än förut. Jag kan försäkra herr Lithander, att om han nöjt sig med den gamla ordningen, hade han fått vänta på sin änka icke i 32 utan 96 år, och flammen skulle ha kostat honom icke 8,000 utan 16,000 kronor.

Jag menar alltså, att det är oriktigt att nu, då Svenska akademins ordboksarbete äntligen fått fart, komma med anmärkningar i detta fall. Det har ju arbetats i slöaste takt under många års tid, och statsrevisorerna ha aldrig anmärkt på detta förhållande, därför att allt gått i den vanliga lunken. Nu anmärker man däremot, att vissa kostnader för extraarbete och dylikt uppkommit. Ja, det är självklart, att så skett. Jag måste säga, att det kräves, att man ger denne unge vetenskapsman en upprättelse, denne man, som — vilket alla initierade veta — satt in en stark kraft i arbetet, offrat fritid under somrarna o. s. v., liksom andras arbete också tagits i anspråk. Något dylikt synes mig förtjäna uppmuntran, men i stället har han fått en anmärkning av statsrevisorerna. Jag medger visserligen gärna, att herr Lindqvist har rätt däruti, att anmärkningen fått en mild, en hovsam form, men det gäller dock här en sak, varåt man i stället borde ägna allt erkännande.

Jag hade inte alls tänkt yttra mig i frågan, men eftersom frågan kom på tal, ansåg jag mig hava skyldighet att ge denna upprättelse åt den verkligt dugande kraft, som här satts till för att arbetet skulle drivas fram. Att det kostar litet mera få vi finna oss i, och att flammen kostar 8,000 kronor är ingenting att göra åt. Varken herr Lithander eller jag förstår vad ett speciellt ord kan komma att kosta. Detta få vi som sagt finna oss i, om vi vilja ha ett prima vetenskapligt arbete, som skall vara ett standardverk för många sekler framåt.

Herr Engberg: Herr talman! Jag föranleds att begära ordet i anledning av en anmärkning, som förekommer i revisionsberät-

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.*
(Forts.)

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.*

(Forts.)

telsen under rubriken »Uttalanden rörande särskilda statsförvaltningen berörande frågor, kommittéväsendet m. m.». Anmärkningen är riktad mot tull- och traktatkommittén — den är formulerad nederst på sid. 74 med fortsättning å sid 75 i berättelsen — och lyder så: »Bland kommitténs räkenskaper ingår en räkning å en middag den 26 november 1920 för 27 personer. Kostnaden för denna middag med spritdrycker och spel uppgår till 1,279 kronor 75 öre. Nämda belopp, ävensom 20 kronor 15 öre för bjudnings- och placeringskort, har sedermera enligt kungl. brev den 21 januari 1921 blivit kommittén ersatt av utrikesdepartementet. Ifrågavarande kostnader hava anvisats att utgå från tredje huvudtitelns allmänna besparingar.»

Bland de exempel på otillförlitliga uppgifter i revisionsberättelsen, som herr Rydén nämnde, anförde han även detta uttalande. Jag vågar påstå, att det nog är flera än han, som blivit förvånade över, hur det varit möjligt för statsrevisorerna att komma med en sådan anmärkning. Det har nämligen visat sig, att med denna historia hade tull- och traktatkommittén egentligen ingenting annat att skaffa, än att dess traktatavdelning, som samtidigt deltog i den nordiska ekonomiska konferens, som ägde rum i Stockholm, anmodades av den dåvarande Sydowska regeringen att förskottera kostnaden för en middag, som regeringen själv enligt övlig sed ville ge för de norska och danska delegerade. Så komma statsrevisorerna med en anmärkning, utstofferad så sensationellt, att den blev underlaget för jättestora rubriker i hela pressen om hur statens kommittéer leva glada dagar, dricka sprit och, o fasa, spela kort (!) på statens bekostnad! Jag minns själv, hurusom när jag en gång var ute i landet och höll föredrag och därvid i förbigående nämnde tull- och traktatkommittén, det efteråt kom fram en partivän till mig och sade: tull- och traktatkommittén, är det inte den kommittén, där man på statens bekostnad spelar kort och dricker och super? Där ser man följden av denna anmärkning. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att med en enkel telefonpåringning till generaldirektör Fryxell, ordföranden i kommittén, eller till sekreteraren för traktatavdelningen, herr Günther, hade herrarna i revisionen fått reda på förhållandet. Och när man går upp på statsrevisionens kassakontor, så finner man, att herrarna inte ens hade behövt göra detta, ty det ligger över ifrågavarande konto en vit remsa, på vilken det står hänvisning till debet, och när man ser efter där, får man full förklaring på det hela. Men detta ha herrarna inte brytt sig om att göra, utan i stället har denna anmärkning fått bilda underlag för klander av kommittéerna, och den utstofferades av en tidning, Svenska Morgonbladet, som ett bevis på, hur fasaväckande det går till på sina håll och hur rysliga levnadsvanorna äro. Ja, mina herrar, om svenska regeringen bjuder danska och norska delegerade, är det meningen att man skall taga dem till hushållsskolan Margareta på skorper och mjölk? Jag tror, att med en slik anmärkning nästan blamera vi oss och vårt land. Jag har känt det som ett behov att reagera häremot.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Bland de anmärkningar, som revisorerna gjort och som i dag icke torde ha berörts i kammaren, är det särskilt en, som är av den beskaffenhet, att jag inte kan underlåta fästa kammarens synnerliga uppmärksamhet på densamma. Statsrevisorerna ha nämligen behandlat det förhållandet, att vissa befattningshavare i statens tjänst innehava en hel del privata sysslor, och vid berättelsen äro fogade tabeller, som äro ganska belysande i detta avseende. Särskilt erinra statsrevisorerna därom, hurusom bisysslor, ofta av mycket omfattande natur, skötas av befattningshavare i chefsställning. Särskilt länsstyrelsernas personal sysslar med uppdrag och bisysslor i en utsträckning, som icke är önskvärd. I det fallet hänvisas till de tabeller, som upptagits å sid. 100—101 i berättelsen, av vilka det framgår, att en betydande mängd av sådana bisysslor och privata uppdrag innehavas av cheferna för våra länsstyrelser och deras underordnade tjänstemän. Icke mindre än ett 40-tal uppdrag innehavas av landshövdingarna, och då man närmare forskar i saken, finner man, att ända upp till 15 av våra 24 landshövdingar sitta antingen som ordförande eller ledamöter i styrelserna för de enskilda bankerna.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

Det är särskilt denna sistnämnda sak, som givit mig anledning att begära ordet. De synpunkter, som jag för min del lägger på denna fråga förekomma just i ett uttalande på sid. 95 i revisionsberättelsen. Det står där några ord, som jag skall be att få läsa upp.

»Här påpekade förhållanden måste revisorerna finna ur flera synpunkter förkastliga. Icke nog med att vederbörande tjänstemans arbete i statens tjänst ofta kan bliva lidande på en splittring av hans arbetskraft, utan hans uppträdande såsom representant för de statliga intressena kommer givetvis att försvagas. Såväl med hänsyn till en möjlig kollision mellan statens och enskilda intressen som ock för bibehållande i största utsträckning åt staten av tjänstemannens odelade arbetskraft synes en effektiv kontroll böra av vederbörande myndigheter utövas å av tjänstemännen innehavda bisysslor.»

Nu förhåller det sig ju så, att Konungens befallningshavande i ett län är domare i en rad administrativa mål. Bankerna å sin sida äro ofta sökande, och det kommer då att bli så, att när en landshövding sitter som ledamot eller ordförande i en bankstyrelse, får han i dylik egenskap vara med om att besluta vidtagande av sådana åtgärder, vilka sedan hänskjutas till honom i hans karaktär av chef för länsstyrelsen. Men bortsett härifrån — det må så vara kanske, att han i en dylik situation antingen förklarar sig jävig eller att läget är sådant, att inga pliktollisioner uppstå — så finns det härvidlag andra förhållanden, som synas mig vara än mer anmärkningsvärda. Enligt det tillägg till banklagen, som riksdagen beslöt för ett par år sedan, tillkommer det Kungl. Maj:t, att, därest en bank beslutar inrättande av ett nytt avdelningskontor på en viss plats, ge eller vägra sitt tillstånd härtill. En framställning i detta avseende går i och för yttrande till K. B. i respektive län. Under sådana förhållanden skall landshövdingen, samtidigt som han såsom ledamot i bankstyrelsen beslutar, att banken skall upprätta ett

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

(Forts.)

avdelningskontor i den ena eller andra orten, i egenskap av K. B. avge yttrande till Kungl. Maj:t, huruvida detta är till nytta för det allmänna och av behovet påkallat. Än mera betänkelig blir saken — såsom konkreta fall uppvisa — om landshövdingen sitter som ordförande i styrelsen och sedan underordnade tjänstemän äro revisorer i samma bank. Jag kan inte tänka mig, att det är rimligt och riktigt, att underordnade tjänstemän i länsstyrelserna ha som bisysslor revisionsuppdrag i samma bank, där chefen sitter som ledamot av styrelsen eller rent av som dess ordförande.

Denna sak är, herr talman, så anmärkningsvärd, att jag inte kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på densamma. Det är mig bekant, att vederbörande förra året vägrade att bevilja tvenne hovrättsråd, det ena i Malmö, det andra i min hemstad, tillstånd att inträda i en bankstyrelse. Ett dylikt inträde ansågs olämpligt på den grund, att personerna voro i domarställning och som sådana kunde få befattning med hithörande saker. Däremot har man hittills ingenting haft att anmärka på, att femton landshövdingar, som också utöva domarämbete, sitta i bankstyrelserna. Härtill kommer, att dessa personer i sin framskjutna ställning böra intaga samma position till alla bankinrättningar och icke någon särskild bank ha förmanen av den dekoration, som anses ligga däri, att man har en landshövding i spetsen för styrelsen.

Herr Norman: Herr talman! Först några repliker till de talare, som haft ordet i detta ämne.

Herr Paulsen förebrädde revisorerna, att de ifråga om fattigvårdsinspektionen anlagt synnerligen krassa ekonomiska synpunkter vid framställandet av sin anmärkning därom, att kostnaderna för fattigvårdsinspektionen blivit synnerligen stora och om möjligt behövde inskränkas, och herr Paulsen uttalade sin oförgripliga mening, att statsrevisorerna för detta påstående bort ha en ordentlig näsbränna. Jag tager nu icke herr Paulsens anmärkning så värst allvarligt, trots den stora auktoritet han givetvis besitter, men jag nödgas säga, att fattigvårdsinspektören själv i viss mån givit revisionen rätt, då han — om han än inte kunde förorda någon inskränkning i fattigvårdskonsulenternas besök — likväl ansåg, att resorna böra företagas så, att minsta möjliga kostnad åsamkas staten. Indirekt framgår det också av fattigvårdskonsulenternas uttalanden, att skäl kunna förefinnas att tillse, att kostnaderna för fattigvårdsinspektionen i möjligaste grad begränsas.

Därmed lämnar jag herr Paulsen åt sitt öde och vill med några ord svara herr Lindskog, som upptog revisorernas anmärkning om ordboken till bemötande. Herr Lindskog yttrade, att trots att det tidigare gick mycket sakta med ordbokens utgivande och den drog stora kostnader, gjorde statsrevisorerna inga anmärkningar, ehuru sådana — det framgick väl indirekt av hans anförande — nog kunde haft fog för sig. Ja, detta är ett klander, som sista årets statsrevisorer näppeligen ha anledning att taga åt sig — det är en sak, som tidigare statsrevisorer få svara för. Faktum är väl i alla händelser,

att ordboksarbetet gått synnerligen sakta framåt och dragit stora kostnader. Det är därför, som statsrevisorerna i en — som herr Lindskog själv framhöll — mycket hovsam form meddelat riksdagen, hur med detta ordboksarbete förhöll sig. Jag vill utöver detta göra en liten erinran, nämligen att fastän det utlovats, att ordboken numera skulle utkomma med sju häften årligen, har, mig veterligen, ännu i årets femte månad intet häfte utkommit. Detta om den saken.

Herr Engbergs anmärkning om tull- och traktatkommitténs middag har jag redan tidigare i viss mån besvarat, och den kommer väl att föranleda ett genmäle även från ledamoten av den avdelning, som särskilt haft den saken om hand.

Med anledning av den senaste ärade talarens yttrande vill jag framhålla, att statsrevisorerna — och jag bland dem — gjort anmärkning på det mångsyssleri, som förekommer bland statens tjänstemän. Anmärkningen har dock icke vunnit statsutskottets medhåll. Det är ju så, att när frågan om statsrevisorernas berättelse förekommer i utskottets plenum — efter den skärseid, som berättelsen genomgått i vederbörande avdelning — är det inte så lätt för de ledamöter, som eljest tillhöra utskottet att få omförmålningar inryckta utöver dem, som avdelningen föreslagit. Det föreföll också, som om det icke fanns utsikter för att vinna statsutskottets majoritet för ett krav på omförmålan i detta ämne.

I viss mån liknande var förhållandet med en annan punkt, som särskilt föranlett mig att begära ordet. I det fallet kunde emellertid en tredjedel av utskottets ledamöter icke finna sig däri, att saken utan vidare nonchalerades eller gick i den s. k. sumpen, varför de reserverat sig. Jag syftar här på fallet Mora—Vänerns järnväg. Statsrevisorerna ha på denna punkt utarbetat en rätt omfattande redogörelse och särskilt pekat på, hurusom järnvägsstyrelsens inköp dragit mycket stora kostnader, liksom hur styrelsens förvaltning av järnvägen i fortsättningen kommit att bli statsverket synnerligen dyrbar. Kammarrens ledamöter vilja givetvis icke åhöra en mera ingående redogörelse för dessa förhållanden, vilka för övrigt äro relaterade i revisionsberättelsen, och jag skall därför inskränka mig till att hänvisa till den omständigheten, att järnvägsstyrelsen, för att sätta den nyinköpta banan i statsbanemässigt skick och för att på densamma kunna framföra tyngre lokomotiv, vidtog anstalter för en förstärkning av överbyggnaden. När detta var gjort och man skulle börja köra med de större lokomotiven, befanns det, att överbyggnaden var för svag och att banvallen började sjunka här och där. Då föranstaltades om en geoteknisk undersökning av grunden, vilken undersökning gav vid handen, att det förefanns så många brister, att förbud måste utfärdas för användning av de tunga lokomotiven, för vilkas skull de dyrbara förstärkningsarbetena blivit gjorda. Det föreföll oss, som om det hade varit en naturligare väg, att järnvägsstyrelsen först föranstaltat om den geotekniska undersökningen och därefter vidtagit därav föranledda åtgärder än att gå den alldeles motsatta vägen att göra arbetena först och den un-

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)

dersökning, som skulle legat till grund för arbetena, efteråt. Det är dessa förhållanden tillsammans med en hel del andra, som givit revisorerna anledning att göra den rätt ampra anmärkning, som här förekommer, att järnvägsstyrelsen vid sin förvaltning av Mora—Vänerns järnväg icke iakttagit den varsamhet med statsmedel och den ekonomiska framsynthet, som varit av förhållandena påkallade.

Jag skall nu inte upptaga tiden längre, utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som kräver en oförmöjan av denna av statsrevisorerna i fråga om Mora—Vänerns järnväg gjorda erinran.

Herr Lithander: Herr talman! Jag skall till den ärade representanten från lärdomsstaden Lund be att få säga, att varken i statsrevisorernas berättelse eller i de ord jag fällde om ordboken ligger något underkännande av dennas betydelse. Jag är själv prenummerant på den. Och det är ett faktum, som även jag gärna vill stryka under liksom den ärade talaren från Lund, att den nuvarande ledaren har bragt saken i ett helt annat läge, än den förut varit. Det ha statsrevisorerna också påpekat, då de säga, att »numera har dock utgivningen påskyndats, så att omkring 7 häften beräknas utkomma under år 1922. Hela ordboksarbetet beräknas för närvarande av redaktören kunna med nuvarande arbetstakt vara avslutat om 35 år». Det kan ju läggas oss till last, att vi icke ingått på någon närmare prövning av hur detta framdeles kommer att ställa sig. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att vår revision omfattar de år som varit, den gäller icke framtiden. När vi i alla fall ha konstaterat detta i tryck, så tycker jag, att vi gjort rättvisa åt den nya ledningen, om vi också kanske inte gjort så full rättvisa åt den, som herr Lindskog gärna skulle ha sett. Det framhölls, att skulle anmärkning gjorts, så borde det skett förut och inte nu. Ja, då får jag säga, att i så fall drabbar detta klander statsrevisionen under den mönstergilla tid, då herr Rydén satt med i den, och inte oss. Till herr Bengtsson i Norup vill jag säga, att om vi också ibland kunna skämta om ett och annat, så är det nog i alla fall så, att dessa ämnen, som vi behandla, äro så pass trista, och det är så pass trist i kammaren många gånger, att man sannerligen behöver en och annan liten avvikelse från det allvarliga för att överhuvud taget kunna stå ut med dessa nattplena. Jag skulle vilja säga, att vad statsrevisorernas arbete beträffar har det sannerligen inte felats allvar. De två månader, som vi tillbragt här två år i följd, ha varit så arbetsfyllda och allvarsfyllda, så jag undrar inte på, att det överstiger krafterna att stå ut med det upprepade gånger. Det saknas ingalunda allvar i revisionen. Och jag tror, att riksdagen bör, i stället för att försöka få revisorerna ifrån den noggranna granskningens väg och in på ett mera lätt grepp på saken, vara den främsta att värna om att revisorerna gå fram på vägar, som i alla fall ge resultat, om inte alltid direkt så dock indirekt. Ty bara befintligheten av detta organ, om det av riksdagen hålles om ryggen, kommer att få den verkan, som avses med revisionen, nämligen att man inom olika grenar

av förvaltningen i riket i alla fall är mera alert, då man vet, att det grips in måhända här och där, under det att man förr i tiden tog saken på det sätt, som herr Rydén anser vara det enda riktiga.

Jag ber att få säga ytterligare ett par ord om ordboken. Vi ha ansett det vara vår skyldighet att fästa uppmärksamheten på att, till följd av att arbetet varit så långvarigt och svårt, ekonomin blivit dålig, så att det gått så långt, att Svenska akademien bett att bli befriad från finansieringen av ordboken, därför att denna icke riktigt gick i lås med inkomsterna av akademiens privilegium på Post- och inrikes tidningar. Akademien har därför velat övervältra på staten kostnaderna för ordboken och därmed, mina herrar, även pensioneringen av den stab, som arbetat på densamma. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke se annat, än att statsrevisorerna endast fullgjort den plikt, som ålegat dem, när de ha avslutat sin erinran med att säga, att det oförmåda förhållandet i fråga om svenska akademiens ordbok ha revisorerna ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom. Vi ha icke velat sticka huvudet i busken, utan vi ha relaterat saken sådan den är. Det få nu förresten både kammaren och riksdagen tycka vad som helst om, vi ha gjort vår plikt, och sedan må detta gillas eller ogillas.

I avseende på tull- och traktatkommittén vill jag säga herr Engberg, att revisorerna stå inte i telefon och fråga den och den, hur det förhåller sig. Jag vill säga, att vi hade inte någon upplysning om för vilket ändamål ifrågavarande bankett hade hållits. Om man hade haft den upplysningen, är det ju möjligt, att man hade formulerat det något annorlunda. Men med en sådan mängd av handlingar, som vi ha att granska — herrarna skola veta, att det gäller hela den svenska statsförvaltningen, uppdelad på tre avdelningar med fyra man på varje avdelning — ligger man inte och frågar efter detaljer. När vi i tull- och traktatkommitténs handlingar kommo till denna räkning av den 26 november 1920, försedd med den uppgift, som herr Engberg nämnde, nämligen att nämnda belopp hade sedermera enligt Kungl. Maj:ts brev den 21 januari 1921 blivit kommittén ersatt av utrikesdepartementet och att ifrågavarande kostnad hade anvisats att utgå från tredje huvudtitelns allmänna besparingar, och sågo detta mot bakgrunden av hela tull- och traktatkommitténs tillvaro, då gjorde vi en anmärkning, det kunde inte hjälpas. Vi ha inte nämnt ett ord om för vilket ändamål detta hade utgått. Vad sedan tidningarna komma med, det kunna revisorerna inte hjälpa, det är väl tidningarnas sak. Om de vilja göra ett nummer av det, så rå vi inte för det. Om herr Engberg ville låta bli att ge spridning i sitt organ åt saken, då gör ju herr Engberg den tjänst, som han vill, att revisionen skulle göra, nämligen att inte befatta sig därmed. Men efter vad jag kunnat finna, har herr Engberg så långt ifrån icke omnämnt detta, att han tvärtom mycket allvarligt angripit revisorerna och givit åt saken den publicitet, som herr Engberg ansåg önskvärdt, att den icke skulle fått. Med anledning av herr Engbergs sista yttrande skulle jag vilja säga, att med de vanor han nu för tiden har på utländska resor och kongresser, så är det klart, att det

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.*
(Forts.)

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)

inte passar med skorpor och mjölk vid sådana fester i vår demokratiska tid, och det ha vi icke heller ifrågasatt för denna bankett. Vi ha endast fäst oss vid det rent bokföringsmässiga, att tull- och traktatkommittén belastats med utgifter, som vi ansågo icke höra dit, och som sedan förts på utrikesdepartementets besparingar, där det inte finns några besparingar. Det är det, vi fäst oss vid.

Herr **Röing**: Herr talman! Jag förstår, att det behövs ett visst mod att utöva den kritik mot statsrevisorerna och deras berättelse som ägt rum, och jag antager, att mer än en är tacksam för att några av kammarens ledamöter använt detta tillfälle att framföra en kritik mot vissa uppgifter i statsrevisorernas berättelse. Herr Lithander har ännu i sitt sista anförande visat sig ha fullständigt missförstått den kritik, som här i kammaren i afton har utövats mot statsrevisorerna, när herr Lithander uppfattat denna kritik såsom en anmärkning mot statsrevisorernas noggranna granskning. Kritiken har istället riktat sig mot att anmärkningar ha framställts, innan statsrevisorerna tillräckligt noggrant undersökt, huruvida verklig anledning förefanns att framställa någon anmärkning. Jag är överraskad över att herr Lithander icke använder detta tillfälle att införa kammaren uttala sitt beklagande att herr Lithander bland andra varit med om att i statsrevisorernas berättelse göra uttalandet mot tull- och traktatkommittén, sedan herr Lithander fått kännedom om att tull- och traktatkommittén aldrig givit någon middag för skandinaviska gäster. Herr Lithander beskrev själv i sitt anförande, hur ytligt statsrevisorerna ha tagit denna fråga, men meddelade dock, att vid den ytliga behandlingen av ärendet hade statsrevisorerna särskilt fäst sig vid, att beloppet hade förskottats på uppdrag av utrikesdepartementet. Redan det beaktandet borde enligt min uppfattning ha varit tillräcklig anledning för herr Lithander att i den händelse han önskade framhärda i sina försök att få ett uttalande till stånd, göra sig ingående underrättad om, huruvida det verkligen förefanns någon som helst anledning att göra ett uttalande i föreliggande fråga. Jag hoppas, att den debatt, som förts här i kväll, icke skall ge statsrevisorerne anledning, som herr Lithander antog att vi önskade, att upphöra med den noggranna granskning som de skola verkställa och i stället taga sitt uppdrag mera lättvindigt, utan i motsats till vad herr Lithander antog, att då statsrevisorerna finna något anmärkningsvärt, de i framtiden måtte *noga* undersöka, huruvida tillräcklig anledning finnes att göra en anmärkning, innan en dylik framställs.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! När den siste ärade talaren säger, att det skulle vara fördelaktigt om statsrevisorerna, innan de göra en anmärkning, gjorde sig *noga* underrättade om, hurudana de förhållanden verkligen varit, som man ämnar rikta sin anmärkning mot, så skulle jag vilja säga, att det skulle inte förvåna mig, om bevillningsutskottets ärade ordförande hade haft så ofantligt mycket att göra, att han inte haft tillfälle att så *noga*

undersöka, vad statsrevisorerna erinrat om och de svar som därpå inkommit, att han är fullt kompetent att yttra sig om detta. Det är möjligt, att han har gjort det, ty en del människor ha ju en övermånsklig arbetsförmåga, men det fordras inte så litet att göra det.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.*
(Forts.)

Jag begärde egentligen ordet för att säga någonting annat. Herr Paulsen har varit uppe för en stund sedan och klandrat statsrevisorernas anmärkning i fråga om fattigvårdsinspektionen och fattigvårdskonsulenterna. Jag tänkte, att herr Paulsen i sitt anförande skulle meddela, att statsrevisorerna i detta fall inte varit eniga. Hade han gjort det, så hade jag inte behövt begära ordet. Nu har jag velat här erinra om, att statsrevisorerna i detta fall stå delade. De socialdemokratiska ledamöterna i statsrevisionen jämte herr Karlsson i Gasabäck ha en mot statsrevisorernas majoritets ståndpunkt avvikande mening. De ha nämligen sagt i sin reservation, att de ansågo, »att då fattigvårdskonsulenterna varit i verksamhet endast sedan år 1919 och riksdagen så sent som från och med 1920 funnit sig böra gå med på ökandet av konsulenternas antal, allt för kort tids erfarenhet vunnits för att kunna motivera en hemställan om indragning av konsulentbefattningar». Jag skall nu inte förlänga debatten med att yttra något mer. Jag har ansett det vara nödigt att erinra om denna avvikande mening som intagits av de personer, jag förut nämnt.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall försöka, om möjligt, att inte med mitt anförande draga upp någon ytterligare kritisk debatt beträffande statsrevisionen. Jag tror, att den överläggning, som varit, haft sin nytta, och jag skall inte fullfölja den, i varje fall vid detta års riksdag. Jag skall endast be att få säga ett par ord i anledning av de sakliga invändningar, som kommit från några talare, då jag kan ha en viss skyldighet såsom medlem av statsutskottets andra avdelning att göra detta.

Beträffande ordboksfrågan har jag i mitt föregående yttrande anmärkt därpå, att majoriteten i revisionen lämnat ett referat, som stannade vid den tidpunkt, då hela arbetet lades om. Hade inte reservationen varit, så hade statsutskottet och riksdagen, om man inte särskilt forskat i detta, måst tro, att hela den gamla ordningen stod kvar, när det i verkligheten var så, att en omläggning ägt rum. Jag vill säga ett par ord i anledning av vad herr Norman anförde beträffande ordboken. Vi ha i äldre tids statsrevisioner sett frågan om ordboksarbetet på det sättet, att detta arbete bestrides ju inte egentligen av statsmedel, utan det är Svenska akademien, som av de medel, som inflyta från dess gamla privilegium på Post- och inrikes tidningar, i huvudsak bekostar ordbokens utgivning. Jag kan ju säga, att jag för min del många gånger varit inne på detta ämne, och jag gör ingen hemlighet av att under den tid jag var ecklesiastikminister förbereddes ett initiativ till den omläggning, som slutligen skedde. Sedan jag läst de förklaringar, som avgivits av Svenska akademiens sekreterare och av ledaren för ordboksarbetet, vilka förklaringar tyvärr kommit så sent, att de icke kommit med i samlingen av svar

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

i revisionsberättelsen, men som varit tillgängliga för, bland andra, statsutskottets samtliga ledamöter, vill jag här inför kammaren som mitt omdöme uttala, att jag hälsar med synnerlig tillfredsställelse den omläggning, som skett, och detta ur alla synpunkter: ur synpunkten av den person, man fått till ledare, ur synpunkten av den begränsning och i viss mån omläggning av själva det tekniska förarbetet, som skett, samt även ur synpunkten av den snabbare takt och större prisbillighet, som kommer att utmärka detta arbete i fortsättningen. Det hade därför måst bli en bra bristfällig uppfattning, som riksdagen hade fått om denna ordboksfråga, om man inte hade vetat mer än vad som framgått av statsrevisorernas berättelse. Men den saken kunna vi ju lämna nu.

Herr Hamrin berörde frågan om vissa statsämbetsmäns bisysslor. Med den frågan förhåller det sig ju på det sättet, att man icke infortrat några förklaringar. Och detta av naturliga skäl — det var en sådan oändlig massa ämbetsmän, som utpekats, att det hade blivit en hel bok med förklaringar. Jag erkänner, att här finnas anmärkningsvärda saker, ehuru jag icke vill lasta landshövdingarna, som åtaga sig dessa uppdrag, så länge de inte fått lönereglering. Jag vill för min del hoppas, att riksdagen skall komma till insikt om att man om möjligt bör få det så ordnat beträffande dessa mycket viktiga ämbetsmän i orterna, att man kunde formligen förbjuda dem att engagera sig i bolagsstyrelser. Men det lär man inte kunna göra annat än i samband med en lönereglering, som ger landshövdingarna sådan inkomst, att de kunna upprätthålla sin ställning i orten. Vi undersökte detta i utskottet, och det befanns både att det under nuvarande förhållandet var lagligt oangripligt och att det var ur rättvisans synpunkt omöjligt att föreslå någon ändring. Beträffande de övriga gällde det mest anmärkningsvärda fallet en häradshövding. Och även i fråga om dem förhåller det sig så, att de stå på gammal stat, och att man med nuvarande bestämmelser icke har någon laglig möjlighet att begränsa bisysslandet. Beträffande däremot dem, som stå på ny stat, ligger det i Kungl. Maj:ts hand att pröva dessa saker, och vi hade inte material, då inga förklaringar inkommit, att bedöma, huruvida Kungl. Maj:t där förfarit släpphänt i ett eller annat fall. Vi enades därför om att i statsutskottets utlåtande icke göra någon särskild omförmälan om denna sak.

Sedan skall jag be att få säga några ord om Mora—Vänerns järnväg. Vi äro nu så trötta allesammans, att jag tänker alla äro glada, om jag inte gör framställningen för vidlyftig. Jag vill uttala det allmänna omdömet, att jag, under den tid av 15 år som jag har haft att göra med statsrevision såsom statsrevisor eller ledamot av statsutskottet, knappast sett en stort anlagd anmärkning med en oändlig mängd av anmärkningspunkter bli av vederbörande myndighet så totalt tillplattad i alla avseenden som vad denna anmärkning blivit. Jag har läst järnvägsstyrelsens förklaring flera gånger och jämfört punkt för punkt statsrevisorernas anmärkningar och styrelsens svar. Jag måste säga, att vi alla på avdelningen, så när som den vilken själv var statsrevisor, kommo till den uppfattningen, att här var varenda

anmärkningspunkt tillfredsställande förklarad. Det var oss då omöjligt att vara med om någon sådan oförmälan om detta. Det enda anmärkningsvärda var, att järnvägsstyrelsen icke varit allvetande i fråga om de ekonomiska konjunkturerna utan företagit arbeten under högkonjunktur. Nästan alla människor i detta land skulle väl bliva dömda till en hård dom, ifall de skulle anklagas för att hava sett fel på de ekonomiska konjunkturerna. Staten har kommit att få göra på alla andra områden dyrköpta erfarenheter lika väl som enskilda personer. Vid sådant förhållande har jag inte kunnat finna, att det är grund för att här göra en oförmälan ifråga om järnvägsstyrelsen i denna fråga.

Jag funderade på en liten elakhet till herr Lithander, när han breder ut sig så fasligt över hur noggrann man är nu för tiden i statsrevisionen mot i forna tider. Ja, var och en tycker kanske bäst om sin tid och det han varit med om att göra. På den tid jag var med stod det inte så mycket i tidningen om statsrevisorernas berättelse, och det var en oskriven lag att framför allt man icke själv skulle skriva i tidningarna om det man hade varit med om att finna i statsrevisionens arbete. Det var inte så mycket buller och bång omkring det arbete revisionen utförde. I allmänhet förekommo icke reservationer. I anledning av vad en Stockholmstidning skrivit på sista tiden, att det förr i världen var politik i statsrevisionen, så vill jag säga, att, vad jag minns, under de fem år jag var med, det förekom bara en enda reservation. Det var verkligen en opolitisk och saklig församling. Nu ser det där ut så att det är alldeles förskräckligt. Man möter reservationer på var och varannan punkt. Jag tror icke, att det innebär en större förbättring. Jag vill dock säga, att vi gjorde nog vår plikt den tiden också och arbetade noggrant. I varje fall fingo vi inte det ordet om oss, att vi lämnat oriktiga uppgifter i våra berättelser, såvitt jag kan erinra mig. Det var utmärkande för den tiden. Jag hade en elakhet till herr Lithander, men jag skall säga den privat till honom.

Herr Lindskog: Herr talman! Blott några minuter för repliker till herr Norman och herr Lithander.

Herr Norman nämnde, att ingen anmärkning förut blivit gjord i avseende å akademiens ordbok och att de nuvarande statsrevisorerna inte böra klandras därför. Ja, det är sant, men däremot är det väl den nuvarande statsrevisionens skuld, att det nu gjorts en anmärkning, som icke längre har fog för sig utan som hade fog för sig för tre år sedan. Herr Norman nämnde också, att det hade utlovats sju häften i år och att ännu, så vitt han visste, intet häfte hade kommit. Jag kan icke kontrollera detta. Det är naturligtvis möjligt, att den anmärkning, som statsrevisorerna gjort mot ordboksarbetet, till den grad har bragt modlöshet inom akademiens ordboksarbete, att arbetet icke kunnat tagas upp med samma takt, som man beslutat sig för. Det kan också tänkas, att man ansett anmärkningen vara av den art, att man ansett sig skyldig återgå till den gamla takten med ungefär ett häfte om året.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

(Forts.)

Dessutom vill jag säga herr Norman, att året är inte slut, även om riksdagen snart är det, och det finns ännu möjlighet till att de sju häftena kunna komma. Det är ingen som utlovat ett häfte varannan månad, utan det har sagts sju häften om året, och akademien kan mycket väl kasta ut fyra eller fem häften på en gång. Så är det arbetet beskaffat.

Sedan nämnde herr Lithander något om att det av revisorerna medgivits, att arbetet nu gick hastigare. Det är riktigt. Men samtidigt göra revisorerna anmärkning på de metoder, varmed denna påskyndning skett, nämligen att ackordsarbete tillämpats, vilket ökat kostnaderna. Man kan icke skynda på arbetet utan att öka kostnaderna och det är dessa ökade kostnader revisorerna gjort anmärkning på.

Herr Lithander har talat om det allvarliga och nitiska arbete revisorerna nedlagt. Jag är den förste att giva ett villigt erkännande däråt. Jag behövde endast veta, att herr Lithander satt med i revisionen, för att jag skulle inse att arbetet gick nitiskt och energiskt. Jag har icke velat säga detta därför, att herr Lithander är min synnerligen gode vän, utan därför att jag vet, att varenda en i kammaren är övertygad om herr Lithanders utomordentliga arbetsamhet. På den punkten skall sannerligen ingen anmärkning drabba herr Lithander. Då emellertid herr Lithander talade om, att det gör nytta i landet, om man vet att man har statsrevisorerna över sig, så är det sant från en sida sett. Men denna nytta, som statsrevisorerna göra, motverkas i någon mån, om statsrevisorernas auktoritet minskas genom att det framkommer anmärkningar, som icke äro i alla punkter fullt väl övervägda. Då jag för min del är av den bestämda övertygelsen, att med avseende å akademiens ordboksarbete anmärkningen ej är befogad eller väl övervägd, har jag ansett mig pliktig som riksdagsman att här omnämna saken.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Lithander talade om, att man här skulle hava förordat ett mera lättvindigt arbete. Jag är förekommen av herr Röing i det fallet. Ingen har givit en antydning om den saken utan tvärtom.

Jag finner mig emellertid nödsakad att säga ett par ord till, med anledning av vad herr Norman sade om Mora—Vänerns järnväg. Herr Norman lovade att inte bli långvarig och det skall jag också lova. Jag kan dock inte gå förbi saken utan vidare. Jag är nämligen fullkomligt ense med herr Rydén och andra avdelningen i statsutskottet om, att om någonting får anses vara nöjaktigt förklarad, så har det här skett genom den förklaring, som järnvägsstyrelsen har givit gent emot revisorernas anmärkning beträffande Mora—Vänerns järnväg. Man får ej glömma, att allt tal om, att denna järnväg var ett räntabelt företag förut, är helt enkelt bara lögn och ingenting annat. Det har till och med kommit fram i utskottsbehandlingen från en av statsrevisorerna, att han skulle ha fått den uppfattningen, att det icke vore så helt med påståendena, att Mora—Vänerns järnväg varit en fin affär förut. Jag känner

till den saken en smula från tidigare år. Jag vet, att det var allra största möda i världen att få upp avlöningarna vid den järnvägen till belopp som äro angivna i en uti berättelsen intagen skrivelse från distriktsförvaltningen eller från järnvägsstyrelsen. En annan sak: man försummade medvetet — det säger jag och står jag för — i avsikt att få så stor avkastning som möjligt av kapitalet underhållet av såväl bana som rullande materiel. Det är ett faktum som herrarna inte kunnat komma ifrån och som också järnvägsstyrelsen för sin del pekat på i försiktiga ordalag.

Jag vill i denna sak också påpeka, att 1919 års ekonomikommission vid statsbanorna, där bland andra jag hade nöjet vara med, hade, på grund av utfall som gjorts mot järnvägsstyrelsens sätt att sköta den ifrågavarande järnvägen, verkställt en grundlig undersökning därvidlag. Jag vill också påminna, att vid den undersökningen medverkade personer, som stå Skattebetalarnas förening mycket nära. Herrarna förstå då, att undersökningen blev ganska omsorgsfull. Det gällde då att försöka få fram, om det fanns bärande motiv för det hårda angrepp, som hade gjorts mot järnvägsstyrelsen, särskilt i vad gällde personalförhållandena. Det befanns emellertid, att de gjorda anmärkningarna icke kunde vidhållas.

Såsom exempel på huru fullständigt och tydligt järnvägsstyrelsen nu svarat vill jag påpeka ett yttrande av styrelsen, som återfinnes på sidan 184 i »förklaringarna». Beträffande revisorernas anmärkning om att underhållskostnaderna på linjen Kristinehamn—Mora avsevärt överstiga underhållskostnaderna även på synnerligen starkt trafikerade statsbanelinjer, gör järnvägsstyrelsen det enkla påpekandet, att om revisorerna hört efter blott, hur pass stora underhållskostnaderna varit för år 1921, de skulle hava fått tillfälle att konstatera att dessa då voro omkring hälften av vad de voro under åren 1919 och 1920. Orsaken till detta känna vi litet var. Det var då en uppgångstid även för lönerna, vilka särskilt på det fria arbetsområdet sprungo i höjden. Det är solklart, att järnvägsstyrelsen för sin del inte kunde komma ifrån att kännas vid konsekvenserna i ekonomiskt avseende på den punkten. Där föreligger alltså, enligt mitt sätt att se, en ganska nöjaktig förklaring både beträffande personalfrågan och beträffande underhållskostnaderna. Sedan ha ju underhållskostnaderna gått ned, och mer kan man inte begära.

Vidare talade herr Norman om, att man borde hava anställt denna geotekniska undersökning först, innan man hade lagt dit den bättre, den tyngre överbyggnaden. Jag vill då först säga, att vi väl ändå ganska lätt kunna komma överens om, att då det gäller en överbyggnad, som på viss del av linjen har legat sedan 1876 och rülsen till på köpet är av så klen beskaffenhet som den var här vid Mora—Vänerns järnväg, det inte kan vara något särskilt slöseri att taga räls av gamla uttjänta typer vid statsbanorna och därmed byta ut den dåliga rälsen, som fanns vid järnvägen. Den räls, som i stället lades ned, var ju tillgänglig vid statens järnvägars förråd eller också

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

togs den upp från spår, som icke behövde den rälstypen. Jag tycker, att det är en god och icke en dålig hushållning att förfara på så sätt. Vad sedan själva den geotekniska undersökningen vidkommer tillåter jag mig, eftersom jag råkar kunna dessa saker en smula, säga, att jag kan inte få i mitt huvud, vad det skulle tjänat till att komma med en geoteknisk undersökning, innan man kom med överbyggnaden. Jag tror, att det snarare är en fördel, för så vitt man inte vill inställa trafiken, att redan hava den tyngre överbyggnaden, då man går att verkställa den förbättring av järnvägsbanken, som kan befinnas vara erforderlig.

Jag skall icke trötta kammaren mycket längre. Jag vill bara vidröra en sak till. Järnvägsstyrelsen har påpekat, att den extra bevakningskostnad man här framhållit endast hänför sig till den omständigheten, att vederbörande banpersonal fått åläggande att särskilt noga se efter vissa punkter. Jag vill säga herrarna att detta förhållande förekommer vid de flesta enskilda järnvägar och så är också förhållandet vid många av statsbanelinjerna, att trots det en bandel kan hava ett bestånd i flera tiotal år, så finns det ändå svaga punkter, som måste vara föremål för särskild uppsikt, en omsorgsfull tillsyn med andra ord. När man vet, att denna järnväg var byggd inte efter de krav man hade i tekniskt avseende på en förstklassig järnväg utan — jag säger inte för mycket — efter krav högst på en andraklass järnväg i bantekniskt avseende, så förstår man att det var viktigt för järnvägsstyrelsen att göra vad som gjorts.

Jag hör av herr Kilbom viskas, att vi skola debattera mycket annat i natt. Jag skall också inskränka mig till att såsom slutord säga, att det att revisorerna kunnat komma till det resultat, som de kommit till, då de skrevo sin berättelse, kan jag till nöds förstå, men att det finns statsrevisorer, som hålla på att det skall göras omförmälan i ett ärende som detta, sedan de läst järnvägsstyrelsens förklaring, det begriper jag inte.

Det är därför, herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan på förevarande punkt.

Herr Lithander: Herr talman! Jag kan inte förstå, att jag skall behöva ytterligare förklara, att denna utgiftspost icke tillhörde tull- och traktatkommittén. Det har framgått av debatten liksom av revisorernas berättelse bilagda förklaringar. Jag har vid ett föregående tillfälle i kväll sagt, att om revisorerna hade haft klart för sig detta, så hade det säkerligen blivit formulerat annorlunda, men på samma gång har jag givit förklaring till att vi, när vi finna en sådan sak i revisionens papper och handlingar, icke kunnat gå förbi den. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att denna angelägenhet icke har fått den för anmärkning vanliga formen. Vid anmärkning heter det: »att statsrevisionen har funnit det anmärkningsvärt». Så har icke i detta fall skrivits. Vi hava enbart konstaterat faktum, som vi funnit i handlingarna vid granskningen.

Herr Engberg: Herr talman! Jag ber att få konstatera alltså, att herr Lithander vidhåller sin ståndpunkt. Han medger, att

det möjligen kunde hava varit en annan formulering men vägrar alltså att inför kammaren taga tillbaka en sak, som är notoriskt oriktig och osann. Herr Lithander förklarar, att han kunde icke ana, att det var fråga om vad det var. Skulle verkligen herr Lithander inte kommit att göra sig den lilla frågan: Hur kommer det sig, att just utrikesdepartementet härvidlag skulle vara den som hade att betala kalaset? Borde inte det hava givit herr Lithander en liten tankeställare, att det här måste höra ihop med någon utländsk representation. När herr Lithander vidare i sitt förra anförande förklarade, att den omständigheten, att utgiften tagits av utrikesdepartementets allmänna besparingar, låge till grund för anmärkningen, så vill jag verkligen säga herr Lithander, att jag visste icke, att statsrevisionen hade att syssla med revidering av Kungl. Maj:t. Något sådant känner icke svensk författning. Jag trodde annars, att det ålåg konstitutionsutskottet att granska sådana saker och ingalunda statsrevisorerna. Jag får säga herr Lithander, att det hade varit önskvärt, att herr Lithander hade tagit tillbaka denna beskyllning, som fortfarande från hans sida vidhålles, trots det den är till alla delar vederlagd.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.*
(Forts.)

Herr Norman: Jag begärde ordet med anledning av vad herr Anderson erinrade rörande Mora—Vänerns järnväg. Jag får säga, att när denna järnväg köptes av staten, hade riksdagen den uppfattningen, på grund av den framställning som låg till grund för beslutet att det var en god affär. Resultatet har sedermera kommit att visa sig helt annorlunda. Det kan icke undgås, att det på sådan punkt göres anmärkning.

Herr Anderson i Råstock erinrar om 1921 års siffror. Jag vill då nämna, att det ekonomiska resultatet av driften på Mora—Vänerns järnväg år 1921 var en förlust av 12,54 % å driftkapitalet. Bruttoinkomsterna vid Mora—Vänerns järnväg och dess bibenor Kristinehamn—Sveg med sidolinjer till Nyhyttan. Persbergs gruva och Limesforsen utgjorde 4,226,036 kronor, under det att utgifterna sagda år uppgingo till 7,896,904 kronor, alltså en ren och klar förlust på 3,670,868 kronor. Bredvid den angivna förlustprocenten kunna ställas siffror för andra statsbanelinjer. Det kan vara av intresse att erinra om att Inlandsbanesträckan Östersund—Wilhelmina, som i många delar går genom rena obygder, icke hade större förlust än 7,96 % på det nedlagda kapitalet. Linjen Gällivare—Riksgränsen lämnade en vinst för sagda år av 12,23 % och Luleå—Gällivare en vinst av 3,29 %. Järna—Malmö företedde en vinst av 8,55 %. För Göteborg—Malmö—Trälleborg har uträknats en vinst av 4,34 %. Härtill skulle jag vilja lägga, att under den tid Mora—Vänerns järnväg befann sig i enskild drift, den lämnade en vinst varje år under perioden 1906—1915, lägst uppgående till i runda tal 395,000 kronor, högst 636,000 kronor. För åren 1906—1915 uppgick den sammanlagda vinsten till 5,140,888 kronor 6 öre. Samma järnvägslinje har, sedan den kommit i statens ägo, under 5 år visat en förlust på sammanlagt 7,286,000 kronor. En sådan för-

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.

(Forts.)

valtning och en sådan drift kan icke gärna undgå att bli föremål för en rätt kritisk granskning. Det är av intresse att finna, att herr Anderson i Råstock likväl drager i härnad för en förvaltning, som lämnat så lysande spår efter sig.

Så till sist, då herr Värner Rydén som kammarens store läromästare här drager i härnad för en större vederhäftighet i statsrevisorernas berättelse, synes det mig vara önskvärt, att en man, som sålunda kräver större vederhäftighet, själv visar rätt avsevärd vederhäftighet i de uppgifter, han lämnar till kammaren. Bland de senast lämnade uppgifterna — de tidigare hade jag tillfälle tidigare belysa — var den, att årets revisionsberättelse visade reservationer på var och varannan punkt. Jag räknade som hastigast över anmärkningarna här och fann då, att revisionens betänkande innefattar 128 §§, under det att de reservationer som föranletts av anmärkningarna inskränka sig till 10. Det måtte vara en besynnerlig matematik, som av 10 reservationer och 128 §§ kan finna reservationer på var och varannan punkt. Litet mera vederhäftighet i kritiken, om jag får be!

Jag vill endast tillägga, att jag fasthåller vid mitt yrkande, vilket jag ber att få formulera så, att kammaren måtte med gillande av det i reservationen gjorda uttalandet lägga punkten till handlingarna.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Lübeck:** Herr talman! Jag hade icke tänkt att uppträda i denna fråga, där det nu blivit en ganska underbar härva av festmiddagar, landshövdingar i bankstyrelser och Mora—Vänerns järnväg, men när jag hörde herr Normans yrkande, vill jag icke stillatigande låta det passera.

Jag kan icke ha anledning att motsätta mig att järnvägsstyrelsen kritiserar i sådana stycken, där kritik är berättigad, men det uttalande, som gjorts av statsrevisionen om Mora—Vänerns järnväg och som går igen i herr Normans anförande, ger mig anledning att hemställa, att det måtte bli måttligt med flugor i kålen. Jag har i detta samband icke närmare studerat Mora—Vänernfrågan, men så mycket vågar jag redan nu uttala, att överdrifter förekomma i de uttalanden, som blivit gjorda. Det är riktigt, att man väntat sig en god affär för staten, när man köpte Mora—Vänern, och köpesumman ansågs nog, då man köpte, skälig, men icke kan man därför att det för tillfället deklarerar förlust på driften, medan det tidigare varit vinst för den enskilde företagaren, säga, att man blivit utsatt för besvikelse. Det är svårt att säga, hur järnvägen under enskild drift skulle ställt sig under de hårda år vi genomlevat och med speciellt anspråk på att tillmötesgå den industri, av vilken banan varit beroende. Det finnes exempel på enskilda järnvägar, som tidigare gått bra men som nu måst inställa sina utdelningar och fått eftersätta underhållet av banan. Det är naturligtvis så, att då staten övertager en enskild bana där man försummat underhållet under tiden närmast före statsinlösen, staten får gå till extra åtgärder,

som få föras på driftskontot, med påföljd att man måste deklarerat förlust på driften. Jag tror därför, att det är ganska svårt att, som herr Norman gjort, taga ut en bana särskilt och säga att där har driften varit oekonomisk. Om man på sådant sätt plockar ut bandelar och kritisera, kan man beträffande både enskilda och statens järnvägar komma till liknande slutsatser, och jag tror icke, att kammaren genom statsrevisorernas undersökning har tillräckligt underlag för en prickning av järnvägsstyrelsen på denna punkt.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

Vad som särskilt har varit föremål för statsrevisorernas klander har varit den omständigheten, att vissa anslag beviljats för förstärkning av banan och att det sedan visat sig, att man behövt större anslag. Detta sammanhänger med det förhållandet, att man begärt medel till förstärkning av överbyggnaden, därvid inberäknat brobyggnaderna, för att kunna använda en större typ av lok. Det är möjligt, att man från järnvägsstyrelsens sida då icke hade klart för sig, att underbyggnaden också här och var måste förstärkas. Övertagandet skedde vid en tidpunkt, då man kanske ännu icke fått klart för sig genom inträffade olyckor, att man måste ägna större uppmärksamhet åt grunden. Det var olyckan vid Jonsered, som föranledde den geotekniska kommissionens tillsättande. Dess undersökning fortskred bana efter bana, och när man kom till Mora—Vänern, fann man, att man behöfde vissa grundförstärkningar, som man icke från början förutsett, ehuru jag icke tror, att dessa kunnat inverka på riksdagens beslut.

Ur dessa synpunkter tror jag, herr talman, att det vore klokt, om kammaren låte bero vid statsrevisorernas uttalande och icke gjorde något uttalande i överensstämmelse med herr Normans yrkande.

Herr Rydén: Herr talman! Jag begärde ordet för att, om denna kammare icke skulle gilla reservanternas uppfattning, det skulle finnas ett yrkande, att kammaren ville besluta lägga den av utskottet gjorda anmälan till handlingarna. Jag förekom i det väsentliga av herr kommunikationsministern beträffande granskningen av herr Normans inlägg, som icke bevisar någonting.

Varje människa, som varit med, då detta beslut fattades i riksdagen, vet, att köpet av Mora—Vänerns järnväg icke kommit till som ett vanligt affärsköp för att tjäna pengar, utan för att man skulle få den nedre delen av Inlandsbanan. När Inlandsbanan blivit färdig, tycker jag det är riktigt, som järnvägsstyrelsen gjort, att se till att få den nedre delen sådan, att den kan trafikeras med samma materiel som de andra delarna. Det har järnvägsstyrelsen klandrats för, men jag tycker, att man bör i varje fall draga sig till minnes, att järnvägen kostar i det skick den är efter förstärkningen 54,300 kronor per bankilometer, medan sträckan Svea—Brunflo kostar 136,700 kronor per bankilometer. Det är nära tredubbelt. Jag vill icke säga, att det är järnvägsstyrelsens förtjänst ensamt, att det skett, utan även andra faktorer ha inverkat, men man ser dock, att i stort svenska staten icke har anledning att pricka

Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)

järnvägsstyrelsen för den politik, som den fört i Mora—Vänern-frågan.

Herr Norman gjorde sig lustig över att jag sagt, att det var reservationer på var och varannan punkt i statsrevisorernas betänkande. För reservationerna har det förbrukats bokstäverna a)—n) i alfabetet och följaktligen halva alfabetet, men i fjol var det visst ännu större del av alfabetet, som var förbrukat för numrering av reservationerna.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Det bereder i allmänhet ingen överraskning, att höra statsutskottets ärade vice ordförande gå till försvar för järnvägsstyrelsen, men jag blev ändå ganska förvånad över att höra hans uttalande att styrelsen ifråga om skötseln av Mora—Vänerns järnväg avvärjt kritiken på ett sätt, som för varje oförvillat omdöme måste verka övertygande. Jag föranleddes att begära ordet för att som ortsrepresentant avlägga ett kort vittnesmål i denna sak.

Till en början skulle jag vilja säga, att jag tror, att det finns skäl att göra gällande, såsom statsrevisorerna hävdar, att det förstärkningsarbete, som företagits vid banan, skett i galen ordning. Den undersökning, som företagits, hade bort föregå själva förstärkningsarbetet. Jag tror vidare, att det finns skäl för att hävda den meningen, att personalökningen vid järnvägen blivit för stor, detta även med hänsyn tagen till den minskning, som på senaste tiden vidtagits. Minskningen bör bli ännu kraftigare för att stå i rimlig proportion till förhållandena, när staten övertog banan, och trafikens utveckling sedan dess.

Jag anser det slutligen vara min plikt att framhålla, att på åtskilliga områden i avseende å järnvägens förvaltning särskilt under kristiden kan konstateras något, som måste karakteriseras som slöseri. Statsrevisorerna ha pekat på en sådan sak, som jag skall beröra, nämligen uppförandet av Ryssåns station. Denna station betraktas allmänligen där uppe i bygden såsom en fullständigt skandalbyggnad. Ingen kan göra gällande, att det finnes behov av en sådan stationsbyggnad i vildmarken, som denna utgör, och även om man försöker så långt det är möjligt motivera byggnaden såsom en blivande mötesplats, så finnas där en del anordningar, som icke ur några synpunkter kunna försvaras. Bara en sådan liten detalj som att man inrättat en massa postfack på en plats, där ingen bor och ingen drömmer om att någonsin i världen inrätta postanstalt, är betecknande för systemet.

Allt detta gör att jag tycker, att man varit något för nitisk i den storartade rentvättning, som här skett. Efter den är emellertid herr Normans yrkande troligen utsiktslöst, och jag skall icke besvara kammaren med att göra något yrkande.

Herr Lithander: Herr talman! Jag trodde verkligen, att jag hade uttryckt mig på sådant sätt, att det även för herr Engberg skulle ha stått fullt klart vad jag avsett och så att han skulle ha

varit till freds. Jag vill säga, att jag beklagar, att en pressdebatt uppstått, på grund av statsrevisionens uttalande om tull- och traktatkommittén och att det därvid riktats inpass mot inbjudna gäster, något som icke varit statsrevisionens mening. Och jag vill säga, att hade statsrevisionen anat, att en sådan påföljd skulle uppkomma, hade den säkert avstått från att göra en sådan anmärkning, som skett men skett enbart på ekonomiska grunder utan att vara riktad mot någon särskild.

*Ang.
vissa i stats-
revisorernas
berättelse be-
rörda ämnen.
(Forts.)*

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på dels att kammaren måtte besluta lägga punkten till handlingarna, dels ock att kammaren måtte bifalla det av herr Norman under överläggningen senast framställda yrkandet; och beslöt kammaren lägga punkten till handlingarna.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.*

I en till riksdagen den 16 februari 1923 avlåten proposition, nr 62, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1923 ett belopp av 5,000,000 kronor;

2:o) att räntan för lån ur bostadslånefonden finge för tiden från och med den 1 januari 1923 tillsvidare utgå efter fyra procent;

3:o) att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omfördas besparingar ett belopp av högst 3,000,000 kronor finge användas för beredande av extra statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunderna; samt

4:o) att av nyssnämnda reservationsanslag och besparingar ett belopp av 10,000 kronor finge ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för slutförande av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 68, av herrar *Wahl* och *Tengdahl*;

nr 169, av herr *Asplund*; och

nr 170, av herr *Julin*; samt

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

inom andra kammaren:
nr 89, av herr *Granath m. fl.*;
nr 94, av herr *Pettersson i Köping m. fl.*;
nr 224, av herr *Fast*;
nr 225, av herr *Johansson i Uppmälby*;
nr 226, av herrar *Samuelsson och Karlsson i Grängesberg*;
nr 227, av herr *Samuelsson*; och
nr 228, av herrar *Hage och Samuelsson*.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herrar Samuelssons, Fasts, Wahls och Tengdahls, Petterssons i Köping m. fl. och Granaths m. fl. ovanberörda motioner nr II: 227, II: 224, I: 68, II: 94 och II: 89 medgiva,

1:o) att för ökning av statens bostadslånefond finge såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel disponeras för år 1923 ett belopp av 7,000,000 kronor;

2:o) att räntan för lån ur bostadslånefonden finge för tiden från och med den 1 januari 1923 tillsvidare utgå efter fyra procent;

3:o) att av det på extra stat för 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för uppförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omfördas besparingar ett belopp av högst 3,000,000 kronor finge användas för beredande av extra statsbidrag i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 16 februari 1923 angivna grunderna; samt

4:o) att av nyssnämnda reservationsanslag och besparingar ett belopp av 10,000 kronor finge ställas till ingenjörsvetenskapsakademiens förfogande för slutförande av vissa tekniskt-vetenskapliga undersökningar på byggnadsområdet.

II) att herr Asplunds och herrar Hages och Samuelssons ovanberörda motioner nr I: 169 och II: 228 icke måtte vinna riksdagens bifall;

III) att herrar Samuelssons och Karlssons i Grängesberg motion nr II: 226 icke måtte av riksdagen bifallas; samt

IV) att herr Julins och herr Johanssons i Uppmälby motioner, I: 170 och II: 225 ej heller måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåntaget voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Karl Emil Andersson och Olsson i Kullenbergstorp*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte — — — lika med utskottet — — — på byggnadsområdet;

II) att riksdagen med bifall till herr Julins och herr Johanssons i Uppmälby motioner, nr I: 170 och II: 225, måtte medgiva, att beslutet om nedsättning av räntan å lån från statens bostadslånefond finge i tillämpliga delar gälla även lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället i Mörby;

III) att herr Asplunds och herrar Hages och Samuelssons ovanberörda motioner nr I: 169 och II: 228 icke måtte vinna riksdagens bifall; samt

IV) att herrar Samuelssons och Karlssons i Grängesberg motion nr II: 226 icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Bergqvist*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Asplunds samt herrar Hages och Samuelssons i ämnet väckta motioner.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Efter den synnerligen hårda knivkastning i den högre politiken, som här förekommit, antar jag det är svårt för de återstående ledamöterna i kam-maren att komma ned till helt vanliga ärenden, faktiska saker överhuvud taget. Det nu föreliggande statsutskottsutlåtandet innefattar ju rätt många ämnen och har varit föremål för en hel del motioner, och jag skall taga mig friheten med herr talmannens tillåtelse att ett litet grand ingående ägna nu föreliggande del av utlåtandet ett uttalande.

Det är ju så, att det har varit tämligen omtvistat, med hur mycket staten skulle hjälpa till på egnahemsområdet. Vi började så smått, och sedan ha vi fortskridit i avseende å bostadsbyggandet så att staten gripit in mer och mer. Då är det klart, att åtskilliga, som byggt under värsta kristiden, sitta tämligen hårt nu. Det har ju varit ett starkt rop, att på många ställen i landet saknas det nödvändiga antalet bostäder. Det är därför klart, att staten har fått ägna mera uppmärksamhet åt denna fråga än den eljest kanske gjort. Här ha ju några år ställts till förfogande åtskilliga belopp. I fjol blevo 11 1/2 miljoner kronor utlånade till städer, som ville i sin ordning utlåna medel för bostadsbyggande. Dessa pengar togos ur rusedrycksmedelsfonden. I år är det en proposition om att 5 miljoner kronor av samma fond skola användas för ändamålet. I det fallet har utskottet ansett, att kanske något större behov förefanns än Kungl. Maj:t utgått ifrån, och då fondens behållning ansågs vara så stor, att den kunde låna ut mera medel, har utskottet enhälligt gått med på att medlen skola ökas till 7 miljoner kronor eller med 2 miljoner kronor mera än Kungl. Maj:t föreslagit.

Vidare kvarstår från den speciella fastighetsskatt, som i vissa kommuner utgått under åren 1920 och 1921, cirka 3 miljoner kronor, som icke ännu äro fördelade till dem, som byggt hus under kristiden och som förut åtnjutit bidrag av stat och kommun. Hur man skulle gå till väga med dessa medel ävensom mindre summor, som voro odisponerade av föregående års statsanslag för ändamålet, vållade avdelningen huvudbry. Det var icke tal om annat än att de skulle användas till de kommuner, som utgivit skatten. Det är självskrivet, att medlen icke kunde användas till andra kommuner, utan i första hand skulle de utgå till dem, där fastighetsskatten efter 2 pro mille

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.

(Forts.)

gått ut. Då visade det sig, att de, som under åren 1920—21 fått bidrag till byggnader, till dem hade endast kunnat fördelas ett genomsnitt av 8 % av byggnadskostnaden. Det visade sig också, när man jämförde indextalet på byggnadskostnader, att de två åren voro de allra högsta. Hur man än sökte jämka till det, kunde man icke komma förbi, att skulle man överhuvud taget hjälpa så att det märktes så kunde man icke gå utanför och intaga nya, utan man måste hålla sig till just dem, som en gång på grund av att de stått såsom mest berättigade fått det lilla statsbidraget. Man kan tvista om att man skulle gjort det på annat sätt, men jag kan försäkra, att hur man sökt tränga in i frågan har man icke kunnat komma till annat resultat än att det varit det bästa sättet, helst som det är uteslutet, att staten i fortsättningen kommer att utdela anslag på detta sätt, utan i och med att de tre miljoner kronor, som äro kvar, bliva förbrukade är detta anslag sannolikt för alltid borta.

Då gällde det vid fördelningen att efter Kungl. Maj:ts proposition det skulle vara så, att man skulle med 3 miljoner kronor förminska deras statsskuld, som fått lån under tiden 1920 till 1921, för att göra det möjligt för dem att kunna med minsta skuldsumma behålla sina fastigheter. Och jag tror, att det ligger någonting i det, men det skulle ha till följd, att de tre miljoner kronorna återigen inflyta till staten och att således 10 miljoner kronor bliva disponibla för kommunerna till understödjande av byggnadsverksamheten i form av lån. Vi blevo också tämligen snart ense därom, att det var ohållbart att bibehålla räntesatsen å de lån, som givits under kristiden med den högt uppskruvade ränta, som då fanns till följd av riksbankens räntepolitik, och vi gingo därför utan tvekan med på att sänka räntan tillfälligtvis, icke permanent utan från 1923 års början och tills vidare till 4 %. Så långt höll enigheten gott ihop.

Men så fanns det två motioner, en i första kammaren och en i andra kammaren, båda likalydande, den i första kammaren väckt av herr Julin och den i andra kammaren väckt av herr Johansson i Uppmälby. De gingo i huvudsak endast ut på, att det staten hade lånat till tjänstemannasamhället i Mörby för uppförande av byggnader på det området även skulle få löpa med billigare ränta, om staten överhuvud taget sänkte räntefoten för de övriga, som hade bostadslån. Ja, det visade sig då, att när vi började diskutera den saken, voro meningarna tämligen delade. Och ju längre det varade, dess mera kom jag ensam i avdelningen om den åsikten. Jag sökte dock se denna fråga från alla möjliga synpunkter, från alla möjliga utgångspunkter, och kunde ej finna annat, än att det var rimligt, att dessa statslån för dessa bostäder behandlades i räntehänseende precis likadant som de andra bostadslånen. Det var huvudsakligen tre skäl, som man anförde för, att man ej var beredd på ett sådant avgörande. Det ena var, att de, vilka det gällde, icke voro så ekonomiskt hårt utpumpade att man kunde kalla dem utfattiga. Det andra var, att man ej hade någon utredning i saken, och det tredje skälet var, att dessa dock stode i något annat förhållande än övriga, som fått dessa bostadslån.

Vad beträffar det första skälet, att de ej voro utfattiga, så tycker jag, att om man skall hjälpa en människa och göra honom något gagn, så skall man göra det innan han ekonomiskt rent av har kommit under isen, ty då blir det åtminstone svårare, om man skall göra något för honom.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Det andra skälet var, att man skulle ha utredning. Då får jag uppriktigt bekänna, att jag ej vet, vad man på detta område skulle kunna vinna, om man skulle få reda på mer, än man redan vet. Man vet, hur stora lånen äro. Man vet, när vederbörande fått dem, man vet räntefoten, och man vet, att det ojämförligt största antalet, som byggt där, äro statstjänstemän. Man vet också, att för detta samhälle i Mörby har icke staten anslagit ett enda öre, utan allt vad de där fått, ha de fått i form av lån som de skola förränta, till vägar och avlopp och allt möjligt. Det är något enastående. Jag har aldrig sett något sådant på annan ort. Och när man ser det, får man erkänna, att dessa personer tagit duktigt i, och jag tycker, att efter allt vad jag kunde räkna med, var det synnerligen dyra hyror, som de hade. Men naturligtvis kunna de i visst hänseende bo bra. Ja, då säger man, att de fått detta område upplåtet på statens mark. Ja, det ha de fått, bergsbackar och skog här och där men ingen samlad skog, och det var ju icke så värst bra tomter. Och så skall det beräknas tomträttsavgift av 25 öre per kvadratmeter, som utgångsvärde för de tomter, som tjänstemännen ha, och för de andra, ett fåtal, av 75 öre kvadratmetern. Det blir 2,500 kronor hektar för de tomter, som tjänstemännen ha, och 7,500 kronor för de andra tomterna. Ja, jag kan sannerligen icke se, att den där välviljan är så stor, helst som jag har mig bekant, att åkerjorden till samma kronodomän icke ger staten så mycket i inkomst, som de där bergsbackarna, per hektar. Och staten har icke gjort det bittersta direkt, mer än att den lånat dem penningar. Det har den gjort, och det kan vara rätt mycket, men de ha icke mankerat på något sätt. Då har jag svårt att se, att just därför, att de äro stats-tjänare, skola de i bostadshänseende behandlas sämre än de, till vilka staten eljest lämnat penningar till bostadslån. Eljest brukar det vara så att, om en enskild, som har en tjänare, gör något på ett område, han icke sätter ifråga, att denne tjänare skall behandlas sämre än andra. Jag kan ej förstå en dylik åskådning.

Går man vidare och ser till — vilket ju alltid är rätt — om det skulle kunna betraktas såsom något prejudikat och ha några konsekvenser, så är något sådant alldeles uteslutet. Här finnes icke något sådant samhälle mer än detta i Sverige och kommer helt säkert icke heller att finnas, ty där skall tagas i på allvar och det skall vara orädda män, som våga sig ekonomiskt på något dylikt. Sannerligen jag tror, att någon skulle ha gjort det nu. Men nu var ju samhället grundlagt något förut. Det är därför, som, när jag jämför det ena förhållandet med det andra på detta område, det är mig platt obegripligt, vilket skäl jag själv skall gripa till, om jag skall säga till dessa personer: »Nej, ni få icke beträffande edra bostadslån behandlas så, som staten behandlar andra personer i bo-

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

stadshänseende. Ni ha visserligen fått betala räntan på de penningar, ni fått som lån, från det ögonblick, då ni lyfte dem, men andra personer ha åtminstone sedan 1922 års början den fördelen att de ha ett år räntefritt, då de slippa betala den minsta ränta.» Detta ha ej dessa. Då tycker jag, att det skulle vara synnerligen underligt, om man på detta område skulle gå så hårdhänt fram, då nu dessa motioner äro väckta, att man säger: »Nej, där göra vi absolut ingenting.» Om jag gör en jämförelse på en annan linje, på vilken staten gått fram, det var nämligen under den värsta kristiden, så veta nog alla ledamöter i kammaren, hur det ropet hördes skarpt överallt, att staten finge skaffa sina tjänare, framför allt dem, som vore i lägre befattningar, bostäder. Det är omöjligt, sade de, att icke staten får bygga, liksom andra arbetsgivare, bostäder för dessa. Och det hördes hårt, detta rop. Och här anvisades stora anslag och voterades en massa penningar för ändamålet. Visserligen blevo icke alla de planerade byggnaderna uppförda, men en god del byggdes dock. Hur ställer det sig i dag med statens inkomster på dessa byggnader? Det är särskilt på en plats, där jag följt med detta. Jo, efter mycket trassel anses staten ha 3 $\frac{1}{4}$ % i inkomst på dessa hus nu. Det är betydligt sämre på åtskilliga andra håll. Det av mig avsedda är det bästa, jag kunnat leta upp. Men då äro icke husen brandförsäkrade och icke ett öre avsatt för reparationer, för skatter eller dylikt. Så kan icke den enskilde gå fram. Skulle alltså staten hava såsom på andra håll byggt för sina tjänstemän, hade det sannerligen blivit många gånger sämre affär, än om man sänker räntan till 4 % för byggnadslånen. Och det är klart, att det hade blivit en stor kapitalförlust också. Men här synes icke någon kapitalförlust ifrågakomma. Hela området är tomträttsområde. Det är statens egendom ännu alltsammans. Det blir nog en svår fråga i framtiden med den saken, men det är långt till dess. Men icke skall väl staten vara hårdare, just därför att det fortfarande är statens område.

När jag lägger allt till allt, vill jag ännu en gång understryka, att några klarare detaljer i detta avseende kan man ej få genom en utredning, utan man får inskränka sig till, att dessa personer i Mörby, som ha bostadslån, få behandlas som andra, vilka fått bostadslån. Eller skola de behandlas sämre? Jag anser mig ej kunna försvara, att de behandlas sämre, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, dock med den ändring, som innehålles i den av herr Andersson i Eliantorp och mig avgivna reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Fast: Herr förste vice talman! Jag skall begränsa mig så mycket som möjligt.

Den del av den av mig i detta ämne väckta motionen, som avser höjning av bostadslånefonden, har så till vida tillmötesgåtts, att

den summa, som begärts, har blivit höjd från 5 till 7 miljoner kronor. Det är klart, att jag måste förklara mig nöjd med det tillmötesgående, som utskottet visat.

Men däremot är det en annan del av motionen, nämligen den, som rör direktiven för de extra statsbidragen, där jag ej känner mig tillfredsställd med den av utskottet här givna behandlingen. Jag hade i motionen ansett, att även år 1919 skulle få komma med, då det gällde utdelning av de extra statsbidragen. Jag stödde min uppfattning på, att de siffror, som voro mig tillgängliga från min egen hemtrakt och andra håll, tydde på, att någon nämnvärd skillnad icke förelåg mellan år 1919 och åren 1920 och 1921 i detta avseende. Jag kom till den uppfattningen, att det vore befogat, även om man toge med 1918. Jag vill erinra om, att år 1918 var prisindex 328, år 1919 326, år 1920 336, år 1921 231. Nu säger man, att index icke är avgörande för byggnadskostnaden. Jag tror dock, att index är avgörande därvidlag. Utskottet anför, att kostnaderna voro lägre år 1919, därför att det fanns ett avtal inom byggnadsbranschen, som tillämpades till början av år 1920. Jag vill erinra om den omständigheten, att detta avtal icke verkade prisreglerande på det sätt, som utskottet ifrågasatt, och att det ej överallt tillämpades, utan att även högre pris tillämpades. Och jag är övertygad om, att det verkliga priset, vilket icke vore omöjligt att få fram, skulle visa, att de som byggt år 1919 ha haft samma omkostnader som de som byggt senare. Det är ur dessa synpunkter, som jag ansett, att det vore berättigat, om även år 1919 finge komma med.

Jag hade vidare ansett, att det är allt för snävt, att endast de, som erhållit lån eller subvention, skulle få komma ifråga i detta avseende. Nu säger man, att man kan icke gå längre. Det är så mycket beklagligare, som dessa icke erhållit någon hjälp av staten för sina egna hem. Nu har man från herr Asplund i första kammaren och från herr Hage i denna kammare yrkat på, att man skulle gå därhän, att man skulle lämna bidrag till dem, som erhållit kommunala lån. Skillnaden emellan deras och mitt förslag är ganska hårfin, och jag tror ej, att vi behöva tvista om den saken. Jag har i varje fall, då jag läst åtskilliga handlingar rörande en del, som byggt år 1919, och som falla utom ramen av den kungl. propositionen, och som jag avsett att hjälpa, funnit deras läge vara av den beskaffenhet, att jag ej kunnat underlåta att bringa detta inför riksdagens prövning.

Jag vet, att det är lönlöst att framställa något yrkande om ändring i statsutskottets hemställan, men jag anser mig, herr talman, med den kännedom jag har om dessa människors verkliga nödläge, skyldig att framställa ett annat yrkande än statsutskottets, och jag ber att få framställa yrkande om bifall till utskottets hemställan med den förändring i tredje punkten, som innefattas i motsvarande punkt i den av mig väckta motionen.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Här ha framställts yr-

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)

kanden i två olika riktningar, som skilja sig från utskottets förslag. Vi ha inom avdelningen sökt beakta alla de synpunkter, som från motionärernas sida framhållits, och jag tror, att man överhuvud kan säga, att det resultat, vartill utskottet kommit, är det bästa, som f. n. kan ernås.

Vad först angår herr Olssons i Kullenbergstorp reservation angående nedsättning av räntan även för tjänstemannasamhället i Mörby, har jag för min del tidigare varit tveksam, men det har av alla inom utskottet, som haft sig bekant, hur det förhåller sig, ansetts, att det ej funnes skäl att vara med om en sänkning. Dessa byggnader ha tillkommit under andra förhållanden än de, för vilka staten här lämnat lån, och det är också andra förhållanden som gälla om tomtupplåtelse i fråga om dessa byggnader eller egna hem. Det är endast vad jag hört uppgivas. Och jag tror, att det är riktigt. Men jag har ej kunnat inhämta bestämda uppgifter i detta avseende. Jag skall därför ej ge mig in i en vidlyftigare polemik mot herr Olsson. Hans sympatier för dessa där ute äro mycket beaktansvärda, men det torde vara lämpligare, att de komma fram i annat sammanhang, då man kan få klart för sig, hur det förhåller sig med egnehems-samhället i Mörby.

Vad angår herr Fasts yrkande, att de 3 miljoner, det är fråga om att lämna som bidrag, skulle slås ut på ännu större antal egnehemsbyggare, än som föreslås i den kungl. propositionen, ha vi ansett oss icke kunna vara med därom, för det första därför, att de belopp, som kunna lämnas, bli så ringa, att det kan ifrågasättas, om de bliva av stort värde, då det gäller att hjälpa dessa ur de bekymmer och svårigheter, som de råkat i. Skulle man nu draga in flera årsklasser, är det klart, att det blir ännu mindre belopp, som kunna delas ut. De, som byggde åren 1918 och 1919, fingo subvention och lån efter andra grunder än de, som byggt senare. De fingo enligt riksdagens beslut $\frac{2}{3}$ av den verkliga byggnadskostnaden. Beträffande de subventioner, som lämnats ut av de senare beviljade medlen, har den högsta procentsatsen endast varit 15 %, men det har upplysts, att 15 % endast utlämnats till sådana, som byggt i Stockholm; i övriga fall har det endast utgått 8 %. Då förstär man, att de, som byggt under dessa senare år, komma att stå ungefär lika illa till i fråga om betalning av ränta och amortering som de, vilka byggt tidigare, om icke rent av sämre, därför att de fått vidkännas högre byggnadskostnader och fått mindre subvention. Således ha vi ansett, att när man icke hade större belopp än dessa 3 miljoner kronor, fanns det ingen möjlighet att kunna vara med om att sträcka ut rätten till erhållande av understöd längre, än som i den kungl. propositionen föreslagits.

Det är dessa synpunkter, som huvudsakligen gjort sig gällande, när vi behandlat denna fråga, och det är dessa motiv, på vilka vi grundat vårt ståndpunktstagande. Jag tror, att kammaren gör synnerligen klokt i att här bifalla utskottets förslag och icke göra någon avvikelse vare sig i ena eller andra riktningen. Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman! Trots herr Janssons anförande vågar jag likväl påstå, att här finnas starka skäl att besluta i enlighet med den motion, som väckts av herr Fast. Det är ju nämligen så, att man har en mycket stark känsla av att förutom dem, som här skulle hjälpas enligt utskottets förslag, existerar en hel massa bostadsbyggare, som icke fått statsunderstöd men ändå vågat sig på att bygga. Man måste med avseende på dessa säga, att de bidragit till borttagandet av bostadsbristen på samma sätt som de andra, som byggt med statsunderstöd. Deras verksamhet har varit lika samhällsnyttig, när det nu uppstod bostadsbrist, som deras, vilka byggt med anslag från staten. Man skulle till och med kunna säga, att de varit mera vågsamma i sin verksamhet, när de vågat sig på att bygga utan att vara säkra om att få statsanslag. Trots att man visserligen kan anför det avslagsskälet, att skola de också komma i åtnjutande av detta anslag, blir det så mycket mindre för de andra, så vågar jag likväl säga, att det finns mycket starka skäl för att även dessa människor skola få någon del av detta anslag. Därvid är särskilt att märka, såsom jag påvisat i min motion, att dessa bostadsbyggare, som icke fått statsanslag, komma icke att bli hjälpta, när det gäller nedsättning av räntan, utan de komma troligen i de flesta fall att fortfarande få betala den högre räntan. De ha icke fått hjälp förut, och de komma icke att bli hjälpta härnäst.

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Jag har beaktat denna sak i den motion jag väckt i denna kammare och som väckts av herr Asplund i första kammaren, och som bekant har biskop Bergqvist i statsutskottet reserverat sig till förmån för denna motion. Men för att det icke skall bli alltför många yrkanden, skall jag, då herr Fasts motion i stort sett innehåller det samma, som jag föreslagit, för min del be att få yrka bifall till denna motion. Men om det icke skulle gå att få igenom den — och det går naturligtvis icke — skulle jag vilja säga, att man borde väl åtminstone kunna vara med om på det håll, där man utreder dessa saker, att undersöka möjligheten att ett kommande år eventuellt göra något i denna riktning. Det kan ju tänkas, att det kommer bättre tider, att de tillgångar, som kunna disponeras för detta ändamål, bli större ett annat år, och att man då kan övergå till att göra något för att hjälpa även dessa andra människor, som nu uteslutas från möjligheten till hjälp.

Med uttalande av denna förhoppning skall jag alltså be att få sluta mitt anförande med att hemställa om bifall till det yrkande, som här framställts av herr Fast.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr förste vice talman! Jag har motionerat till förmån för dessa tjänstemän, som byggt vid Mörby, för att de skola bli delaktiga av den räntenedsättning, som skall kunna ske enligt Kungl. Maj:ts proposition. När denna proposition kom, visade det sig, att den icke omfattade dessa statstjänare, som ha byggt ute vid Mörby. Jag vill säga som min personliga uppfattning, att jag hade knappast väntat, att statsutskottets majoriet skulle komma att ställa sig helt avvisande mot detta enligt min mening fullt be-

Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.

(Forts.)

rättigade krav. Det är ju så, att dessa personer icke fått någon som helst lindring i sina lånevillkor. De äro dock statens tjänare, och i en tid, då man hade svårighet att skaffa bostäder, var det många, som nödgades bygga där ute och som helt säkert nu få gå ifrån sina hem. Herr Olsson i Kullenbergstorp sade, att man i utskottet framhållit, hurusom de icke äro utfattiga. Det kan ju vara sant, men dessa byggnader äro så kolossalt dyra, och när de byggts under kris-tiden av folk, som icke haft annan möjlighet än att låna, tycker jag att det hade varit en gärd av rättvisa, om man likställt dem med de övriga, som nu få lindring.

Nu är det väl icke stora utsikter, att reservationen segrar. Det är visserligen ingen medlem av regeringen nu här närvarande, men jag vill i alla fall göra den hemställan, att, om icke deras önskemål nu kunna bli tillgodosedda, Kungl. Maj:t måtte taga deras sak i övervägande och bringa rättvisa, ty jag anser, att det ligger en orättvisa i den kungl. propositionen, då de icke kommit med. Det är detta jag velat rätta genom min motion.

Jag skall icke förlänga debatten i denna sena timme utan ber att få yrka bifall till den av herrar Andersson i Eliantorp och Olsson i Kullenbergstorp avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Sjöblom* och *Hermelin*.

Herr **Jansson** i Falun: Jag skall endast be att få rätta en felsägning i mitt förra anförande. Jag sade, att statssubventionen utgått med två tredjedelar av byggnadskostnaderna i stället för med en tredjedel. Jag har velat påpeka detta, för att ingen skall tro, att jag avsiktligt nämnt en för hög siffra.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav till en början propositioner med avseende å punkten I), nämligen på dels bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock bifall till det av herr Fast under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan i förevarande punkt av kammaren bifallen.

Vidare blevo efter av herr förste vice talmannen särskilt beträffande var och en av punkterna II) och III) därå framställda propositioner utskottets förslag i dessa punkter jämväl av kammaren bifallna.

Slutligen gav herr förste vice talmannen propositioner i fråga om punkten IV), nämligen på dels bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten II) av den utav herrar Karl Emil Andersson och Olsson i Kullenbergstorp avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV av utskottets förevarande utlåtande nr 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang. lån till
främjande av
bostads-
produktionen
m. m.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i punkten II av den utav herrar Karl Emil Andersson och Olsson i Kullenbergstorp avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 102 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för åstadkommande av förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarrätten och dess verksamhet under budgetåret 1923—1924; och yttrade därvid:

*Ang. anslag
till kammar-
rätten.*

Herr Kilbom: Herr talman! Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk många minuter. Jag vill emellertid, innan detta anslag beviljas, passa tillfället att säga ett par ord om en sak, som jag vet åtminstone bland vissa yrkesgrupper och vissa enskilda individer är mycket påtalad, nämligen kammarrättens arbetstakt. Jag vet, att det förekommer massor av fall, då kammarrätten ligger på ärendena i tre, fyra år, och att denna arbetstakt medför för dem det drabbar synnerligen svåra ekonomiska konsekvenser. Jag har till exempel från droskchaufförkåren här i Stockholm fått meddelande om att en del chaufförer år 1919 blevo av härvarande taxeringsmyndigheter upptaxerade till mycket större inkomst, än de hade åtnjutit. Det sägs i en liten promemoria, som jag fått, att ett hundratal fått sina taxeringar förhöjda med belopp, som i vissa fall till och med överstiga den inkomst, vederbörande deklarat haft. Av handlin-garna framgår, att en chaufför, som deklarerat för 2,800 kronor och angivit skälen för att hans inkomst icke var större, ändå taxerats till ett belopp av 6,000 kronor. En annan, som uppgivit sin inkomst till 3,700 kronor, har likaledes fått sin taxering avrundad uppåt till 6,000 kronor. En tredje, som endast under halva året arbetat inom detta yrke och som i sin deklaration upptagit såväl den inkomst, han haft såsom chaufför, som den, han haft av sitt övriga arbete, och därigenom kommit upp till en summa av 4,000 kronor, fick sin taxe-

Ang. anslag
till kammarrät-
ten.

(Forts.)

ring höjd på det sättet, att först taxerades hans inkomst såsom chaufför till 6,000 kronor, och sedan lade man till den deklarerade inkomsten från hans föregående arbetsanställning och kom därigenom upp till en summa dubbelt så hög som den inkomst, han verkligen åtnjutit. Förhöjningar på 2,000 à 3,000 kronor voro vanliga och knappt någon slapp undan med mindre än ett tillägg av 1,000 kronor. Detta överklagades på sin tid inför prövningsnämnden i Stockholm, och det skickades intyg från arbetsgivarna, att inkomsten verkligen icke hade varit större, än vad vederbörande upptagit i sin deklaration. Resultatet blev: »enär klaganden icke företett bevisning, att hans inkomst blivit för högt upptaxerad, har prövningsnämnden icke funnit skäl föreligga till ändring av taxeringsnämndens beslut». Trots att sålunda en person företar intyg av sin arbetsgivare, att han icke tjänat mer än så och så stort belopp under året, förklarar prövningsnämnden, att anledning icke föreligger till ändring av taxeringsnämndens beslut. Jag kan då verkligen icke finna annat än att när prövningsnämnden, liksom också taxeringsnämnden, gått tillväga på det sättet, förefaller det, som om det vore skäl i att litet närmare titta efter, om man icke kommit in på galen väg. Jag måste också tillägga, att det skildrade förfaringssättet synes mig så mycket mera underbart, som man vet, att det drabbar arbetare, framför allt yrkesgrupper som chaufförer och dylika, under det att andra — juridiska personer t. ex. — på mycket tvivelaktiga grunder kunna få sina taxeringar nedsätta med miljontals kronor. Man må väl ändå i all rimlighets namn förstå, att något dylikt icke i längden kan få fortgå, om icke arbetarklassen också ifråga om förfaringssättet på detta område skall få den uppfattningen, att lagen är till, för att »den rike skall slippa undan och den fattiga klämmas efter».

I dessa fall från år 1919 — alla de taxeringar jag nämnt gällde det året — har man gått till kammarrätten. Vederbörande ha dock fått betala skatt för en inkomst, som är ända till 4,000 kronor högre än den de åtnjutit. Det är klart, att för en arbetare med en liten inkomst och en, i varje fall i förhållande till inkomsten, stor familj att försörja, är det av stor vikt att få skatteärendet snarast och rättvist avgjort i kammarrätten och den för höga skatten återburen, i stället för att han nu måste vänta på avgörandet i fyra, fem år och kanske ändå, när avgörandet kommer, få samma utslag som från prövningsnämnden eller att vederbörande icke funnit skäl att ändra taxeringsnämndens beslut. Ty man vet, att i sådana fall som dessa och andra liknande pläga icke övermyndigheterna ändra, vad undermyndigheterna gjort, därför att de besvära sig i regel aldrig med att ordentligt gå igenom handlingarna och sätta sig in i, om till äventyrs rättssynpunkter finnas för klagandenas yrkanden.

Herr talman, jag har velat anföra detta, och jag måste tillägga, att därest ingen rättelse kommer till stånd — det gäller närmast i fråga om kammarrättens arbetstakt — så är det ännu viktigare tillse det taxeringsnämnderna liksom också prövningsnämnderna förfara på ett rättvisare sätt än nu är fallet. Det är för övrigt icke en dag för tidigt att vederbörande myndigheter ägna sin omsorg åt en

rättvisare skattefördelning, d. v. s. skatternas läggande på de kategorier av samhällsmedborgare som ha möjlighet att bära dem.

*Ang. anslag
till kammar-
rätten.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Herr talman! Det är riktigt, som den siste talaren anförde, att det dröjer länge, innan klagandena få sina ärenden avgjorda, och det icke blott i kammarrätten utan även i regeringsrätten. Den framställning, som legat före till utskottets omprövning och som kammaren nu går att fatta beslut om, den innehåller ju också vissa förslag till förändringar och förenklingar i kammarrättens arbetsmetoder.

När detta ärende från Kungl. Maj:ts sida remitterades till kammarrätten, avstyrkte kammarrätten vissa av de förslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Utskottet har nu, utan att, såsom utskottet säger, vilja taga ståndpunkt i frågan, så att säga återförvisat den till Kungl. Maj:ts förnyade övervägande. Detta yttrande innebär egentligen, att den utredning, som redan är verkställd, icke är fullt uttömmande, och att utskottet alltså anser, att den skall göras ännu mångsidigare. För min del vill jag säga, att det ligger en ofantligt stor vikt på att vi icke slösa bort någon onödig tid för att igångsätta nya utredningar. Jag är övertygad om, att om Kungl. Maj:t fullföljer den strävan, som under min cheftid för departementet påbörjades, skall det bli möjligt att få ärendena avgjorda i kammarrätten i en något hastigare takt än hittills, och jag är därför icke riktigt enig med utskottet i fråga om dess här indirekt uttalade farhågor för att man skall gå fram för hårt i föreliggande fråga.

Jag måste säga till den siste talaren, att det naturligtvis icke enbart är beroende på arbetstakten i kammarrätten och i regeringsrätten, att vederbörande klagande får vänta i tre å fyra år, utan det är helt enkelt beroende därpå, att klagomålen hava tre- och fyradubblats i antal under de senare åren, och det är i sin tur förnämligast föranlett av krigstidslagstiftningen och därav följande förändringar i skatteförordningarna. Detta är en av de väsentligaste anledningarna till att klagomålens antal skjutit i höjden. Sedan är det en sak som kommit till och som i väsentlig grad inverkar såväl på kammarrättens som på regeringsrättens arbetsbörda, och det är ett beslut, som riksdagen fattade 1921, då riksdagen icke enbart nöjde sig med att bifalla en av Kungl. Maj:t gjord framställning angående viss ändring uti skattelagstiftningen, utan rentav beslutade en retroaktiv tillämpning därav. Detta beslut har kostat svenska staten många, många miljoner kronor och förorsakat en oerhörd mängd arbete för de ämbetsverk, som haft att utreda dessa förhållanden. Man får därför icke utan vidare skylla allt på de arbetande verken för vad som här inträffat, utan riksdagen har även sin anpart däri.

Sedan sade herr Kilbom, att ärendena skulle avgöras rättvist. Så långt jag kan bedöma, kan icke vare sig kammarrätten eller regeringsrätten beskylldas för att hava fattat sina ståndpunkter med hänsyn till ärendenas omfattning eller den klagandes ställning, utan de ha fattat sina ståndpunkter och beslut med hänsyn till lagstiftning och praxis.

Ang. anslag
till kammarrätten.
(Forts.)

När slutligen herr Kilbom säger, att man skulle lägga skatterna så, att det drabbade folk efter deras förmåga att bära dem. så är det klart, att detta är riktigt och rätt. I den lagstiftning i fråga om skatteproblemet, som kom till stånd år 1919, blevo faktiskt dessa synpunkter beaktade i så pass hög grad, att skatteavvägningen är någorlunda väl gjord i fråga om *statsskatten*. Vad kommunalskatteproblemet beträffar, skall jag icke upptaga det till behandling, därför att detsamma, när det sista gången var uppe här, endast ordnades provisoriskt av skäl, som jag här icke behöver ingå på. Men jag vill säga, att i fråga om *statsskatten* är det faktiskt icke riktigt korrekt att påstå, att avvägningen icke är någorlunda väl genomförd i förhållande till de olika skattedragarnas förmåga att betala skatt. Sedan skatteavdragen gjorts fluktuerar skatteskalen i närvarande stund från 5: 75 till 26 per 100 kronor, skatteökningen synes sålunda verka i förhållande till inkomsten.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan, men jag har velat påtala det av utskottet här gjorda uttalandet i motiveringen, som om Kungl. Maj:t läser det alltför bokstavligt, skulle kunna leda till, att det dröjde ännu ett år, innan kammarrätten komme att få en annan arbetstakt, såsom ursprungligen avsetts i det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt till riksdagens prövning.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Med anledning av herr Thorssons yttrande beträffande det lilla försiktiga uttalande, som utskottet här gjort, får jag för min del säga, att jag tror, att herr Thorsson har läst det annorlunda, än vad utskottet avsett.

Herr Thorsson talade om, att utskottet har återförvisat ärendet till förnyad utredning. Det står icke så, utan utskottet har endast sagt: »Utan att ingå i närmare prövning av detta spörsmål får utskottet uttala önskvärdheten av att, innan åtgärden i fråga vidtages, lämpligheten av densamma underkastas förnyat övervägande.» Det är ju icke avsett, att man skall på vanligt sätt underkasta frågan en ny utredning, utan detta uttalande har tillkommit på grund av mycket starka betänkligheter mot den organisation av respektive rotlar, som Kungl. Maj:t föreslagit, och det har icke varit möjligt för utskottet att ingå i en så noggrann prövning angående detta, att man velat intaga en bestämd ståndpunkt i denna sak, utan man har endast i den delen reservationsvis velat uppmana Kungl. Maj:t, att till de anmärkningar från kammarrättshåll, som gjorts mot Kungl. Maj:ts förslag, taga den hänsyn, som Kungl. Maj:t anser dem över huvud taget förtjäna. De orden äro således icke avsedda att tolkas i den stränga bemärkelse, som herr Thorsson gav uttryck åt.

I övrigt torde väl intet vara att tillägga, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har icke yttrat mig om, var på arbetstakten är beroende, men det är orimligt, att klagandena skola vänta på svar i fyra års tid, såsom förhållandet varit i de

fall, jag berört. Jag tvivlar icke på, att det kan anföras rimliga förklaringar till den dåliga arbetstakten, men jag har velat i detta sammanhang påtala detsamma och velat framhålla, att så får det icke fortsätta.

Ang. anslag
till kammar-
rätten.
(Forts.)

I övrigt skall jag i dag icke yttra mig om, huruvida avvägningen av skattesatserna med hänsyn till de större och mindre inkomsterna är riktig, på vilket jag dock tvivlar. Jag blott inkas-serar, att herr Thorsson finner det vara lämpligt att hålla ett lovtal över denna avvägning. Jag har blott sagt, att när statens och kommunernas skattebehov är så stort som nu, är det lämpligt, att klämma efter, där det finns möjligheter, t. ex. husägare och en hel mängd andra, som, om jag icke misstar mig, många gånger slippa undan med rätt ringa belopp i skatter.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 37, i anledning av väckt motion om upphävande av spannmålstullarna.

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 125, hade herrar Lövgren och Bärg i Katrineholm föreslagit, att riksdagen måtte besluta upphäva tullsatserna för samtliga de varuslag, som fölle under rubrikerna 74—79 b i gällande tulltaxa.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Lövgren*;

av herrar *Lithander* och *Heyman*, i fråga om motiveringen; samt

av herrar *Wigforss*, *Björnsson*, *Sköld*, *Johan Gustaf Carlsson*, *Björklund* och *Granath*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Lövgren: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! Varje gång man väcker förslag om borttagandet av några tullsatser. mötes man utav ett argument ungefär som detta: i ett solidariskt tullsystem kan man icke vidtaga en enstaka ändring, utan skall man ändra någonting, så får man ändra över hela linjen. Jag har emellertid tillsammans med en annan ledamot av kammaren vågat framföra en motion om slopande av spannmålstullarna, och det är framför allt två skäl som gjort, att jag vågat framföra denna motion i år.

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spann-
målstullarna.
(Forts.)

Det första och det för mig viktigaste skälet är, att vi ha en oerhört stor exportindustriarbetaregrupp här i landet, som får åtnöja sig med löner, som noga motsvara priset på världsmarknaden för de varor, som de tillverka, d. v. s. sina löner få de tilltvinga sig i konkurrensen med världsmarknaden, men de äro tvungna att betala sina livsmedel högre än exportindustriarbetarna och andra industriarbetare i länder, där tullarna icke äro så svindlande höga som här i landet. Det är det viktigaste skälet för mig, och jag skall i denna sena timme icke ingå på någon längre argumentering. Argumenten äro för övrigt så kända i denna fråga, att vi kunna dem utantill de allra flesta.

Det andra skälet är, att från ledande håll inom bondeförbundet har man framfört det påståendet — och det har icke jävats — att bönderna ingalunda få något eller i varje fall ingen väsentlig del av spannmålstullarna, utan att spannmålstullarna hamna i fel ficka. Om så är fallet, förefaller det mig, som om det skulle vara ett mycket starkt skäl, att göra en revision på denna punkt, även om vi ha ett solidariskt tullsystem, som det heter. Jag skall be att få läsa upp ett brottstycke ur ett anförande, som professor Wohlin i första kammaren vid ett tillfälle haft. Han säger i detta anförande: »Det anfördes av en ärad talare under årets remissdebatt att kvarnföreningens medlemmar under tiden efter den 1 oktober lyckats taga ut tullskyddet å mjöl i så hög grad, att av mjöltullen, 11 kronor och 25 öre, knappast mera än en krona tillkommit producenterna, under det att kvarnföreningens medlemmar tillgodogjort sig resten. Man måste givetvis, vilken åsikt man än hyser beträffande vår spannmålstulls avpassning samt beträffande frågan om glidtull eller fast tull, ställa sig synnerligen förvånad inför detta faktum. Det kan också erinras om, att denna industriella trust under år 1919 hade i nettovinst 7,100,000 kronor eller 32,3 procent på aktiekapitalet, vilket emellertid under närmast föregående åren ökats genom gratisaktier med 4,325,000 kronor. Under 1920 utgjorde nettovinsten 21,5 procent av aktiekapitalet. Detta sistnämnda kapital hade emellertid under åren 1915—1919 ökats genom gratisemissioner till ett sammanlagt belopp av 5,335,000 kronor. Lägges härtil den summa, som under tiden före 1911 tillförts aktiekapitalet genom gratisaktier, eller 1,600,000 kronor, skulle — under förutsättning att inga andra gratisemissioner förekommit — det kontant inbetalda aktiekapitalet år 1920 hava utgjort 16,386,000 kronor. Nettovinsten för detta år skulle följaktligen utgöra 30,6 procent å det kontant inbetalda aktiekapitalet och utdelningen till aktieägarna 22,5 procent av samma kapital. Inalles hava 18 miljoner kronor eller 59,1 procent kontant utdelats till aktieägarna. Återstoden eller 12,500,000 kronor har använts till företagets konsolidering. I dessa tider, när större delen av det svenska näringslivet arbetar icke endast utan vinst men med betydande förlust, är det rätt anmärkningsvärt, att vi här ha framför oss en industriell trust, som lyckats genom skicklig ledning åt sig bevara så stora belopp av detta för det svenska jordbruket avsedda tullskyddet och så stora belopp av den för de svenska konsumenten-

terna avsedda prissänkningen, som här genom dessa ur trustlagstiftningskommitténs betänkande hämtade siffror visats.» När man således från ledande håll inom bondeförbundet framför den meningen, att producenterna icke få någon väsentlig del av spannmålstullarna, måste jag naturligen fråga mig, om det kan vara rimligt att bibehålla en tullsats, som icke fyller sitt syfte, utan vars belopp hamnar i fel ficka. Utvecklingen är för resten, sådant som systemet är här i Sverige, den, att det överhuvud taget visar sig omöjligt att få någon tullsats sänkt, men varje riksdag företager alltid höjning av någon tullsats. Resultatet av detta blir, att med det solidariska tullsystem, sådant som vi nu ha, kan det överhuvud knappast komma i fråga någon sänkning av tullsaterna, men däremot förekomma tid efter annan viss höjning, belysande blott den gamla satsen, att, om en viss potentat får ett finger, tar han snart hela handen.

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.
(Forts.)*

Jag måste för en gångs skull instämma med herr Lithander, då han frågar om tull- och traktatkommittén icke någon gång blir färdig med sin utredning, så att vi verkligen komme fram till en revision av tullsystemet i hela dess utsträckning. Men även om icke ett förslag härom föreligger vid detta års riksdag och vi kunna taga ståndpunkt till frågan i dess helhet, menar jag, att i det läge, som denna del av tulltaxan faktiskt ligger vid detta års riksdag, man borde kunnat komma fram till att bifalla min motion. Nu har det emellertid icke blivit fallet, utan till och med socialdemokraterna ligga på högerns gamla skyttelinje om bibehållande av tullsaterna. Det har i utskottet framförts ett förslag från de övriga socialdemokraterna om att man skulle sänka mjöltullen med 75 öre för att därigenom träffa kvarnringen, som synes utgöra en — jag tror icke jag tar till för starkt — förbannelse för detta lands jordbruk. Men då har visat sig det egendomliga förhållandet, att jordbrukets representanter i utskottet icke velat reflektera på denna sänkning av mjöltullen, detta beroende väl därpå, att de anse kvarnringen vara en slags välgörenhetsinrättning. Jag skall emellertid icke gå in på detta kapitel utan överlämna det åt dem, som skrivit denna reservation, och ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Röing: Herr förste vice talman! Vore jag samma dogmatiska frihandlare som t. ex. herr Lindman är dogmatisk protektionist, skulle jag naturligtvis använda detta tillfälle att yrka bifall till herr Lövgrens motion, vilket herr Lindman alltid brukar göra vid behandlingen av olika förslag om förhöjda tular. Men jag har icke en dylik uppfattning, utan jag anser, att bevillningsutskottet i sin motivering framfört tillräckligt bärande skäl för sitt yrkande om status quo även ifråga om de nu utgående tullarna på malen och omalen spannmål.

Den siste ärade talaren framhöll två huvudskäl, varför han framställt sitt yrkande. Det ena huvudskälet var det kända förhållandet, att framför allt våra exportindustriers arbetare lida svårt av tullarna på malen och omalen spannmål. Ja, det är sant och visst, men, herr Lövgren i Nyborg, dessa arbetare lida ävenledes

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spann-
målstullarna.
(Forts.)*

av de nu utgående industritullarna på en mängd nödvändighetsartiklar som t. ex., på kläder, på skodon och på en hel mängd andra produkter. Man frågar sig då, varför icke herr Lövgren i så fall ansett lämpligt att även ägna sin uppmärksamhet åt detta förhållande. Då jordbruket belastas med tullar å olika industrialster, varav jordbruket är i oavvisligt behov, så borde det vara uppenbart för var och en, att riksdagen knappast annat än under alldeles exceptionella förhållanden kan borttaga spannmålstullarna och samtidigt bibehålla industritullarna. Vill riksdagen ha en revision av tulltaxan i frihandelsvänlig riktning, bör riksdagen icke vidtaga en sådan åtgärd, innan en ingående utredning är utförd, varigenom riksdagen kan vidtaga vissa sänkningar av betydelsefulla industritullar samtidigt som riksdagen vidtager sänkning i spannmålstullarna.

Dessutom återgav herr Lövgren i Nyborg såsom ett andra huvudskäl för sin ståndpunkt de uttalanden, som den nuvarande handelsministern i fjol hade under en debatt i första kammaren. Jag saknar, herr talman, anledning att vid denna sena timme ingå i bemötande av den nuvarande handelsministerns yttrande vid detta tillfälle. Jag tillåter mig likväl påpeka, att den siste ärade talaren enligt min uppfattning gjorde sig skyldig till ett misstag, när han påstod, att väl ha under de sista riksdagarna en mängd tullar höjts, men däremot inga tullar sänkts. Man kommer nog sanningen närmast, åtminstone då man talar om skyddstullar — och det är endast i fråga om skyddstullar, som herr Lövgren motionerat, och icke om förändrade finanstullar, — man kommer säger jag, sanningen närmast, om man påstår, att riksdagen konsekvent ställt sig på ståndpunkten status quo och varken företagit någon tullhöjning eller tullenedsättning. För två år sedan gjordes ett försök att under ett år förändra maximigränsen för glidtullen å spannmål, men det försöket lämnade som bekant ett resultat, som var allt annat än tillfredsställande.

Jag ber, herr förste vice talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hermelin: Herr förste vice talman! Jag tror mig aldrig hava i denna kammare uppträtt och talat i en tullfråga och särskilt icke i frågor om jordbrukstullar. Anledningen har varit en känsla, att det vore tämligen trööstlöst att med den uppfattning, som nu råder i riksdagen, komma någon vart i dessa frågor. Då jag nu emellertid med herr förste vice talmannens tillstånd begärt ordet för att säga något i denna fråga, är detta beroende därpå, att föreliggande fråga ligger på ett mera allmänt plan. Det gäller spannmålstullens »vara eller inte vara». Jag ber då att först få säga, att när i kammaren frågor diskuterats angående jordbrukstullar, har det i regel ifrån dem, som bekämpa dessa, talats om tullar »för jordbrukarna», om skydd för »de besuttne i samhället», och man kanske mången gång glömmer den egentliga innebörden i frågan, nämligen skydd »för det svenska jordbruket». I det avseendet ber jag att få upprepa de ord, som utgöra ingressen i den motion, som i år är avgiven i

denna kammare, motionen nr 120 i samband med utförselbevisen för spannmål, där det i ingressen säges: »*Det torde vara en för vår självförsörjning och vårt oberoende riksviktig angelägenhet, att inom vårt land garantier skapas för odling av spannmål, särskilt vad denna avser brödsäd. Statsmakternas ingripande härvidlag måste alltid påräknas. Detta bör främst inrikta sig på att vid konkurrensen från utlandet å spannmål kunna tillförsäkra de svenska odlarna sådant försäljningspris på den inhemska marknaden, att detta dels kan stå i en rätt relation till gängse inom landet varande produktionsförhållanden etc.*»

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.*
(Forts.)

Ja, herr förste vice talman, det är mot denna bakgrund, som jag vill se denna fråga. Det är skyddet för jordbruksproduktionen. Jordbrukarna hava att därefter anpassa sig såsom det lämpligast kan vara. Den motion, som nu här föreligger, avser spannmålstullarnas upphävande. Motiveringen ha vi hört. Jag skall icke upprepa den. Dess bättre har nu bevillningsutskottet avstyrkt motionen men med upptagande av den vanliga frasen, som även en av motionärerna nyss erinrade, att man icke skulle gå tull- och traktatutredningen i förväg, och detta säger utskottet bör alldeles särskilt tagas i betraktande då det gäller spannmålstullarna. Nu tror jag för min del, att tull- och traktatkommittén har lagt dessa tullfrågor tämligen å sido, så att de för närvarande kanske icke ens äro föremål för någon kommitténs ingående prövning, fastän kommittén borde ha kännedom om det tämligen aktuella nödläget för jordbruket. Emellertid finns nu vid utlåntandet fogad en reservation av nog så framträdande innehåll. Då denna reservation tar sikte på *en sänkning* av mjöltullen, kan det vara frestande att få göra en jämförelse med de uttalanden, som äro gjorda i den av mig nyss återopade motionen nr 120, där det åter talas om att hjälpen beträffande tullagstiftningen skulle var *en höjning* av mjöltullen. Reservanterna säga, att här gäller det en åtgärd, syftande till att avskaffa kvarningens monopolställning på den svenska brödspannmålsmarknaden, och hänvisar då givetvis på det förhållande, som är organiserat inom den s. k. kvarntrusten eller kvarnindustrien. De bygga på en utredning, som är bilagd reservationen — vem som verkställt denna utredning, det ange icke reservanterna och sålunda ej heller vem som är författaren — de ha byggt, som sagt, på denna utredning, vilken, som jag förmodar, i sin helhet kanske kommer att bli bemött från håll, där man bättre än jag kan besvara densamma. Emellertid, när reservanterna vilja komma fram här och framhålla, såsom det står i rubriken, »*sänkning av mjöltullen i stället för utförselbevis å spannmål*», vill jag då först taga fasta på vad nämnes att kvarnarna använda det s. k. bonussystemet. Detta bonussystem är ju dock egentligen, om jag så får säga, en agenturfråga, och detta bonussystem innebär väl i själva verket en konkurrens kvarnarna emellan. Det är icke så, att kvarnarna såsom sådana bilda en trust, där bonusen utgår från trusten i dess helhet, utan denna bonus går från varje kvarn var för sig. Givetvis kan man få den uppfattningen av utredningen, att hela denna bonus, som sålunda lämnas, stannar hos grossisterna. Så lär

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.

(Forts.)

emellertid icke vara förhållandet, utan grossisterna å sin sida låta i den mån, som de uppnå en viss högre klass för sin bonus, densamma uti viss proportion gå till detaljköparna och detaljförsäljarna.

Nu ha emellertid reservanterna kommit till det, att hjälpen skulle vara en sänkning av mjöltullen, och de säga härefter under återopande av ifrågavarande promemoria, att tullen å spannmål visat sig här i Sverige under de sista åren vara överksam. Ja, men varför? Ja, det är just detta frågan gäller, det är här, om jag så får säga, som man går som katten kring het gröt. Vi ha icke fått full klarhet om anledningen till detta. Den spekulation, som av den s. k. utredningen här är framhållen, är enligt min uppfattning icke den riktiga. Såsom det i nyss nämnda motion nr 120 anförts tror jag på motsatsen så uttryckt, att relationstalet mellan omalen spannmål och mjöltullen är för liten. Man måste ju tänka sig ett sådant förhållande, att om jag t. ex. från Amerika köper på samma gång spannmål och mjöl, skall jag, när jag får hit denna spannmål och detta mjöl, kunna sälja mjölet av den importerade spannmålen, till samma pris som det importerade mjölet. Kan jag icke detta utan står det i Sverige malda mjölet i högre pris, då står man naturligtvis inför en mycket farlig konkurrens, och kvarnarna måste för att undvika inflödet av utländskt mjöl taga i användning ett utsträckt bonussystem samt därjämte söka bringa ned kostnaderna för den malda produkten i hemlandet. Detta senare kan gå på det sättet — och den förmodan är uttryckt i motionen nr 120 — att en underbetalning sker av svensk inhemsk spannmål. På det sättet måste enligt min uppfattning kvarnägarna bliva nödsakade för att kunna konkurrera mot det utländska mjölet att trycka ned priset på den inhemska spannmålen, — eller med andra ord *jordbrukarna få delvis vidkännas skillnaden i det bristande relationstalet mellan den omalda spannmålen och mjölet.*

Sedan denna motion nr 120 blivit avgiven, har jag verkligen försökt att företaga en fortsatt undersökning i denna fråga samt därvid gått tillbaka till frågans föregående behandling här i riksdagen. Jag fann då, så långt tillbaka som 1895, att precis samma situation, som nu uppstått på spannmålsmarknaden, den hade sina företeelser även år 1895. I en kungl. proposition i syfte att *»vidtaga åtgärder för att söka förekomma, att det betryck, varav jordbruksnäringsleden, bleve denna närings idkare övermäktig»*, har vederbörande statsråd framhållit: »Det är givet, att jordbruket lika litet som varje annan näring kan bestå, om dess alster ej kunna avyttras till pris, som åtminstone motsvara produktionskostnaden. Och ingen, som har kännedom om jordbruk, läser kunna påstå, att i vårt land säd kan produceras till de pris, som på senare tider varit och ännu äro rådande.»

Det är ju ungefär samma ord, som jag upprepat nu, och som finnas i den av mig återopade motionen. Statsrådet säger vidare i sin framställning, att »ju större avkastning lantmannens arbete lämnar, i desto högre grad bliver han avnämare av andra näringars alster». Slutligen kommer han med sin motivering för en ändring av

de bestående tullarna och säger därvid, att »vid bestämmandet av skyddet för jordbruksnäringen är det av synnerlig vikt, att tullen för mjöl sättes i riktigt förhållande till tullen för den omalna spannmålen. Sättes tullen för låg, kan det lätteligen inträffa, att det skydd, som man genom tullen å omalen spannmål velat bereda jordbruket, förminskas därigenom, att spannmål i förmalen form tillåtes inkomma med relativt lägre tull, och det sålunda bättre lönar sig att införa mjöl än omalen spannmål». Det heter vidare: »Är skyddet otillräckligt, d. v. s. är förhållandet sådant, att mjöl av utländsk spannmål ej kan inom landet framställas till det pris, vartill mjöl kan importeras, tvingas kvarnägarna att genom nedsättning av priset å den inhemska spannmålen söka utjämna detta missförhållande.»

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.
(Forts.)*

Ja, herr förste vice talman, detta är ju ordagrant de ord, som man tidigare ägnat frågan, och man kan ju säga — att ingenting är nytt under solen!

Den emellertid nu så uppmärksammade mjölimporten till Sverige, som började, vill jag minnas, i slutet av år 1921, har icke varit något för Sverige enastående, utan förhållandet har varit på samma sätt i Danmark och England, och det har där medfört ungefär samma konsekvenser som här.

Resultatet av den framställning, som gjordes år 1895, blev, att, exempelvis beträffande vete, tullen, som från och med 1888 utgjort för omalet vete kr. 2,50 och för vetemjöl kr. 4,30, vilka tullsatser år 1892 nedsatts till resp. kr. 1,25 och kr. 2,50, år 1895 höjdes till kr. 3,70 för omalen spannmål och kr. 6,50 för mjöl.

Nu vill jag dock icke gå så långt, att jag säger, att reservanterna ha orätt, och att den uppfattning, jag hyser, är den rätta, utan jag anser, att man bör ha det moraliska modet att sätta sig ned och räkna efter, huruvida relationen mellan tullsatserna å den omalda spannmålen och å mjölet är den rätta eller icke, och att man sedan i konsekvens med det resultat, vartill man kommer, försöker rätta till saken. Jag skulle därför vilja göra en vördsam hänvändelse till regeringen, att regeringen genom en utredning söker klargöra det rätta förhållandet, och jag tror, att en sådan utredning bäst skulle kunna utföras av kungl. kommerskollegium, vare sig med eller utan hjälp från annat ämbetsverk.

Det måste vara alldeles nödvändigt, att läget klaras upp mellan å ena sidan jordbruket och å andra sidan kvarnindustrien, på samma gång som man ock bör klargöra, vad statsmakterna ha att göra för att rätta till de förhållanden, som nu råda. Jordbruket lider betryck under detta osäkerhetstillstånd, och jag försäkrar, att även vår kvarnindustri måste i längden även lida betryck, därest icke åtgärder vidtagas i syfte att begränsa mjölimporten.

Det är under dessa förutsättningar, som jag, herr förste vice talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr förste vice talman! Jag har med den uppfattning, som jag har i tullfrågor, inom bevillningsutskottet kom-

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spann-
målstullarna.*

(Forts.)

mit till samma resultat som utskottets majoritet, men jag har i fråga om motiveringen icke kunnat vara med om orden: »Att utbryta frågan om spannmålstullarna ur utredningen skulle följaktligen icke blott på en viktig punkt föregripa utredningens resultat utan även innebära en rubbning av grundvalen för utredningsarbetet.» Jag hyser för min del icke någon sådan fruktan. Jag beklagar överhuvud taget, att bevillningsutskottet på sätt som skett blivit satt ur funktion.

Jag skall emellertid vid denna sena timme icke ingå i någon närmare motivering, utan jag ber för min del att få yrka bifall endast till själva klämmen.

Herr Herou: Herr förste vice talman! Jag ber att få besvära kammaren ett ögonblick för att göra ett par små anmärkningar. Jag skall icke hemfalla åt någon dogmatisk argumentering. Det finns emellertid en passus i utskottsmajoritetens motivering, som jag finner synnerligen intressant. Jag åsyftar den del av motiveringen, där det heter:

»I sådant hänseende må erinras, att en grundtanke i det gällande tullsystemet är den inbördes avvägningen av å ena sidan jordbrukstullarna och å andra sidan industritullarna, en avvägning som är påkallad, bland annat, därav att jordbruket och dess binärningar i deras egenskap av viktiga avsättningsområden för landets industri röna påverkan av de högre priser på arbetskraft och redskap, som betingas av det tullskydd, industrien åtnjuter.»

I detta uttalande ser jag ett erkännande åt min ståndpunkt, då jag förut har sagt och då jag nu säger, att tullsystemet innebär en orättvisa ej bara gentemot konsumenterna utan även emot en stor del av vårt lands jordbrukares intressen. Utskottsmajoritetens tankegång är fullkomligt riktig, att det skulle vara orättvist att pålägga industritullar, som fördyra omkostnaderna för jordbruket, därest ej jordbrukarna bli kompenserade därför. Spannmålstullarna innebära dock en föga rättvis kompensation. De kompensera nämligen endast 25 procent av landets jordbrukare, medan de övriga, alltså det stora flertalet av landets jordbrukare, ej hara, som utskottsmajoriteten erkänner, bliva utsugna av industritullarna utan därtill även bliva plundrade av spannmålstullarna. Det är en något egendomlig kompensation, en något egendomlig rättvisa, som därvidlag vederfares det stora flertalet av landets jordbrukare.

Man kan kort och gott karakterisera detta förhållande så, att det är de stora, som dela rovet, och att de små och svaga jordbrukarna få skydd på det sättet, att de få betala åt två håll. Ur flertalet jordbrukares intressesynpunkter kan man således redan nu, då de icke ha någon kompensation för vad de få betala genom industritullarna, yrka på spannmålstullarnas avskaffande. Ur konsumenternas intresse är det ju alldeles självfallet, att man kräver dessa tullars avskaffande.

Herr förste vice talman, jag ber sålunda att få yrka bifall till herr Lövgrens motion.

Herr Sköld: Herr förste vice talman! Jag skulle icke ha begärt ordet, om icke herr Hermelin hade ägnat ett så långt anförande åt den reservation, som jag tillsammans med några andra kamrater i utskottet ha fogat vid betänkandet. Det förefanns nämligen ingen anledning för mig att begära ordet, då vi i vår reservation icke framställt något yrkande. Denna vår reservation har tillkommit av den anledningen, att man från jordbrukarhåll i utskottet alltid sagt oss, att vi icke hysa något intresse för jordbrukets nödläge eller för att hjälpa jordbrukarna emot kvarnringen. Den utredning, som finns bifogad betänkandet som bilaga, utfördes då av en ledamot av utskottet, lektor Björnsson i första kammaren. Vi funno, att vi här hade ett tillfälle att ge jordbrukarna det erbjudandet: »Detta kunna vi göra emot kvarntrustens monopolställning utan att några andra berättigade intressen därmed trädas förnära.» Då sade jordbrukarna, att »vi kunna icke gå med på den saken», och då svarade vi, att »om ni icke vilja, får saken förfalla». Vi ha sålunda med vår reservation endast velat påpeka, att vi gjort detta erbjudande.

Såvitt jag nu förstod herr Hermelin rätt, menade han, att vårt förslag skulle leda till raka motsatsen emot vad vi avsett, och att det skulle vara bättre att bekämpa kvarntrusten genom att höja i stället för att sänka mjöltullen. Jag kan för min del icke säga annat än att baron Hermelins metoder att komma kvarntrusten till livs äro något originella. Var och en vet ju, att kvarnringen har sin makt över den svenska brödspannmålsmarknaden på grund av sin kartellbildning. Denna kartellbildning ger kvarnringen möjlighet att behärska mjölmarknaden, att utestänga den utländska konkurrensen och att helt utnyttja tullen. Detta lyckas man i sin tur åstadkomma genom dessa höga provisioner, som vi ha påpekat. Vi säga nu, att genom att sänka mjöltullen försvåras kvarnringens förmåga att ge dessa höga provisioner. Kan den emellertid icke ge dessa provisioner, kan den icke längre binda mjölgrossisterna och detaljisterna i sina klor. Detta måste ge upphov till konkurrens, där kvarnringen kommer att sprängas.

Man invänder då emot oss, att kvarnringen i stället kan göra på det sättet, att den ytterligare sänker priset på spannmål. Jag vill i det hänseendet endast påpeka, att man alltid här har påstått, att kvarnringen har utnyttjat sin maktställning för att betala lägsta möjliga priser. Detta borde väl innebära, att kvarnringen har betalt så litet, som den överhuvud taget har kunnat. Kommer man nu från jordbrukarhåll och säger, att kvarnringen kan ytterligare sänka priset, ja, då har man ju därmed erkänt, att kvarnringen föregående höst har betalt mera än den varit tvungen till. Jag kan då för min del icke annat än anse, att det har varit litet orättvist av jordbrukarna att taga fula ord i munnen emot denna välgörare, ty man måste väl kalla den för en välgörare, som betalar mera än han är tvungen till. Antingen har man fört falskt tal emot kvarnringen, eller också är vårt resonemang hållbart.

Vi ha emellertid icke velat tvinga denna sak på jordbrukarna, utan vi ha endast velat lägga fram den till begrundan. Jag förstår

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmåls
tullarna.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.

(Forts.)

på grund av den debatt och de privata samtal, som ha pågått runt ikring, att vårt lilla projekt i alla fall har lett till en viss begrundan på de håll, där det kan behövas.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Bärg** i Katrineholm: Herr förste vice talman! Jag skulle icke ha vågat skriva under herr Lövgrens motion, om icke motiveeringen till densamma hade bestått av en så pass intresserad och framstående man på detta område som herr Wohlin. Jag får dock i sanningens intresse lov att säga, att jag aldrig har hyst några större förhoppningar om att riksdagen skulle bifalla denna motion. Det skall därför icke heller förvåna mig, om riksdagen avslår den, men i varje fall har motionen gett upphov till ett resonemang, som kanske icke är alldeles värdelöst, i det att i samband med den motivering, som nuvarande handelsministern haft vänligheten att bestå till vår motion, också hela frågan om kvarntrustens ställning dragits fram.

De av oss citerade uttalandena av herr Wohlin äro hämtade från ett anförande under fjolårets tulldebatt i första kammaren, och jag skall be att få läsa upp vad professor Wohlin, den nuvarande handelsministern, sagt i fortsättningen av det anförande, som i motionen använts såsom motivering. Jag tycker nämligen, att en erinran om herr handelsministerns ställning till dessa frågor kan vara på sin plats i detta sammanhang. På tal om kvarntrusten anförde han följande:

»Jag har tillåtit mig att inom bevillningsutskottets första avdelning väcka förslag om att riksdagen skulle i en skrivelse till Kungl. Maj:t bland annat anhålla, att Kungl. Maj:t måtte träda i förhandling med den s. k. kvarnföreningen i syfte att uppnå ett för tiden 1 oktober 1922—31 maj 1923 gällande avtal mellan staten och sagda förenings medlemmar, enligt vilket de senare skulle förbinda sig, dels att under avtalstiden vid förmalningen inblanda minst 70 procent svenskt vete, och dels att hålla ett utförsäljningspris å mjöl, som enligt Kungl. Maj:ts beprövande befundes stå i skäligt förhållande till samma kvarnars uppköpspris å svenskt och importerat vete, ägande Kungl. Maj:t att för uppnående av detta syfte använda sig av de förhandlingsvapen, som Kungl. Maj:t äger i sin hand och finner för ändamålet tjänliga och som icke äro ägnade att åsidosätta några berättigade samhällsintressen. Detta av mig framställda yrkande blev, som väntat var, inom bevillningsutskottets första avdelning avslaget, och de personer, som därvid tillhörde minoriteten, utgjordes av undertecknad, en representant för lantmannahögern inom utskottet och en representant för vänstersocialisterna, under det att industriens representanter och — för övrigt ganska naturligt i det läge, vari hela vårt ekonomiska liv nu kommit — även arbetarrepresentanterna gingo emot denna begäran om åtgärder emot en industriell trust av denna beskaffenhet och med denna maktställning. Jag föreställer mig, att det dock i fortsättningen skall komma en dag, då den nu sittande regeringen skall förstå, att man

här har en uppgift, som i högsta grad tillkommer densamma, nämligen att se till att det skydd, som statsmakterna bevilja vår brödsädesodling, verkligen också kommer denna odling till godo, samt vidare att de svenska konsumenterna icke under detta skydd få betala brödpriser, som stå i oskäligt förhållande till de svenska producenternas utförsäljningspriser på deras brödsäd och det internationella priset på spannmål. Den folkliga landsregering vi nu äga torde här få en uppgift sig förelagd, och vi vänta alla, att denna uppgift skall lösas i en tillfredsställande riktning.»

Nu har det ju icke förunnats den socialdemokratiska regeringen att sitta så länge, att den skulle kunna vidtaga några omfattande åtgärder, men jag gissar, herr talman, att även med det någorlunda annorlunda namn, den nu sittande regeringen bär, och särskilt om handelsministern har fört med sig i regeringen något av den uppfattning, som han förfäktat såväl i utskottet som i kammaren, skall det nu bliva något av.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att i all underdånighet erinra den nu sittande handelsministern och den regering, han tillhör, om det här citerade uttalandet, som jag skall tillåta mig att åter läsa upp med den lilla förändringen, att jag betitlar regeringen med det namn, som den själv tagit sig. Uttalandet får alltså följande lydelse: »Den *riksregering*, vi nu äga, torde här få en uppgift sig förelagd, och vi vänta alla, att denna uppgift skall lösas i en tillfredsställande riktning».

Herr talman! Jag ber likväl och för säkerhets skull att få instämma i herr Lövgrens yrkande om bifall till vår motion, alldenstund det *skulle* kunna hända, att våra förväntningar på den nu sittande regeringen i berörda fråga ställas högre än som kommer att motsvaras av verkligheten.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Sedan bevillningsutskottet för några år sedan serverade den kokta hummern på skandinavismens vackra fat, har jag icke sett något från bevillningsutskottet, som berett mig så odelat nöje, som då jag läste detta betänkande, som jag skall bevara för kommande tider. Säkert är, att sådan bevisföring som här får man icke skåda varje dag. Jag har i 40 års tid hört åtskilligt i striden om tullar eller frihandel, men något motsvarande detta har jag aldrig hört, och jag har nog mycket liten utsikt att få höra det ofta.

Utskottet hänvisar naturligtvis först till tull- och traktatkommittén. På något över en sida hänvisar man icke mindre än tre gånger till denna kommitté, och en fjärde gång talar man bara om »kommittén», så det tycks, som om det skulle räcka till. Vad som ur det kan komma fram för oss jordbrukare är nog litet kinkigt att veta. Jag åtminstone har snart i fyra år hört, att något skall komma därifrån, och det vore väl ändock skäl i att man någon gång finge se resultatet av vad tull- och traktatkommittén skall komma med.

Men sedan så är det naturligtvis motionären. Han har ju ställt frågan på detta vanliga sättet, att jordbrukarna äro ett bihang till

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmåls
tullarna.
(Forts.)

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spann-
målstullarna.*

(Forts.)

industrien, synnerligast exportindustrien, och det veta vi ju från gammalt. Jag ger honom ett tack, ty han är åtminstone ärlig; han säger åtminstone rent ut liksom herr Bärge. Det finns nog en hel del andra som vilja detsamma, men som icke äro så pass ärliga som han, och det skall man alltid vara tacksam för, även om det är en motståndare, blott han är ärlig. Men huru skulle det i fortsättningen kunna gå att driva något jordbruk här i detta land, om det skall bära upp först en del tyngder som uppstå genom de stora nedgångsperioderna i industrien, då det gäller att föda dessa industriens arbetslösa arbetare, och sedan om vi skola beskattas på något liknande sätt som enligt Kungl. Maj:ts förslag vid 1920 års riksdag, och sist om vi skulle betala tullar över hela linjen för det man har att köpa för jordbruket men vad vi producera det skulle vara tullfritt? — ja, går det konstverket, tycker jag vad som helst skulle kunna gå. Jag tror till och med herrar Lövgren och Bärge skulle kunna finna, att det måtte allt vara något som brister i det sammanhanget — även om herr Bärge läste en hel del i en bok, och det gjorde herr Lövgren med, så räckte det nog ändå icke.

Sedan finner jag de där sex männen, som hava givit oss dessa nya idéer och därvid också givit oss många medgivanden. Här säges till exempel på sidan 3, andra stycket i deras — jag vet icke, om jag skall kalla det reservation eller någon slags uppbyggelseläsning för oss, ty något yrkande finnes där icke men många goda råd och förmaningar — där göres först det uttalandet, att vi jordbrukare hava »säkerligen grundat missnöje med förhållandena». Det hade jag verkligen icke väntat, att det erkännandet skulle komma från det hållet, ty när vi för ett par veckor sedan diskuterade om utförselbevisen, sökte man bevisa, att vi egentligen icke hade något att bråka för. Här talar man tvärtom, här är man alldeles för uppriktig på ett ställe, och säger att om vi fått dessa utförselbevis, så skulle det minskat på förråden av säd inom landet, d. v. s. vi skulle då icke varit tvungna att hålla på dessa förråd, som ingen annan kan köpa än kvarnarna, och när de icke göra det, är det ingen som gör det. Så kommer man vidare nära slutet på sidan 3, sedan man talat om att vi hava ingen annan att sälja till än kvarnarna och därjämte givit oss ändock några råd, och säger i fortsättningen vilka följder det skulle bliva. »En annan följd härav bleve, att kvarnarna för att kunna möta den utländska konkurrensen måste finna det med sin fördel förenligt att inblanda så mycket av det billigare svenska vetet som möjligt i mjölet.» Ja, den konsten kunde de, innan herrarna skrevio detta — framför allt att göra det billigare, det har verkligen kvarningen lärt, så det behövde herrarna icke tala om. När det var en skillnad på en sex å sju kronor på svenskt och importerat vete, och det importerade var ungefärligen av samma kvalitet, så tycker jag icke man skulle behöva peka på för kvarntrusten, att det var det billigare svenska vetet de skulle köpa, det tycker jag, säger sig självt.

Ja, så står där på slutet av första stycket på sidan 4: »Den andra farhågan är, att den sänkta tullen skulle medföra ett översväm-

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.
(Forts.)*

mande av landet utav utländskt mjöl. Men nu ligger det i sakens natur, att kvarnarna ha intresse av att förhindra denna import. Och den enda utvägen härför blir just en sänkning av mjölpriset med det belopp som nu utbetalas i bonus.» Ja, därmed är man kommen in på att göra denna bevisningskedja, att en sänkning av mjöltullen skulle kunna som en följd draga med sig en höjning av spannmålspriserna för de svenska producenterna. Det är en mycket konstig bevisning, det står till och med i den vidare fortsättningen, att man kunde riskera, att om den där sänkningen, som de plädera för, inträffade, det i vissa fall kunde medföra en fördyring för konsumenterna — det är absolut det mest protektionistiska jag någonsin hört. Man har visserligen förr sökt bevisa, att om en tull åsättes, skulle det förhålla sig så, att det icke bleve dyrare för konsumenterna; man har också sagt, stryker man bort den tullen, så taga mellanhänderna ändock så mycket, att konsumenterna få betala lika mycket, men jag har aldrig förr hört det påståendet, att när man tar bort en tull eller sänker en tull det blir dyrare för konsumenterna. Det är helt enkelt något absolut nytt. Jag tror verkligen de här sex författarna måtte vara enastående med detta påstående, att om man finge ned priset på mjöl eller sänkte tullen därpå, följden bleve, att kvarnarna då skulle bli mera pigga på att köpa säd till dyrare pris — ja, sannerligen går det icke alldeles runt åtminstone för mig. Ty kvarnarna skola i sin ordning sälja mjölet av den där köpta säden, och icke är det väl någon som gör affärer, som, när det han skall sälja, den förädlade varan, sjunker i pris, därav finner någon speciell anledning att sedan köpa råvaran till dyrare pris. Det tycker jag är absolut omöjligt, men så påstås här, att det skall gå för sig.

Så talar man om, att det kan invändas »att det icke är rätt att vidtaga en isolerad sänkning i ett solidariskt tullsystem». Det är också en ny benämning. Vad mena herrarna med »solidariskt tullsystem»? Jag har hört talas om väl avvägt spannmåls- och industritullsystem, — men solidariskt? Sedan till sist står där: »Då det emellertid visat sig, att jordbrukarna inom utskottet i allmänhet misstro förslaget» — ja, jag får säga, att herrarna få förlåta oss därför — »och då vi icke vilja misstänkas för att under förtäckta former syfta till en nedsättning av spannmålstullen, har det icke funnits anledning för oss att framställa något yrkande, utan hava vi inskränkt oss till att framföra tanken till begrundande, för framtiden.»

Ja, sedan jag läst först det där, som är tryckt med den större stilen, och sedan det, som naturligtvis i sparsamhetshänseende är tryckt med mindre stil av samme författare, så kan det icke hjälpas, att jag tyckte, att jag aldrig för ett ögonblick kunde föreställa mig att författarna själva trodde på vad som stod i den skriften, utan att den egentligen tillkommit för att pröva, huru mycket som möjligt kunde vad man brukar säga gå i oss jordbrukare, med ett ord sagt, för att pröva, hur pass långt man kunde göra sina påståenden, när man bara gjorde dem tvärt och bestämt, de må vara än så halsbry-

*Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spannmålstullarna.*

(Forts.)

tande mot all logik i ekonomiska saker och dylikt. Så har jag funnit detta sätt; måhända har jag misstagit mig, men jag kan icke hjälpa, att det var min uppfattning av hela denna upplysning för oss jordbrukare.

Ja, här har talats om dumping och att detta skulle neutralisera dumping. Jag begriper icke, om vi jordbrukare eller kvarnarna hava minsta möjlighet att dumpa inne i landet med våra egna produkter. Men vi jordbrukare bli väl tvungna att dumpa på så sätt, att vi icke kunna få betalt till produktionspris, det har man ju skrivit mycket om, men sannerligen vi med vett och vilja bruka dumpa på det viset, ty det har nöden tvingat oss till, men det är alls icke med vett och vilja som vi dumpa våra varor, det vill jag säga.

Ja, det får sannerligen vara nog med det nu sagda. Det kan icke hjälpas, men jag skulle verkligen vilja bedja de här författarna att ge ut en ny kommentar och närmare utveckla detta system, ty det kan vara något däri. Man säger här, att om man sänker mjöltullen med 75 öre per 100 kilogram skulle det möjligen uträtta något, men skulle det icke visa sig någon verkan därav, finge man taga en större sänkning. Ja, kunde den där 75-öres-nedsättningen verka så, att vi jordbrukare finge lättare att sälja vår brödsädespannmål, finge bättre betalt, och handel och vandel ginge bättre, så tänker jag det skulle gå bättre, om man toge och tre- eller fyrdubblade denna förändring.

Jag får verkligen uttala min önskan om fortsättning en gång, när herrarna hava tid och ledighet till något vidare författareskap, men till dess skall jag be att få yrka bifall till det slut utskottet kommit, men jag vill verkligen icke stå för den motivering som finnes där. Den vill jag göra mig fri från.

Herr Hermelin: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Skölds yttrande, och jag får verkligen säga, att hela detta herr Skölds yttrande kan verkligen betecknas av synnerligen stor välvilja mot jordbrukarna, precis som herr Olsson i Kullenbergstorp även antydde. Jag kan verkligen säga, att detta är fallet även från motionärernas sida, ty hade nu spannmålstullen befunnits, som vi jordbrukare önska, fullt utnyttjad, ja, då kunde det ju hava hänt, att motionen icke kommit till, ty motionärerna hava just begagnat sig av situationen att tullen icke verkar och därvid sagt: tag då bort tullen! Nu säger emellertid herr Sköld, att det är mycket originellt, att jag vill gå en annan väg än den ärade talaren och höja tullen å mjölet för att hindra den svåra konkurrensen från Amerika. Jag får verkligen säga, att jag tycker bevisföringen i promemorian väl även den är mycket originell. Nu vill jag icke tvista här med herr Sköld och icke heller med den ärade författaren, som omnämndes vara herr Björnsson uti första kammaren, utan jag har helt hovsammt önskat, att annan må slita den tvisten, och jag tror nog regeringen med stöd av sina ämbetsverk, framför allt kommerskollegium, kan slita tvisten och finna utväg så, att tullen verkligen kommer jordbruket till godo. Ty det är från den ståndpunkten, som vi skola se frågan, och har

nu riksdagen beslutat en tull, den må vara bestämd till 3 kronor 70 öre eller vad annat som helst, men en tull, som är avpassad för jordbrukets produktiva kostnader, då måste även statsmakterna se till, att relationstalet är riktigt mellan spannmålstullen och mjöltullen. Ty annars, om den är för låg, herr talman, då är den uppenbarligen till fördel för den utländska konkurrensen; och då — då är det jordbrukarna som få betala fiolerna i lägre spannmålspris.

Jag vidhåller alltså, herr Sköld, min hovsamma framställning till regeringen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner å de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Vidare företogs till avgörande bevillningsutskottets betänkan- de, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom proposition den 2 mars 1923, nr 131, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansären- den för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o) förordning angående tillverkning och beskattning av malt- drycker,

2:o) förordning angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl,

3:o) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 14 juni 1917, nr 340, angående försäljning av rusdrycker,

4:o) förordning om ändrad lydelse av 1, 7 och 12 §§ i för- ordningen den 11 juli 1919, nr 406, angående försäljning av pilsner- dricka,

5:o) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905, nr 36 sid. 32, angående försäljning av tillagade, alkohol- fria drycker samt svagdricka, och

6:o) förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 ok- tober 1907, nr 86, angående tillverkning av brännvin.

Till utskottets behandling hade jämväl överlämnats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 197, av herr *Strömberg*;

nr 198, av friherre *Fleming m. fl.*;

nr 199, av herr *Lindblad*; och

nr 200, av herr *Carl G. Ekman m. fl.*; samt

Ang.
ifrågasatt
upphävande
av spann-
målstullarna.
(Forts.)

Om förord-
ning ang.
tillverkning
och beskatt-
ning av malt-
drycker m. m.

Om förord-
ning ang.
tillverkning
och beskatti-
ning av malt-
drycker m. m.

(Forts.)

inom andra kammaren:

- nr 280, av herr *Bengtsson* i Norup m. fl.;
nr 281, av herr *Eurén* m. fl.; och
nr 282, av herr *Lithander*.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte,
med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i
vad den innefattade förslag till förordning om tillverkning och be-
skattning av maltdrycker, icke kunnat oförändrad bifallas, och
med bifall till vad Kungl. Maj:t i övrigt i propositionen före-
slagit, ävensom

med anledning av motionerna i första kammaren, nr 197, av herr
Strömberg, nr 198, av friherre Fleming m. fl., och nr 199, av herr
Lindblad, samt i andra kammaren, nr 280, av herr Lithander, och
nr 281, av herr Eurén m. fl., samt

med avslag å vad som yrkats under a) i motionerna nr 200 i
första kammaren av herr Carl G. Ekman m. fl. och nr 282 i andra
kammaren, av herr Bengtsson i Norup m. fl.,

antaga i punkten intagna förslag till

1:o) förordning angående tillverkning och beskattning av malt-
drycker,

2:o) förordning angående förbud mot införsel till och försäljning
inom riket av exportöl,

3:o) förordning rörande ändring i vissa delar av förordningen
den 14 juni 1917, nr 340, angående försäljning av rusdrycker,

4:o) förordning om ändrad lydelse av 1, 7 och 12 §§ i för-
ordningen den 11 juli 1919, nr 406, angående försäljning av pilsner-
drika,

5:o) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9
juni 1905, nr 36 sid. 32, angående försäljning av tillagade, alkohol-
fria drycker samt svagdricka, och

6:o) förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 ok-
tober 1907, nr 86, angående tillverkning av brännvin;

2) att riksdagen måtte antaga i punkten intaget förslag till för-
ordning angående särskild maltskatt; samt

3) att riksdagen måtte, i anledning av vad under b) och c) i
motionerna nr 200 i första kammaren av herr Carl G. Ekman m. fl.
och nr 282 i andra kammaren av herr Bengtsson i Norup m. fl.
yrkats, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville
föranstalta om utredning, huruvida och under vilka förutsättningar
medgivande skulle kunna i lagstiftningen lämnas att, jämväl i för
närvarande skattefria bryggerier, tillverka maltdrycker, vilka ägde
en högsta extrakthalt, motsvarande den för maltdrycker av andra
klassen fastställda, och en högsta alkoholhalt, lika med den för malt-
drycker av första klassen gällande, och vilka i försäljningshänseende
kunde likställas med maltdrycker av sistnämnda klass, ävensom för
riksdagen framlägga de förslag, som kunde av utredningen framgå.

Vid betänkandet funnos fogade åtskilliga reservationer beträffande dels utskottets hemställan dels ock motiveringen.

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Om förordning ang. tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.
(Forts.)

Herr **Röing**, som yttrade: I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande, nr 38, hemställas: *att* betänkandet måtte föredragas punktvis; *att* punkt 1 må företagas till avgörande på det sätt att först föredragas utskottets i punkten upptagna författningsförslag vart för sig, där så erfordras paragrafvis med slutstadganden, ingresser och rubriker sist samt därefter utskottets hemställan; *att* vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; *samt att* författningstext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1).

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningssättet föredrogs först *det av utskottet under 1:o) upptagna förslaget till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.*

1 §.

Godkändes.

För 2 § hade utskottet föreslagit denna lydelse:

2 §.

1. Maltdrycker indelas i nedan angivna klasser, nämligen:

första klassen, omfattande maltdrycker, som ej innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol och som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom sådana alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vars extrakthalt överstiger sex men icke tio och en halv procent;

andra klassen, omfattande maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen och vilka ej innehålla mer än tre och två tiondels viktprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger tio och en halv procent; samt

tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

2. Såsom maltdryck av första klassen anses även, oavsett extrakthalten, vört avsedd för bakning.

3. Maltdryck må ej vid bryggeri tillverkas med stamvört av lägre extrakthalt än fyra procent.

I herr Lithanders ovanberörda motion nr 282, vilken var lika

Om förord-
ning ang.
tillverkning
och beskatt-
ning av malt-
drycker m. m.

lydande med den av friherre Fleming m. fl. inom första kammaren väckta motionen nr 198, hade föreslagits, att åt paragrafen måtte givas denna avfattning:

2 §.

1. Maltdrycker indelas i nedan angivna klasser, nämligen:

första klassen, omfattande maltdrycker, som ej innehålla mer än en och åtta tiondels viktprocent alkohol, och som äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger sex procent, ävensom sådana alkoholfria maltdrycker, som äro inbryggda med en stamvört, vars extrakthalt överstiger sex men icke tio och en halv procent;

andra klassen, omfattande maltdrycker, som icke äro hänförliga till första klassen, och vilka ej innehålla mer än tre och en fjärdedels viktprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt icke överstiger tio och en halv procent; samt

tredje klassen, omfattande alla till första eller andra klassen icke hänförliga maltdrycker.

2. Såsom maltdryck av första klassen anses även, oavsett extrakthalten, vört avsedd för bakning.

Paragrafen föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Det torde säkert vara en allmän önskan, att icke den debatt, som här kan följa, blir allt för omfattande, och jag skall därför fatta mig så kort, jag någonsin kan.

Det är alldeles uppenbart, att det betänkande, som här föreligger, och som innebär så högst väsentliga förändringar i gällande maltdryckstillverkningsförordning, i fråga om kontroll, om höjd maltskatt etc., kan bli föremål för en ingående överläggning. Men jag skall icke inlåta mig på det. Jag skall endast från början deklarerat, att jag är fullt ense med utskottet i det beslut, vartill utskottet kommit, med undantag av en enda punkt, och den gäller frågan om alkoholgränsen för det s. k. pilsnerdrickat. Utskottet har närmast på framställning av Kungl. Maj:t ansett sig böra föreslå höjning av gränsen för alkoholhalten i det s. k. pilsnerdrickat ifrån nuvarande 3,6 volymprocent upp till 4,1 procent eller, omvandlat i viktprocent, till 3,2 %. Det är denna alkoholgräns, som jag för min del jämte ett par, tre andra ledamöter av utskottet icke funnit vara motiverad. Vi anse nämligen, att det föreligger intet skäl, som kan tala för en höjning av den nuvarande alkoholgränsen för pilsnerdricka. Jag tror, att det nuvarande pilsnerdrickat fyller rimliga anspråk på såväl smak som hållbarhet, och vid det förhållandet kan jag icke finna någon särskild anledning, varför man skall behöva höja alkoholgränsen. Det är visserligen sant, att genom den överenskommelse, som förts fram i bevillningsutskottet, skulle man förebygga införandet, tillverkningen och försäljandet av starköl. Men även med fränseende av detta tror jag likvisst, att goda skäl föreligga att

hålla på det nuvarande pilsnerdrinkats alkoholgräns. Det är i kort-
het den enda avvikande mening jag har från utskottsbetänkandet i
denna del.

Jag skall endast, herr talman, med vad jag anfört beträffande
2 § be att få yrka bifall till utskottets förslag i fråga om maltdrycker-
nas klassificering med den ändring att till klass II hörande drycker
ej få hålla mer än 2,9 viktprocent alkohol eller vara inbryggda med
en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger 9,5 %.

Herr Röing: Herr talman! Det torde icke vara för kamma-
rens ledamöter obekant, att det föreliggande utskottsbetänkandet
utgör en kompromiss mellan oliktankande inom bevillningsutskot-
tet. Samtliga dess medlemmar ha visserligen icke biträtt denna
kompromiss men dock det stora flertalet. Det var en önskan hos
detta flertal att säkerställa genomförandet i båda kamrarna av stark-
ölsförbudet. Och som kammarens ledamöter ha sig bekant har även-
ledes första kammaren utan votering honorerat denna kompromiss.
Det hade väl knappast varit möjligt åstadkomma ett sådant beslut
i denna kammare om utskottet icke hade gjort den ändringen i 2 §,
som innefattar bestämmelsen om den kvantitet alkohol och den kvan-
titet extrakthalt, som maltdrycker av klass II enligt detta nya för-
slag får innehålla.

Jag har emellertid svårt att förstå, att någon kan hysa någon
större tvekan att biträda utskottets hemställan, då det av den in-
gående utredning, som föreligger klart och tydligt framgår, att en
dylik förhöjning av alkoholhalten ur nykterhetssynpunkt icke kan
utgöra någon som helst fara. Och de av kammarens ledamöter, som
haft tid att läsa igenom denna rätt så digra proposition, finna av-
densamma, överst på sidan 52, att kontrollstyrelsen gjort en nog så
ingående undersökning och kommit till det resultatet, att blott man
håller sig inom gränsen av en höjning i alkoholhalten av en halv pro-
cent, så torde det i nykterhetsavseende icke föreligga några olägen-
heter av en dylik förhöjning. Då kontrollstyrelsens överdirektör
och den kände nykterhetsvännen, byråchefen Thulin, underskrivit
detta yttrande, torde det väl vara tillräcklig garanti för att kamma-
ren, när kammaren genom ett bifall till utskottets hemställan kan
åstadkomma ett förbud för tillverkning av starköl, kan biträda den
hemställan, som utskottet gjort beträffande § 2, och vilken innebär
en förbättring av kvaliteten hos maltdrycker av klass II.

Jag skall av samma skäl som den siste ärade talaren, då tiden
är långt framskriden, begränsa mig till dessa få ord, herr talman,
och be att få yrka bifall till utskottets hemställan i vad den av-
ser § 2.

Herr Lithander: Jag har för min del icke varit med om kom-
promissen inom bevillningsutskottet. Och jag anser mig icke kunna
göra det därför att jag ser ett nykterhetsintresse i att man icke slo-
par det något starkare ölet, som — märk väl! — kommer under
motbok och kontroll, och tvingar på allmänheten dels portvinet och
andra starkare viner och dels den s. k. konjakken, som i bästa fall i

*Om förord-
ning ang.
tillverkning
och beskatt-
ning av malt-
drycker m. m.
(Forts.)*

Om förordning ang. tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.

(Forts.)

de lägre märkena består av 20 % konjak och 80 % brännvin, medan man tar bort för folk en närande dryck och ger dem någonting, som är sämre. Det är min syn på saken. Jag tror, att man verkligen gör en otjänst med detta och att det icke är lämpligt. Man kan icke säga, att detta är de gamla förhållandena, och att detta är den fria tillförseln av starköl, som återinträder. Det vill jag heller icke vara med på. Men det är ju så, att myndigheterna genom den kontroll, som utövas, numera ha i sin makt att begränsa konsumtionen på helt annat sätt än förut. Jag har heller icke ansett det vara klokt och riktigt att beröva t. ex. sjuklingar och andra, som behöva det, möjlighet att stärka sig med porter av den gamla sort, som förut fanns. Nu få de fara ned till färjan, som går mellan Trälleborg och Sassnitz, för att få det. Men inom landet kunna de icke få det.

Vidare har jag ansett, att det icke heller är ett nykterhetsintresse att öka beskattningen så högt på den dryck, som nu blir tillgänglig, att den blir onödigt dyr, samtidigt som de starkare spritdryckerna bli billigare. Det har jag heller icke kunnat vara med på.

Dessutom har jag ansett, att man avsäger sig ett skatteobjekt i maltet genom att gradera det så, att det billigaste ölet blir lindrigare beskattat. Låt skatten bli litet högre i stället för att absolut förbjuda den s. k. starkölstillverkningen. — Jag tycker nu för övrigt den benämningen är litet felaktig, ty det är icke så förfärligt starkt det där ölet. Men det är nu ett namn, som är bra att ha. — Man tar emellertid härmed bort möjligheten att ge finansministern de inkomster, han behöver.

Av de skäl, som för övrigt utvecklats i de motioner, som avgivits i första kammaren av friherre Fleming och i denna kammare av mig, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till dessa av friherre Fleming i första kammaren och av mig i denna kammare väckta motioner.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Jönssons i Fridhill yttrande. Herr Jönsson i Fridhill ansåg icke något skäl föreligga för en höjning av alkoholhalten i pilsnerdricka. Och jag vill för min del gärna instämma däri, att jag finner icke heller något skäl ur hållbarhets-, smak- eller andra synpunkter föreligga för att taga detta steg.

När jag emellertid inom utskottet varit med om den överenskomelse, som här föreligger, har det varit på den grund, att det ingalunda stått för oss fritt att välja mellan den ursprungliga 3,6-volymp procenten alkohol och den här föreslagna. Vid den undersökning, som vi gjort rörande huru ställningen stod i första kammaren, fingo vi visserligen genast den uppfattningen, att någon större entusiasm icke förelåg för bibehållande av starkölet. Men det var ett ofrånkomligt faktum, att man från majoritetens sida i första kammaren för bifall till starkölsförbudet skulle komma att kräva i kompensations en förhöjning av alkoholhalten i pilsnerdrickat. Det stod sålunda för oss klart, att om vi skulle framhärdat på den linje, som här

förordats av herr Jönsson i Fridhill, hade vi de största utsikter att få kamrarna att stanna i olika beslut, och att sålunda valet stod mellan denna högre alkoholhalt eller bibehållandet av status quo. Och ett bibehållande av status quo är, såvitt jag förstår, det farligaste ur nykterhetssynpunkt. Vi skulle få tillbaka starkölet, det gamla lagerölet, visserligen gärdat av motboken, som herr Lithander påpekat, men var och en, som försöker tänka sig in i hur denna motbokskontroll komme att verka, skulle genast finna, att den kontrollen skulle vara lika med noll.

Dessutom vill jag påpeka, att det ingalunda är så, att ett bibehållande av status quo innebär ett bibehållande av 3,6 volymprocents alkoholhalt. Vi känna alla till, att det Prippska bryggeriet i Göteborg har åtalats av kontrollstyrelsen för förande i marknaden av öl med högre alkoholhalt, en alkoholhalt av ända upp till 4 volymprocent. Domstolen har friat detta bryggeri på grund av att det icke finnes någon straffpåföljd i nuvarande rusdrycksförsäljningsförordning beträffande alkoholhalten. Det vill säga att enligt gällande lag är det möjligt för bryggerierna att tillverka och föra i marknaden ett pilsnerdricka av samma alkoholhalt som den, som här föreslagits. Och det är naturligt, att om denna bestämmelse skulle få fortfara att vara till, skulle alla bryggerier falla för frestelsen att tillverka detta starkare öl. Jag vill sålunda påstå, att det förslag, som här är utskottets, det är det mesta, som står att vinna i nykterhetsavseende med den sammansättning riksdagen har, och att det förslag, som här föreligger, egentligen är ett tilltäppande av de luckor, som uppstodo i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, samt att detta förslag skall visa sig vara av den största nykterhetseffekt.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bärj i Katrineholm instämde häruti.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talman en propositioner på 1:o godkännande av förevarande paragraf enligt utskottets förslag, 2:o bifall till det av herr Jönsson i Fridhill under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herr Lithander i ämnet väckta motionen; och godkändes paragrafen enligt utskottets förslag.

Övriga delar av förevarande författningsförslag.

Godkändes.

Aterstående under punkten 1) upptagna författningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammararens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om förordning ang. tillverkning och beskattning av malt-drycker m. m.
(Forts.)

§ 12.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa; och

nr 40, i anledning av väckt motion om tullrestitution vid utförsel utav gryn av vete.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda betänkanden hemställt.

§ 13.

*Ang. musik-
sergeanters
pensionsrätt.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående pensionsrätt för musiksergeanter.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 7, hade herr *Lovén* föreslagit, att riksdagen måtte dels besluta tillägg till gällande bestämmelser för arméns pensionskassa samt änke- och pupillkassa i syfte att bereda musiksergeanter möjlighet att förvärva pensionsrätt beräknad efter fanjunkares lön.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Lovén*, som ansett, att utskottets hemställan, vilken han biträdde, bort grundas på annan i reservationen angiven motivering: samt

av herrar *Hamrin* och *Höglund*, vilka instämt med herr *Lovén*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Lovén*: Herr talman, mina damer och herrar! När jag för ett par år sedan väckte en motion om att armémusiken skulle bli någonting annat, än vad den i dagligt tal är, nämligen att den skulle bli en verklig folkmusik, kom jag att intressera mig för denna armémusik. Jag har då funnit, att dessa musikunderofficerare äro sämre ställda i pensionshänseende än sina likställda kamrater inom armén i aktiv tjänst. Dessa musikunderofficerare börja sin utbildning vid armén och tjänstgöra där vid ännu yngre år än någon annan, men kunna i regel aldrig ernå fanjunkares tjänst på stat. Därav följer också, att dessa musiksergeanter icke kunna bli delaktiga av fanjunkares pension i likhet med övriga kamrater vid regementet.

Det säges i utskottets utlåtande, att befordringsutsikterna för dessa musikunderofficerare äro sämre än för deras kamrater i armén. Och det är alldeles riktigt, ty musikfanjunkare på stat förekomma i verkligheten icke. Musikfanjunkarebeställningar förekomma endast för dem, som äro musikdirektörer. Och dessa musikdirektörsplatser

skola förklaras till ansökan lediga. Företrädesvis utnämnas då sådana, som avlagt musikdirektörsexamen vid musikalska akademien — och av sådana finns ett stor antal — vilket gör, att dessa musiksergeanter i regel aldrig bli musikfanjunkare och därmed komma i åtnjutande av fanjunkares pension.

Nu har man ställt i utsikt, att en omarbetning av arméns pensionskassa en gång skall komma till stånd. Men hur det kan bli med detta, vet man icke, då försvarsrevisionen nu har föreslagit, att en stor del, och kanske den största delen, av armémusiken skall indragas.

Jag har nu endast den önskan och det uttalandet, att man icke skall gå allt för hårt fram med armémusiken utan hellre låta det stora kulturella värde, som vårt land faktiskt har i denna musik, komma folket till godo. Man bör tillvarataga detta kulturvärde till folkets gagn i stället för att spoliera och splittra för alla himmelens vindar det oerhört stora arbete, som faktiskt nedlagts för armémusikens utbildning i vårt land.

Av rent principiella skäl, herr talman, har jag icke i utskottet kunnat yrka bifall till min motion utan har i stället genom en reservation yrkat på en förbättring av den välvilliga motivering, som utskottet i övrigt givit min motion. Jag skall dock till sist, herr talman, endast uttala en förhoppning därom, att billighet och rättvisa även en gång må skipas mot dessa musikunderofficerare vid utmätandet av deras pension, ävensom att man icke glömmar bort dem, som avgå i år eller nästa år, när man skall taga i håll med försvarsrevisionens betänkande och avskaffa kanske de flesta av armémusikerna.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr *Lithander* instämde häruti.

Herr **Eriksson** i Grängesberg: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag skall villigt erkänna, att dessa musikunderofficerare i pensionshänseende stå sämre än sina kamrater inom armén. Men detta är en fråga, som icke kan ordnas på detta sätt utan som skall ordnas i samband med en omorganisation av armémusiken i ett eller annat avseende.

Utskottet har givit den tanke, som av motionären framförts, sin välvilliga anslutning på det sättet, att man erkänner, att det finnes skäl till vissa berättigade klagomål här. Men utskottet har icke kunnat vara med om det uttalande, som av motionären framförts i en reservation, som finnes bifogad detta utskottsutlåtande. Det förhåller sig ju så, att riksdagen och statsmakterna bestämt, att vid det och det truppförbandet skola musikerna vara musikfanjunkare och vid andra truppförband skola de vara musiksergeanter, och under sådana förhållanden hava vi ej kunnat finna det riktigt, att riksdagen beslutar ett sådant tillägg till arméns pensionskassa samt änke- och pupillkassa, att dessa musiksergeanters pensioner eventuellt skola kunna förändras på sätt här föreslås. Det är en hel

Ang. musiksergeanters pensionsrätt.
(Forts.)

Ang. musik-
sergeanters
pensionsrätt.
(Forts.)

principfråga, som man här vill draga upp, men som vi ej anse, att man kan lösa på ett så enkelt sätt, som här är av motionären föreslagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fjellman**: Herr talman, mina damer och herrar! Jag skulle helst velat yrka bifall till herr Lovéns motion, men då utskottet anser, att rent formella skäl tala mot densamma, och motionären nu tycks dela denna åsikt, så vill jag inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Lovén här avgivna reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Lovén avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Vidare föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i pensioneringen av vissa provinsialläkare med flera; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bageri- och konditori- arbetes förläggande till viss del av dygnet dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang.
anslag till
rikets allmän-
na kartverk.

Härpå upptogs till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk jämte en i ämnet väckt motion.

Punkten 1, angående avlöning till kartverkets personal.

Uti en till riksdagen den 16 februari 1923 avlåten proposition, nr 116, hade Kungl. Maj:t under rubriken »Avlöning till kartverkets personal» framlagt förslag till lönereglering för kartverkets personal m. m.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade jordbruksutskottet till behandling förehåft en inom första kammaren väckt motion, nr 193, av herr *Äström*, som föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i den av Kungl. Maj:t framlagda lönestaten, att 5 kvinnliga ritare vid kartverket, som upptagits i lönegraden C 3 under benämning kvinnliga ritbiträden, måtte uppflyttas i lönegraden C 5 under benämningen kvinnliga ritare.

*Ang.
anslag till
rikets allmän-
na kartverk.
(Forts.)*

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Sjöblom**: Herr talman! I den kungl. propositionen nr 116 angående anslag till rikets allmänna kartverk föreslås bland annat en uppdelning av de 8 kvinnliga riterskorna, som där äro anställda, på sådant sätt, att de skulle fördelas på 2 lönegrupper: tre skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag hänföras till lönegraden C 5, under det att fem skulle hänföras till lönegraden C 3. Departementschefen anför i propositionen följande:

»För egen del är jag av den uppfattning, att även om de fem kvinnliga ritarnas vid kartverket arbetsuppgifter skulle vara i kvalitativt hänseende fullt jämförbart med det arbete, som utföres av kvinnliga ritare vid statens järnvägar, denna omständighet ej bör i och för sig föranleda rubbning av det hittills rådande förhållandet mellan kvinnliga ritare i olika grader vid kartverket.»

Nu förhåller det sig på det sättet, att de 3 riterskor, som skulle hänföras till lönegraden C 5, äro renriterskor av kartor, under det att de 5, som skulle hänföras till lönegraden C 3, äro s. k. transportörer. Det är mycket svårt att förstå för den, som känner till det arbete, som dessa flickor på kartverket ha att utföra, huru Kungl. Maj:t och lönekommittén tidigare kunnat komma till den uppfattningen, att dessa 5 transportörer på något sätt skulle kunna betecknas som ritbiträden, under det att de förra kallats riterskor. Det förhåller sig så, att dessa transportörer ha lika krävande arbete som riterskorna, och att de icke kunna avancera inom verket beror på arbetets egenart som kräver sin speciella utbildning. Nu ha de tidigare hetat riterskor men enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle de flyttas ned med hänsyn till titel och även med hänsyn till lön.

Det har väckt synnerligen stor uppmärksamhet inom kartverket, att så skett, och detta är så mycket mindre att förvåna sig över, som dessa transportörriterskors arbete är grundläggande för rikets stomkartor och kräver alldeles särskild erfarenhet och skicklighet. Skulle några fel i deras arbete begås, så kan det för dem, som skola göra dem, medföra ofantligt mycket besvär att få dessa fel rättade. Det är vidare på det sättet, att det arbete, som utföres av dessa transportörer, är mycket påkostande alldeles särskilt för ögonen. Jag

Ang.
anslag till
rikets allmän-
na kartverk.
(Forts.)

har här i min hand ett intyg, skrivet av en läkare, om detta arbete, som lyder så:

»Härmed intygas, att det kartarbete, som består i färgläggning och riktning av 'transporter' i skalorna 1:20,000 och 1:50,000, är otroligt ansträngande för ögonen, isynnerhet som detta arbete oftast måste utföras i stående ställning.

Malmö den 6 januari 1923.

Med. d:r Johan Holmström
leg. läkare.»

När ett arbete av denna beskaffenhet utföres fullständigt självständigt av flickor, som icke kunna avancera längre i kartverket, så är det svårt för mig att förstå, huru Kungl. Maj:t och utskottet ha kunnat komma till den uppfattningen, att dessa skulle kallas för ritbiträden och flyttas ned två lönegrader under de övriga 3 flickorna i kartverket. Jag har personligen undersökt dessa förhållanden ganska ingående och skulle känna det rent av upprörande, om riksdagen beslöte i överensstämmelse med utskottets förslag. Det kan måhända synas här i kammaren, då klockan är 2 på natten, att man icke borde tala om en sådan sak, som synes vara så liten. Men det gäller 5 ritterskor, som varit anställda i kartverkets tjänst i många år, och som utfört ett plikttroget och av förmän och andra erkänt arbete. Jag kan erinra om att en av dessa ritterskor varit anställd i kartverket under 8 år och de övriga 4 under en längre tid.

Under sådana förhållanden har jag, herr talman, icke kunnat underlåta att som min bestämda uppfattning uttala, att det sker en orättvisa mot flickorna, om riksdagen beslutar i överensstämmelse med utskottets förslag. Jag tycker för övrigt, att då det här gäller en personalgrupp, som är så liten, kan man knappast tala om att statsfinansiella skäl skulle motivera ett sådant beslut av riksdagen, särskilt när det gäller 5 ritterskor, som utföra ett otroligt ansträngande arbete. Jag har intet hopp om att riksdagen nu skall fatta annat beslut än bifall till utskottets förslag, men vill uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t undersöker saken och vid uppgörande av nästa års statsverksproposition bringar rättvisa till dem det här gäller.

Då emellertid en ledamot av första kammaren väckt en motion, att dessa 5 transportörer i kartverket måtte uppflyttas i lönegraden C 5 som övriga ritterskor i kartverket, ber jag med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till denna motion.

Herr Nilsson i Tånga: Utskottet har ju erkänt, att det kan finnas vissa skäl, som tala för motionärens framställning. Dessa skäl hava här närmare utvecklats av herr Sjöblom. Utskottet har emellertid vid närmare prövning av frågan kommit till samma uppfattning som Kungl. Maj:t i avseende på de personliga kvalifikationer för dem det här gäller. Jag vill säga herr Sjöblom, att skall man ingå i granskning av dessa kvalifikationer, är det nog en

del faktorer, som måste tagas med i beräkningen, som inte herr Sjöblom beaktade. Men jag skall inte i denna sena timme ta upp den frågan. Då dessutom relationen i löneförmånerna blivit fastställd så sent som vid 1920 års riksdag, ansåg utskottet det vara oklokt att nu göra en förändring, utan accepterar Kungl. Maj:ts förslag. Statsutskottet har ju också beträffande sjukarteverket icke ansett sig böra förorda någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser motsvarade lönegrader.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Ang.
anslag till
rikets allmän-
na kartverk.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talman-
nen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i föreva-
rande punkt, dels ock på bifall till berörda hemställan med den
ändring däri, som innefattades i förenämnda motion; och biföll kam-
maren utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Slutligen föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 37, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av jord-
delningsväsendet m. m.; och blev utskottets i nämnda utlåtande gjor-
da hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens
skrivelser till Konungen:

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående på
Sverige ankommande årsavgifter till internationella unionen för geo-
desi och geofysik;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
visande av medel till tekniska högskolans byggnadskommitté för
täckande av ett på grund av skiljedom utgivet belopp;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-
viljande av anslag för budgetåret 1923—1924 till partiell löneför-
bättring för häradshövdingarna;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
slag för budgetåret 1923—1924 till statens lönenämnder och statens
bostadsnämnd; samt

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående
dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i
ämnet väckta motioner.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära befattningshavare;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa ändringar i belysningssystemet inom Bodens fästning m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt nordiska museets och livrustkammarens personal;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1923—1924 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till befrämjande i allmänhet av slöjderna jämte en i ämnet väckt motion;

bevillningsutskottets

memorial, nr 42, med förslag till ändring av rubriken 1242 i gällande tulltaxa; och

betänkande, nr 43, i anledning av väckt motion om särskild skatt å alla slag av läske- och maltdrycker m. m.;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående lagstiftning rörande blandning av svenskt och utländskt vete vid förmalning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens verksamhet för egnahemsbildning ävensom åtta i ämnet väckta motioner; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss

ändring i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Igel</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 13 maj,	
»	<i>Laurén</i>	» 5 » » »	13 »
»	<i>Lövgren</i>	» 8 » » »	13 »
»	<i>Pettersson i Hällbacken</i>	» 2 » » »	14 »
»	<i>Borg</i>	» 2 » » »	14 »
»	<i>Olsson i Golvvasta</i>	» 2 » » »	14 »
»	<i>Karlström i Lummelunda</i>	» 3 » » »	14 » och
»	<i>Leo</i>	» 2 » » »	13 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,7 på natten.

In fidem
Per Cronvall.